

Videnscenter for Døvblindfødte

NETVÆRKSBASERET KONSULENTBISTAND

OG

INFORMATIONSTEKNOLOGI

- et projekt om vejledning af forældre og professionelle omkring døvblindfødte børn

Netværksbaseret konsulentbistand og informationsteknologi

- et projekt om vejledning af forældre og professionelle omkring døvblindfødte børn

Udgivet af

Videnscenter for Døvblindfødte

Sohngaardsholmsvej 61

DK - 9000 Aalborg

Tlf. +45 41932465

e-mail: vcdbf@spesoc.dk

www.videnscenterdbf.dk

2007

ISBN 87-90526-23- 6

*Kunstneren bag illustrationen på omslaget
er Karsten Duus. www.duus.dk*

INDHOLD

FORORD	5
1. INTRODUKTION	6
2. MEDFØDT DØVBLINDHED OG HABILITERING	10
2.1 Den etiske fordring	10
2.2 Funktionsnedsættelsen	11
2.3 Læring og udvikling	11
2.4 Videoanalyse - en hovedvej til udvikling	12
2.5 Omgivelsernes faglige behov	13
2.6 Tilbud om konsulentvirksomhed i DK	15
2.7 Afsluttende kommentarer	16
3. NYE TIDER – NYE ROLLER.....	17
3.1 Den eksterne påvirkning.....	17
3.2 En vidensbaseret praksis	18
3.3 Partnerrollen - forældrene og de professionelle.....	20
3.4 Konsulentrollen	21
3.5 Afsluttende kommentarer	22
4. UDDANNELSE – EN NORDISK VISION.....	24
4.1 Det nordiske forslag.....	24
4.2 Basisnetværket	25
4.3 Gruppenetværket	26
4.4 Afsluttende kommentarer	27
5. NETVÆRKSBASERET KONSULENTVIRKSOMHED	29
5.1 Den formulerede hensigt	29
5.2 Opstart og form	30
5.3 Indhold og forløb.....	31
5.4 Projektet - set fra et konsulentperspektiv	33
5.5 Afsluttende kommentarer I	38
5.6 Projektet - set fra et brugerperspektiv	39
5.7 Afsluttende kommentarer II	45

6. PROJEKTETS IKT del.....	47
6.1 Hvad er et elektronisk netværk?	47
6.2 Forudsætninger for at et elektronisk netværk kan opfylde sin funktion.....	48
6.3 Hvordan fungerer et elektronisk konferencerum?	49
6.4 Hvordan kan man skrive, kommentere eller læse indlæg?	50
6.5 Hvordan skabes de optimale rammer for et elektronisk netværk?	50
6.6 Fordele og ulemper ved et diskussionsforum	51
6.7 Det konkrete projekt.....	52
6.8 Afsluttende kommentarer	56
7. PERSPEKTIVERING.....	60
BILAG	
1. Projektbeskrivelse.....	64
2. Evalueringsskema.....	68
3. Interviewguide	73

FORORD

I perioden august 2004 til oktober 2006 har Døvblindecentret og Videnscenter for Døvblindfødtte (VCDBF) indsamlet en række erfaringer vedrørende afprøvning af forældrenetværk og elektronisk kommunikation i Døvblindecentrets konsulentafdeling. Med denne rapport sættes der nu punktum for projektet, og vi håber, at både de positive og negative erfaringer, som her er indsamlet blandt projektdeltagerne, kan nyttiggøres i den videre udvikling af netværk og moderne kommunikationsformer blandt forældre og professionelle. Rapporten er blevet til på baggrund af mødereferater, konsulenternes logbøger, to spørgeskemaundersøgelser samt en interviewrunde med samtlige deltagere.

Projektet er gennemført som et samarbejde mellem Døvblindecentret og Videnscenter for Døvblindfødtte. De to institutioner ønsker at udtrykke en stor tak til samtlige projektdeltagere: De tre forældrepar, de tre børns pædagoger og lærere - både tidligere og nuværende - samt de af Døvblindecentrets konsulenter, der i projektperioden har været tilknyttet de tre børns forskellige "voksne". Vi siger tak for den tid, som deltagerne har lagt i projektets gennemførelse, for deltagernes engagement og villighed til involvering, - til trods for at tålmodigheden undervejs har været sat på prøve.

Til dækning af en række af projektets udgifter har VCDBF modtaget bidrag fra følgende fonde: SL's og BUPL's Udviklings- og Forskningsfond, Det Obelske Familiefond, Oticon Fonden samt Sygekassernes Helsefond. VCDBF vil hermed gerne udtrykke vores glæde og taknemmelighed over den imødekommenhed, som disse fonde har vist dette projekt.

Fra projektets start har det været en forudsætning, at både Døvblindecentret og Videnscenteret stillede arbejdsmæssige resurser til rådighed. Døvblindecentret har stillet konsulenternes arbejdstid til rådighed for projektet og har herudover ydet samtlige projektdeltagere - også de tre konsulenter - faglig supervision. VCDBF har ydet projektdeltagerne faglig støtte vedrørende projektets elektroniske del og har endvidere forestået projektets evaluering samt udformningen af den foreliggende rapport.

Inger Rødbroe,
Videnscenter for Døvblindfødtte

Marts 2007

INTRODUKTION

“Netværksbaseret konsulentvirksomhed og Informationsteknologi” har været titlen på det her foreliggende projekt. Denne rapport indeholder en beskrivelse af projektets baggrund - de bagvedliggende teoretiske overvejelser samt den praktiske virkelighed, som projektet måtte se i øjnene undervejs. Ikke alt i projektet er gået, som vi havde forestillet os, og ikke alle mål er blevet indfriet. De grundige evalueringer, der er foretaget undervejs og som afslutning på projektet, viser at der er en række væsentlige intentioner i projektet, som må siges at være indfriet. Vi har imidlertid konstateret, at de negative erfaringer vi gjorde undervejs, har kunnet nyttiggøres i et andet samtidigt projekt, ligesom vi er sikre på, at både de positive og negative erfaringer fra projektet om netværksbaseret konsulentvirksomhed og informationsteknologi kan vise sig at være værdifulde for indholdet i fremtidens tilbud til forældre og professionelle, som i det daglige skal varetage døvblindfødte personers tarv.

På børneområdet har den landsdækkende vejledning fra Døvblindecentret hidtil primært været rettet mod barnets forældre samt de professionelle, der er omkring det enkelte barn i dagligdagen. Udgangspunktet for dette projekt har været institutionens ønske om at sætte fokus på *netværkstækning* som et naturligt element i konsulentens pædagogiske arbejde. Samtidig har projektet ønsket at give deltagerne mulighed for som noget nyt at inddrage informationsteknologiske kontakt- og kommunikationsformer i deres netværkssamarbejde.

Projektet har opereret med to typer netværk: et *basisnetværk* og et *gruppenetværk*. Omkring det enkelte barn har der allerede de seneste år eksisteret et basisnetværk, som har modtaget døvblindefaglig vejledning fra Døvblindecentret. Et sådant basisnetværk består typisk af barnets forældre og de professionelle, som til daglig tager sig af barnets udvikling og læring. Konsulentbistanden i basisnetværket er primært bygget op omkring de tiltag, som det enkelte barn lige nu har behov for. I projektet er basisnetværket blevet suppleret med et gruppenetværk. Ved at sammenkoble tre basisnetværk – dvs. tre familier og tre hold professionelle - har projektet ønsket at give deltagerne mulighed for at tilegne sig en bredere faglig viden om døvblindhed, således at de kunne basere deres praktiske færdigheder på en dybere forståelse af, hvad døvblindhed er.

Projektets informationsteknologiske del skulle være et supplerende kommunikationsredskab og fungere som kontaktmulighed - både internt i de tre basisnetværk og som kommunikationsredskab for det nyetablerede gruppenetværk. Det har specielt været i denne del af projektet, at de største reelle vanskeligheder viste sig. Projektet har formentlig tidsmæssigt været for tidligt ude, i forhold til de faktiske forventninger man kunne have til deltageres praktiske muligheder for at løse denne del af projektet.

Projektets kommunikationsværktøj samt erfaringsopsamling var baseret på de enkelte netværks udformning af en logbog. Grupperne skulle bidrage med indlæg både over møder i basisnetværket og over møder i gruppenetværket. Logbogen skulle placeres i det elektroniske kommunikationssystem. Samtlige af projektets deltagere har kontinuerligt haft mulighed for at være i virtuel kontakt med hinanden både inden for og på tværs af de tre basisnetværk. Her har projektdeltagerne sammen med deres konsulenter kunnet formulere nye spørgsmål, udveksle nye erfaringer, kommentere nye videoklip osv. Som tidligere nævnt var det netop denne mulighed, som af forskellige grunde ikke blev udnyttet i det forventede omfang, hvilket skyldtes en række forskellige faktorer.

Projektet har gennemført flere evalueringer. Midtvejs er der gennemført en spørgeskemaundersøgelse, hvor samtlige deltagere har medvirket. Resultaterne fra denne midtvejsevaluering er blevet brugt til at justere den sidste del af forløbet med. Ved projektets afslutning er der gennemført endnu en spørgeskemaundersøgelse. Resultater fra denne har dannet udgangspunkt for kvalitative interviews af samtlige deltagere.

Problemer med projektets informationsteknologiske del var ikke den eneste vanskelighed, som projektet kom ud for. Der har været en del "gennemtræk" i gruppenetværket. Forældrene har været den eneste gruppe, som har været uændret i de godt to år projektet har varet. De tre familier har af forskellige grunde alle oplevet personaleskift omkring deres børn. Dette er - som de fleste ved - ikke noget specielt for dette projekt, men en del af den virkelighed, som forældre til handicappede børn og børnene selv desværre ret ofte er udsat for. Denne del af institutionslivets virkelighed har i følge vore evalueringer også påvirket processen i dette projekt i et eller andet omfang.

I projektets slutfase har to forhold påvirket rammerne omkring projektets formelle afslutning: En tragisk ulykke var årsag til, at den ene af familierne mistede deres konsulent. Trods denne svære betingelse for samtlige projektdeltagere, valgte man at gennemføre de sidste par møder samt at deltage i projektets afsluttende evaluering. Umiddelbart efter afviklingen af projektets praktiske del har der været lederskifte i Døvblindcentrets konsulentafdeling og på Videnscenter for Døvblindfødte. Vi må konstatere, at dette har fået indflydelse på tidspunktet for selve rapportskrivningen, og derfor også for det tidspunkt, hvor vi kunne sætte det endelige punktum for projektet.

Læsevejledning

Rapporten er udformet således, at kapitlerne 2, 3 og 4 primært er beregnet for den læser, som ikke på forhånd kender så meget til døvblindeområdet. Her får denne læser en forhåbentlig brugbar baggrundsinformation, som kan være nyttig at have med ved læsningen af kapitlerne 5 og 6, hvor selve projektets erfaringer beskrives.

I kapitel 2 gives en beskrivelse af funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed og den rehabilitering, som døvblindfødte personer får i dag. Der gøres i korte træk rede for den filosofiske og pædagogiske tænkning, der ligger til grund for praksis med døvblindfødte

personer. Forældre og personale omkring personer med medfødt døvblindhed har behov for kontinuerlig supervision og vejledning. Denne supervision og vejledning fås gennem Døvblindencentrets konsulentafdeling.

Kapitel 3 har vi kaldt *"Nye tider - nye roller"*. Her gives en beskrivelse af de seneste 20 - 30 års historie på døvblindeområdet. Hvad er det, der i særlig grad har påvirket udviklingen, og hvilken indflydelse har denne udvikling haft på områdets teori og praksis? Det ændrede praksissyn og menneskesyn har også betydet, at forældrenes og de professionelle nærpersoners roller i dag er anderledes, end de var tidligere. Det paradigmeskifte, som har fundet sted, har også ændret konsulenternes professionelle rolle, således at rollen i dag har et mere procesorienteret perspektiv.

"Uddannelse - en nordisk vision" er titlen på kapitel 4. I dette kapitel finder læseren baggrunden for de begreber, der opereres med i selve projektet: basisnetværk og gruppenetværk. En nordisk arbejdsgruppe med repræsentation af de nordiske resursecentre på døvblindeområdet har udarbejdet et strukturforslag til uddannelse af både forældre og professionelle. Udarbejdelsen af forslaget bygger på de erfaringer, som de enkelte nordiske lande har gjort - hver især og sammen - i forhold til uddannelse. Forslaget inddrager også resursecentrenes viden om de behov, som forældre har for døvblindefaglig viden.

"Netværksbaseret konsulentvirksomhed - en erfaringsopsamling" er rapportens kapitel 5. Her finder læseren information om projektets baggrund og indhold. De forskellige evalueringsformer, som har været anvendt her i projektet, danner udgangspunkt for beskrivelsen af projektdeltagernes erfaringer. To konsulenter har afleveret en skriftlig tilbagemelding og sammen med citater fra deltagerinterviews giver dette samlede materiale en nuanceret beskrivelse af projektdeltagernes positive og negative erfaringer. I rapporten har vi valgt at vælge to perspektiver på disse erfaringer: Et konsulentperspektiv og et brugerperspektiv.

Kapitel 6 handler om projektets IKT del. Den får her i rapporten sit helt eget afsnit, fordi vi mener, at de erfaringer, der trods alt er gjort på dette område, kan nyttiggøres i flere forskellige sammenhænge. Vi har lært en masse om, hvad man *ikke* skal gøre og har undervejs i projektet med succes kunnet vende disse negative erfaringer til noget positivt i et andet senere projekt på Videnscenter for Døvblindfødte. Kapitel 6 er derfor både en vejledning omkring elektroniske netværk og elektroniske kommunikationsformer samt en beskrivelse af de konkrete erfaringer, som projektets IT ansvarlige har gjort sammen med projektdeltagerne.

Endelig findes projektets perspektiveringsdel i kapitel 7. Vi opsummerer her de centrale elementer og erfaringer i selve projektet, som kan være med til fremadrettet og konstruktivt at pege på kvalitative forbedringer af den service, vi kan tilbyde mennesker med funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed. De anbefalinger, som projektet her har ført frem til, vil naturligvis også kunne anvendes af andre små handicapområder inden for det specialpædagogiske arbejdsfelt.

Hvis læseren nu vil i gang med at læse om selve projektet og de erfaringer der er gjort i den sammenhæng, så spring over de næste par kapitler og gå direkte til kapitlerne 5 og 6.

Hvis du som læser vil have noget baggrundsinformation - herunder bl.a. om historik samt nogle af døvblindeområdet filosofiske, udviklingspsykologiske og pædagogiske inspirationskilder, så fortsæt din læsning på næste side med afsnittet om medfødt døvblindhed og rehabilitering og tag herefter de følgende afsnit i kronologisk rækkefølge.

Uanset hvilken rækkefølge du måtte vælge at læse de enkelte afsnit i, så håber vi med rapporten at have fået formidlet nogle spændende erfaringer, som andre vil kunne lade sig inspirere af og måske implementere - helt eller stykkevis - i deres egen praksis.

---

2. MEDFØDT DØVBLINDHED OG HABILITERING

Det døvblindepædagogiske fagområde har altid været tvunget til at arbejde meget eksperimenterende i forhold til det enkelte døvblindfødte menneske og den begrænsning, som funktionsnedsættelsen sætter for den enkeltes egen oplevelse af verden. Denne eksperimenteren på det individuelle plan er fortsat en nødvendighed. Fagområdet må altså til stadighed forholde sig eksperimenterende og innovativt. Denne eksperimenterende og innovative holdning i den døvblindfødtes nærmiljø er grundlaget for en fænomenologisk, fortolkende praksis, hvor praksis også er med til at skabe viden.

Det døvblindepædagogiske fagområde er som andre pædagogiske områder i stor udstrækning udviklet på baggrund af et godt samspil mellem forskning og praksis. Det er i dette samspil, at hovedporten til fortsat vidensudvikling omkring funktionsnedsættelsen og dens konsekvenser skal findes. Der er i et vist omfang tale om en evidensbaseret praksis. I en habiliteringsmæssig sammenhæng er dette imidlertid ikke tilstrækkeligt.

2.1 Den etiske fordring

Når man taler om pædagogisk tilrettelæggelse af rehabilitering til handicappede - i denne sammenhæng også døvblindfødte mennesker - anvendes ofte en række forskellige pædagogiske og psykologiske fagdiscipliner. Men rehabilitering handler også om etik. Rehabilitering er i høj grad nødvendig for døvblindfødte mennesker, og det er i denne nødvendighed den etiske fordring - "at anvende magten konstruktivt" - ligger. Med andre ord betyder det, at professionelle, der har valgt at arbejde med døvblindfødte mennesker er forpligtede til at tjene den døvblinde partner i dennes grundlæggende interesser og behov. Man kan lidt højtideligt formulere det, som det gøres af kritisk filosofi, at etikken kun kan virkeliggøres der, hvor "magten" anvendes til uegennyttig tjeneste i stedet for til "herredømme".

Netop i forholdet til døvblindfødte mennesker er der grund til at understrege vigtigheden af de professionelles pædagogiske grundholdninger. Det er gennem disse grundholdninger, vi er med til at have indflydelse på, om den døvblindes tilværelse bliver "vid eller snæver, lys eller mørk, mangfoldig eller kedelig, truende eller tryk", som Løgstrup har formuleret det. Det er vores personlige stillingtagen til den døvblindes betingelser og muligheder eller mangel på samme, der bliver afgørende for, hvilke af disse yderpunkter, der bliver tale om for den enkelte.

Etik er forestillinger om det gode liv. Med den fortolkning kommer etik til at handle om bl.a. det menneskesyn og de værdier, som normer og regler bygger på. Etik bliver på denne måde en livsanskuelse, hvor man forestiller sig, hvordan mennesker - også mennesker med døvblindhed - kan leve livet på den bedst mulige måde. Etikken knyttes tæt sammen med et menneskesyn, der betragter mennesket som en helhed, der er ukrænkelig. Det betyder samtidig, at etikken ikke kun beskæftiger sig med livet *sammen* med andre mennesker, men også med livet *for* andre mennesker. Med andre ord: Hvad kan vi som professionelle gøre for at fremme døvblindfødte menneskers livsmuligheder. Dette er udgangspunktet og samtidig kernen i konsulentens arbejde.

2.2 Funktionsnedsættelsen

Syns- og høresansen er menneskets to vigtigste sansekanaler. De to fjernsanser dækker tilsammen ca. 95 % af den information og viden, vi tilegner os. Betegnelsen døvblind anvendes, når et menneskes kombinerede syns- og hørenedsættelser er så alvorlige, at der til trods for hjælpemidler for syn og hørelse må anvendes særlige kompensatoriske metoder f. eks. i forhold til udvikling af kommunikation. De fleste døvblinde har en synsrest eller en hørerest eller begge dele, men den kombinerede funktionsnedsættelse medfører, at de to sansenedsættelser gensidigt reducerer mulighederne for at udnytte en eventuel høre- og synsrest optimalt.

Mennesker med funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed er en særdeles heterogen handicapgruppe. Forskelligheden kan bero på årsagen til og graden af syns- og hørenedsættelsen, yderligere funktionsnedsættelser samt udviklingsmæssige og funktionelle potentialer. Gruppen af døvblindfødte omfatter:

- mennesker, som er født med en syns- og hørenedsættelse
- mennesker, der har erhvervet syns- og/eller hørenedsættelsen på et førsprogligt udviklingstrin.

Medfødt døvblindhed kan altså forekomme alene uden andre funktionsnedsættelser. Men ofte optræder medfødt døvblindhed sammen med andre funktionsnedsættelser af fysisk eller psykisk karakter.

Nogle årsager til medfødt døvblindhed vil under opvæksten eller senere i livet føre til et progredierende (fremadskridende) sansetab. Der kan ved enkelte sjældne syndromer være tale om et forholdsvis kort livsforløb. For andre diagnoser gælder det, at der kan forekomme senmanifestationer i teenage- eller voksenalderen, dvs. følgerikninger af den oprindelige skade.

2.3 Læring og udvikling

I dag betragtes mennesker med medfødt døvblindhed som en gruppe, der ganske vist har et meget specifikt udgangspunkt for at indgå i samspil med omgivelserne, men som grundlæggende har de samme behov, og som også principielt lærer og udvikler sig på samme måde som andre mennesker.

Døvblindfødtes naturlige kropslige udgangspunkt betyder, at væsentlige funktioner som samspil og kommunikation med andre mennesker samt udforskning af det omgivende miljø må foregå på en måde, som adskiller sig betydeligt fra den måde, hvorpå hørende og seende mennesker naturligt etablerer og udvikler disse funktioner. Dette betyder, at tiltag, der sigter på at udvikle døvblindfødte mennesker, altid må rettes mod at ændre miljøet.

Vi må som samspils- og kommunikationspartnere strække vor naturlige samspils- og kommunikationskompetence langt ud i et for os ukendt landskab, ligesom vi må tilrettelægge det fysiske miljø, så det "taler" til de sanser, den døvblindfødte bedst kan anvende.

Døvblindhedens natur vil altid bevirke, at døvblindfødte vil få betydeligt færre oplevelser og erfaringer end seende og/eller hørende mennesker. Derfor bliver prioriteringen af, hvilke erfaringer, der for den enkelte vil være de væsentligste at fokusere og bygge videre på, et meget vigtigt element i al pædagogisk virksomhed.

Heldigvis forholder det sig sådan, at de væsentlige funktioner kan etableres og udvikles gennem forskellige sanser. Det er således muligt at etablere kontakt og samspil både med synet, hørelsen og berøringssansen. Det væsentligste er ikke, *hvordan* f.eks. dialogen etableres, men at den etableres. Dette gælder også, selvom udtrykkene og formen kan se meget anderledes ud.

Hvis såvel relationerne til det sociale som til det fysiske miljø helt eller delvist må etableres ved hjælp af nærsanserne, vil det kræve flere kognitive resurser og tage længere tid. Dette skyldes primært, at læring via nærsanserne sker sekventielt og ikke simultant. Det er netop simultan information, som bevirker, at læring via fjernsanserne er mindre kompliceret. At modtage simultan eller samtidig information gør det betydeligt lettere at skabe sammenhæng og mening.

Derudover er fjernsanserne syn og hørelse ligeledes de sanser, som skaber motivation til at undersøge omverdenen, og som skaber mulighed for den umiddelbare læring, der finder sted, når man er sammen med andre mennesker og samtidig ser og hører, hvordan de handler. Seende og hørende børn lærer umiddelbart mange funktioner ved at imitere såvel voksne som børn, de er sammen med.

Døvblindfødte børn vil være totalt afhængige af kompetente partnere, som skal kunne igangsætte og støtte den udvikling, der ikke sker af sig selv, og som kun sker, når miljøet er tilrettelagt så "naturligt" som muligt for den enkelte døvblindfødte. Da nærsanserne er de væsentligste sanser for døvblindfødtes læring og udvikling, vil det sædvanligvis ikke være muligt at samspille eller kommunikere med mere end én person ad gangen.

2.4 Videoanalyse - en hovedvej til udvikling

Den niche, hvori døvblindfødte trives og udvikles, er snæver og stiller store krav til samspilspartneren. I dag er det beskrevet flere steder, hvilke mekanismer, der regulerer

samspelet mellem døvblindfødte og deres seende og hørende partnere, og hvordan samspelet udvikles i en dynamisk proces, som skabes af begge.

Fokus for al pædagogisk virksomhed vil være at få samspelet til at strække sig over længere og længere tid for dermed at få mulighed for at udvikle det. Det er ligeledes tydeligt for al udvikling, at de emotionelle udvekslinger, der sker mellem partnerne, når de er sammen, er helt afgørende for læring og udvikling.

For at få øje på de anderledes udspil, som døvblindfødte har, og for at regulere samspelet, så det kommer til at "flyde", er det nødvendigt at se på det under lup. Dette har videooptagelser givet mulighed for, og videoanalyse er i dag det vigtigste pædagogiske værktøj i forhold til følgende centrale samspelelementer:

- at få øje på udspil
- at se på partnerens reaktioner
- at regulere samspelet
- at få mulighed for at genkende funktioner selvom de ser anderledes ud
- at tage hensyn til både kronologisk alder og udviklingsalder
- at give holdepunkter for at kunne tillægge den døvblindfødtes udspil mening
- at få øje på nærmeste udviklingszone.

Erfaringer viser, at man får samspelet til at fungere på mikroniveau ved at analysere videooptagelser og ved gennem denne proces at intervenere på små samspelelementer. Man vil herefter se, at der sker en automatisk overføring, således at samspelet på makroniveau også kommer til at fungere. Dette fører også til udvikling af andre områder, således at et velfungerende samspil vil lede til både tilknytning til nærpå personer, udforskning af omgivelserne og dannelsen af potentielle kommunikative udtryk. Når man prioriterer tiltag, bliver hovedopgaven at lede efter de nøgler til udvikling, som leder til de positive "sneboldeffekter", eller som det også kaldes, transaktioner for udvikling. Videoanalyse er som nævnt ovenfor i dag konsulentens vigtigste arbejdsredskab, og dette stiller særlige etiske krav, ikke bare til konsulenten men til samtlige personer, der deltager i videoanalysen.

2.5 Omgivelsernes faglige behov

En optimal udviklingssituation for døvblindfødte er afhængig af omgivelsernes viden om specifikke døvblindefaglige læringsstrategier. Forældre og professionelle må derfor have kontinuerlig adgang til tilbud og service, der er baseret på viden om:

- hvorledes berøringssansen kan udnyttes i direkte samspil og kommunikation med omgivelserne
- udvikling af taktile og visuelle kommunikationsformer
- hvordan de aspekter ved samspil og kommunikation, som ikke kan varetages direkte gennem berøringssansen, kan formidles ved hjælp af tolke/ledsagere samt ved hjælp af kommunikations- og informationsteknologiske hjælpemidler.

Gruppen af personer med medfødt døvblindhed er som nævnt meget heterogen. Den måde, hvorpå den enkelte forholder sig til den fysiske og sociale verden, vil være afhængig af graden af den enkeltes funktionsnedsættelse, mængden af funktionsnedsættelser og

kombinationen af disse. Alle mennesker med døvblindhed - uanset funktionsniveau - oplever utallige situationer i hverdagen, der er langt sværere at forholde sig til, end tilsvarende situationer er for seende/hørende mennesker. Først og fremmest er man som døvblindfødt meget kommunikationstruet, fordi kommunikationssituationen er så kompleks og indeholder mange delfunktioner:

- man skal først og fremmest have *kontakt* med kommunikationspartneren (f.eks. øjenkontakt)
- man skal have *fælles opmærksomhed* (dvs. man skal kunne sikre sig, at man snakker om det samme)
- man skal *forstå selve budskabet*
- man skal kunne *aflæse bekræftelse og benægtelse* (f.eks. nik eller ryst med hovedet) og selv bekræfte eller benægte
- man skal kunne *aflæse mimik*, som meget ofte udtrykker følelser og andre reaktioner
- man skal kunne *forstå nuancer* som spørgsmål, udråb mm.

For at kunne kommunikere med en anden person skal man også kende reglerne for selve dialogen, dvs. at man skal kunne veksle mellem tale- og lytterollen. Hos personer med døvblindhed, der oftest kun kan kommunikere med én person ad gangen, må den taktile sans - her forstået som berøring og bevægelse - overtage de funktioner i samspil og kommunikation, som eventuelle syns- og hørerester ikke kan magte. Afhængig af den døvblinde persons aktuelle situation vil det således være nødvendigt at erstatte en eller flere af de nævnte delfunktioner med den taktile sans.

Kommunikationens mange delfunktioner og kompleksitet betyder, at den døvblindfødtes mulighed for at få sammenhæng og mening er meget sårbar. De udtryk, personer med medfødt døvblindhed kommer med, er ofte baseret på kropslige oplevelser og vil derfor se meget anderledes ud end hos seende/hørende personer. Man kan ikke se bort fra, at der ved tolkningen af disse anderledes og mere kropslige udtryk vil være en stor risiko for fejltolkning, fordi partneren enten:

- overser udtrykket
- ikke ser udtrykket som meningsfuldt eller
- har vanskeligt ved at finde adækvate tolkningsforslag.

Meget ofte fejltolkes mennesker med medfødt døvblindhed, når de er i gang med at udforske omgivelserne. "Selvstimulering" og "stereotyper" er ord, der ofte bruges i forbindelse med en karakteristik af disse handlinger. Men set indefra - fra den døvblindes perspektiv - er hvert eneste element i udforskningen meningsfuld. Der er tale om en aktivitet, som er meget resursekrævende, idet udforskning og informationsbearbejdning kræver en høj grad af initiativ, koncentration og kognition. Meget tit er det tidsperspektivet i en udforskningsituation, som kan føre til, at man fejltolker. Som seende/hørende synes man ikke det kan passe, at ting skal gentages så mange gange, og man har svært ved at bemærke de små variationer, der faktisk skal til for at danne sig et helhedsbillede. Som seende/hørende bruger vi vore hænder meget mindre nuanceret end døvblinde gør. Derfor har vi vanskeligt ved at tolke nuancerne i deres måde at bruge hænderne på. Hænderne har mange funktioner, når syn og hørelse ikke fungerer:

- hænderne giver kontrol over en situation
- hænderne opretter og opretholder kontakt med omverdenen
- hænderne skaffer oversigt og helhed
- hænderne bruges til aflæsning af detaljer
- hænderne taler.

Mange døvblindfødte børn har også motoriske og kognitive problemer, og dette vanskeliggør selvfølgelig situationen yderligere. Men uanset hvor mange funktionsnedsættelser man har, vil berøring og bevægelse være indgangen til kontakt med og forståelse af omverdenen, når funktionsnedsættelserne samtidig omfatter syn og hørelse.

2.6 Tilbud om konsulentvirksomhed i DK

Døvblinde personers vigtigste resurse er veluddannede personer i de nære omgivelser. Den erfaring og ekspertise, der findes på døvblindeområdet, skal gøres tilgængelig gennem uddannelsesaktiviteter og anden form for formidling samt gennem muligheden for at kunne trække på faglig supervision fra erfarne døvblindekonsulenter. Faglig supervision til alle i nærmiljøet er et af nøgleordene omkring det daglige arbejde med døvblindfødte børn, unge og voksne og fås fra Døvblindecentrets konsulentafdeling.

Der har været undervisnings- og botilbud til børn med medfødt døvblindhed i Aalborg siden 1965 og til unge/voksne siden 1982. Siden 1973 har der været en landsdækkende konsulentvirksomhed. Konsulentafdelingen på Døvblindecentret yder specialpædagogisk rådgivning og vejledning til personer med medfødt døvblindhed og deres netværk.

De døvblindefaglige kompetencer er opnået gennem mange års praktisk erfaring med døvblinde børn, unge og voksne, samt et godt udbygget kursus- og uddannelses tilbud, både på nationalt og nordisk plan. Konsulenterne er desuden tilknyttet forskellige nationale, nordiske og internationale fagnetværk, som ligeledes er med til at udbygge den eksisterende viden på området.

Ved visitation til konsulentafdelingen iværksættes der på samme tid tiltag både omkring udredning og habilitering. Dette sker altid samtidigt, da det erfaringsmæssigt er i vel fungerende samspils- og kommunikationssituationer med optimale fysiske omgivelser, at man kan observere brug af sanserester. Man sætter altså pædagogiske tiltag i gang for at kunne observere omfanget af de sansemæssige funktionsnedsættelser.

Konsulenterne rådgiver forældre, søskende, dagplejere, pædagogisk personale og andre i barnets nærmiljø. Rådgivningen kan foregå i hjemmet, i dagplejen, børnehaven, skolen samt alle øvrige nærmiljøer, som barnet færdes i. Vejledningen har til formål at skabe samspil og kommunikation. Et andet vigtigt formål er at opbygge en tryk og overskuelig hverdag for barnet.

Barnet besøges efter behov – typisk en gang om måneden. Ved besøgene arbejder konsulenterne og barnets nærpå personer med barnets kompetencer samt relationen barn - voksen. Der fokuseres på, hvordan man som seende/hørende kommunikationspartner bedst kan indgå i et ligeværdigt samspil, så man sammen udvikler kommunikation og

sprog, enten ved hjælp af den taktile sans eller med den taktile sans som støtte til tegnsprog, talesprog m.v.

Den månedlige konsulentvirksomhed omkring det enkelte barn finder i dag sted i det, der i dette projekt kaldes basisnetværk, hvor alle nærpersoner med ansvar for barnets daglige trivsel og udvikling er til stede. Tidligere fandt månedsbesøgene sted i hvert enkelt miljø, og det hørte absolut til sjældenhederne, at barnets forældre og pædagoger var til stede samtidigt. Konsulenternes meget positive erfaringer med den nye struktur i form af basisnetværk har inspireret til refleksioner omkring en fortsat kvalitativ udvikling af de rammer og betingelser, som det enkelte døvblindfødte barn er henvist til. Kunne en udvikling af konsulentvirksomheden være med til at fremme denne proces? Det var det store spørgsmål for dette projekt.

2.7 Afsluttende kommentarer

Vores forskellige virkelighedsopfattelse og vores forskellige måde at opleve andre mennesker på hænger sammen med forskelle i viden, erfaringer, idealer, fordomme, mål, hensyn til andre, selvspekt og selvopfattelse. Hvis vi ønsker at blive i stand til at forstå hinandens forudsætninger for bestemte meninger, værdier, holdninger og normer må vi indstille os på åbenhed og samtale. Åbenhed og samtale er også fundamentet i de enkelte basisnetværk.

Vi har erfaret, at viden i det døvblindefaglige arbejde er en kollektiv proces. Det betyder, at viden aldrig kan være endegyldig. Der må ske en kontinuerlig opbygning af ny viden, som bliver vedligeholdt ud fra tilgængelige fakta og erfaringer. Viden er desuden stærkt bundet til den pædagogiske praksis, hvor den både implementeres og er med til at generere ny viden. Man kan sige, at det forældre og pædagoger søger i basisnetværket er en operativ viden, - en viden som fungerer i den 'situation', hvori den opbygges, og som leder til det fælles mål, som er opstillet. Men skal forældres og pædagogers viden gøres operationel, så skal den viden, de har om det enkelte døvblinde barn, suppleres med en mere generel viden om selve funktionsnedsættelsen, således at de kan indgå i den fortolkende del af den pædagogiske praksis. Qua deres intime kendskab til barnet betyder dette, at deres forslag til hypoteser er mindst lige så kvalificerede som de forslag, konsulenten kan komme med. Åbenhed og samtale baner vejen for de bedste arbejdshypoteser.

Udviklingen og dermed også konsulentvirksomheden - anvender i sin pædagogiske praksis en fænomenologisk tilgang som grundlag for opstilling af hypoteser for den individuelle læreplan. Denne arbejdsform er også afhængig af åbenhed og samtale. Ville den fænomenologiske arbejdsmetode og erfaringerne fra basisnetværket kunne overføres til de tre samarbejdende basisnetværk - i dette projekt kaldt gruppenetværk? Ikke umiddelbart - men der har vist sig en række forskellige positive muligheder i gruppenetværksstrukturen.

---

3. NYE TIDER – NYE ROLLER

Pædagogisk set har døvblindeområdet i sin knapt 40-årige historie altid været karakteriseret af en eksperimenterende og innovativ selvforståelse, som formentlig hænger sammen med det faktum, at der er så få døvblindfødte, at det ikke er muligt på denne baggrund at formulere almengyldige læresætninger. Hver gang man står over for en døvblind person, står man i princippet over for en helt ny pædagogisk opgave. Hvordan opgaven fortolkes og løses i en bestemt tidsperiode har været forskellig.

Når man vil se på mulighederne for udvikling af en ny struktur og/eller nyt indhold i en allerede eksisterende praksis - dette gælder naturligvis også døvblindeområdet - så udsætter man erfarne medarbejdere for nye udfordringer. Det stiller særlige krav til medarbejderen om at være parat til hele tiden kritisk at reflektere over egen virksomhed og samtidig være parat til forandringer og have tilstrækkeligt mod til at betrede nye vej, hvor ingen har trådt før.

3.1 Den eksterne påvirkning

Et område som døvblindefeltet har altid arbejdet eksperimenterende og innovativt. Døvblindeområdets fremtid vil til stadighed byde på nye udfordringer, som også vil kræve udvikling af ny viden. Hvis vi ønsker en bevidst udvikling, et bestemt fokus på, hvor vi skal hen, så forudsætter dette, at vi ved helt præcist hvor vi er, og at vi samtidig forstår, hvorfor vi er der hvor vi er. Vi vil ikke her trække trådene helt tilbage til områdets spæde start. Vi nøjes med et enkelt kig over skulderen og ser på, hvad der har været medvirkende til det allersæneste paradigmeskifte.

I slutningen af 1980-erne begyndte fagfolk at lede efter nye teorier, som kunne inspirere dem til at forbedre det praktiske arbejde med døvblindfødte børn og voksne. Den ændringsproces, som startede i slutningen af 1980-erne er stadig i gang. I modsætning til tidligere paradigmeskift på døvblindeområdet er der denne gang flere bagvedliggende årsager, som hver for sig har drevet udviklingen i en ny retning. Årsagerne skal findes dels i tidens tænkning dels i nye udfordringer inden for selve døvblindeområdet.

Begrebet *Livskvalitet* blev udviklet i slutningen af 80-erne. Den bagvedliggende filosofi ledte opmærksomheden hen imod, at et godt liv drejede sig om de personlige erfaringer, den enkelte fik gennem sine relationer med omgivelserne. Det at opleve sammenhæng og mening i sit eget liv og at opleve, at man har kontrol over sit eget liv, blev fremhævet som væsentlige aspekter ved livskvalitet, og samtidig blev disse forhold betragtet som væsentlige for udvikling af kommunikation, selvværd og identitet.

Det miljørelaterede handicapsyn er blevet introduceret i forbindelse med FN's standardregler, som blev vedtaget af FN's generalforsamling i 1993. Det vil sige, at man på verdensplan

angav retningslinier, som klart udtrykte, at et handicap først opstod, når både de fysiske og sociale omgivelser ikke magtede at møde funktionshæmmede på deres betingelser. Med andre ord ledte denne tænkning hen imod, at det var omgivelserne, der skulle ændres, og ikke de funktionshæmmede, såfremt effekten af en funktionsnedsættelse skulle minimeres. I stedet for at træne de døvblinde til at blive ligesom os, måtte vi trænes i at lære at forstå deres udgangspunkt og - netop med udgangspunkt i deres perspektiv finde bedre måder at være sammen med dem på.

Viden om, hvordan seende - hørende børn og deres omsorgsgivere sammen udviklede de grundlæggende forudsætninger for samspil, kommunikation og fælles forståelse var veldokumenteret forskning. Disse forskningsresultater var dog ikke af helt ny dato, idet der havde været forsket i tidligt mor/barn samspil siden 60-erne. Dog blev forskningen i disse år mere og mere detaljeret og kunne på den baggrund give et bedre grundlag for, hvordan man måtte tænke og handle, når man sammen med døvblindfødte skulle forsøge at give dem muligheder for at kunne udvikle sig både personligt og kommunikativt.

Tre af de vigtigste årsager, som pegede mod, at der måtte findes nye veje for den pædagogiske praksis med døvblindfødte personer, var følgende:

Den første årsag var, at området begyndte at evaluere resultaterne af sin hidtidige indsats. Det var blevet dokumenteret, at døvblindfødte kunne udvikle sig også kommunikativt. Få havde dog fået et sprog, som de brugte kommunikativt. Mange havde lært sig nogle få tegn, som de imidlertid sjældent brugte kommunikativt, og når de gjorde det, drejede det sig ofte om stærkt strukturerede situationer, og egentlig kommunikation blev først og fremmest brugt til at få opfyldt personlige behov. Det måtte få os til at tænke, at enten skyldtes denne kommunikationsadfærd mangler hos den døvblindfødte, eller også var det os som professionelle, der havde overset væsentlige aspekter i den måde mennesker lærer og udvikler sig på.

Den anden årsag var, at vi igen stod med en ny udfordring, hvad døvblindepopulationen angik. Alle døvblindfødte havde nu adgang til service, og den population, vi nu mødte, var meget mere heterogen end tidligere. Mange var døvblinde med yderligere funktionsnedsættelser. Det gjorde det vanskeligt at anvende de hidtidige pædagogiske metoder til den nye børnegruppe.

Den tredje årsag til at vi begyndte at ændre praksis var, at vi nu kunne anvende video som pædagogisk værktøj. Dette værktøjs tekniske muligheder gav os mulighed for at se på vores egen praksis under lup. Interessen for videoanalyse som evalueringsværktøj og som grundlag for prioritering af tiltag havde at gøre med, at vi ønskede at fokusere på de intersubjektive relationer. Vi måtte analysere samtlige detaljer, som kunne vise, hvad der faktisk hændte i relationen mellem døvblindfødte og deres seende og hørende partnere. Vi fik mulighed for at fremsætte hypoteser om, hvordan vi kunne forbedre kvaliteten af samspillet, og hvad vi kunne gøre for at videreudvikle det.

3.2 En vidensbaseret praksis

Den kundskab, som vi har i dag, er i høj grad vidensbaseret og eksplicit, hvilket nok må siges at være en ændring i forhold til tidligere perioder i døvblindeområdet historie. Nyeste viden

indenfor døvblindeområdet er i dag veldokumenteret, både i skriftlig form og visuelt i form af mange gode videoeksempler.

Vores viden om menneskelig læring og udvikling henter vi fra den nyeste forskning på flere forskellige humanistiske fagområder. Til forskel fra tidligere er døvblindeområdet i dag i direkte dialog med en række internationale forskere, hvorved fagområdet får ny inspiration, ny faglig viden, ser nye veje og får kvalificeret feedback. Det har været meget betydningsfuldt for de seneste års udvikling på døvblindeområdet, at man har udviklet dette tværfaglige samarbejde med de internationale forskere.

Det ændrede handicapsyn er inden for den seneste halve snes år slået igennem i den specialpædagogiske praksis. Og hvad vigtigere er: også i forskernes grundlæggende menneskesyn. Dette sammen med de fremtalte tekniske muligheder i forbindelse med brug af videooptagelser betyder, at den pædagogiske tænkning omkring praksis med døvblindfødte børn har ændret sig markant. Vi skal her blot nævne et par af de markante ændringer.

En væsentlig ændring er, at vi i dag ser døvblindfødte som mennesker som dig og mig – mennesker som ganske vist er født med et ekstremt udgangspunkt for at udvikle sig i samspil med den sociale og fysiske verden. Døvblindfødte mennesker har i bund og grund de samme behov som ikke døvblindfødte. Der er derfor heller ikke nogen grund til at tro, at de udvikler sig og lærer på principielt andre måder, end vi selv har gjort.

Her kommer den nye viden om udvikling af det grundlæggende samspil med omgivelserne området til gode. I alle samvær på alle udviklingsniveauer gælder det, at begge partnere må være følelsesmæssigt og personligt engageret i hinanden, og det de laver sammen. Det første fokus blev derfor at finde veje til at etablere og få udviklet samspillet med den døvblinde, så det var stabilt og vedvarende. Der blev fokuseret på selve samspillet og på udviklingen af dialogkompetencen. Det betød, at udvikling af kommunikation blev sat ind i den intersubjektive ramme, hvor partnerne sammen skaber dialogen og meningsfællesskabet.

Kommunikation om noget tredje - det være sig et objekt eller et kommunikativt udtryk - blev ikke glemt, men måtte vente til der var plads. Da det lykkedes at finde frem til, hvad det egentlig var der regulerede dynamikken i et intersubjektivt samspil, så det var stabilt og vedvarende, så kom kommunikationen egentlig af sig selv. Døvblinde skaber nemlig selv gester, som udspringer af de følelsesmæssige, kropslige oplevelser, de har i vedvarende samspil over tid. Det kropslige udgangspunkt for meningsdannelse og kommunikation er også beskrevet i nyere litteratur, men her adskiller døvblindfødtes betingelser sig - ifølge sagens natur - væsentligt fra de betingelser, som seende og hørende mennesker har. Man begyndte at betragte disse udtryk som døvblindes naturlige første kommunikation. Gesterne blev nu set på som udtryk for tanker. Udtryk, som refererede til væsentlige aspekter ved de oplevelser, døvblinde havde. Man forsøgte at anvende dem kommunikativt gennem en afprøvende bred tolkningspraksis. Disse forsøg på at tolke døvblindes egne udtryk var altid baseret på en vilje og evne til at lede i døvblindes egen oplevelsesverden, hvis man skulle have en chance for at komme med et relevant tolkningsforslag. Der er nu ganske lang erfaring med, at disse kropslige gester i høj grad kan anvendes som fælles udtryk i en ægte vedvarende kommunikation med døvblindfødte og deres partnere – også uden at kontakten og samværet

brydes. I mange tilfælde er det endda muligt, at partneren og den døvblinde samtidigt anvender sproglige elementer som tegn.

Udover at tage udgangspunkt i døvblindes egne udtryk i kommunikationen blev fokus samtidig flyttet til det helt centrale i kommunikation med døvblindfødte – nemlig - at kommunikation først og fremmest drejer sig om at dele ens tanker og oplevelser med andre. Det betød, at der i mindre grad fokuseredes på den del af kommunikationen, som går på at påvirke ens omgivelser til at få egne behov opfyldt. Det har igen ændret praksis til at måtte fokusere på spændende kropslige følelsesmæssige oplevelser som forudsætning for at have noget at snakke med andre om, ligesom det har påvirket tolkningspraksis til at være mere fleksibel, når man skal forsøge at forstå, hvad døvblinde egentlig vil, når de kommer med indspil til os. For alle vil den gestuelle kommunikation fortsætte sammen med sproglige elementer eller med et egentligt sprog afhængig af den enkeltes kognitive kapaciteter.

Den række af forklarende årsagssammenhænge, som døvblindeområdet i denne periode har været optaget af, førte til en fornyet interesse for relationens betydning og dermed også til en ændret rolleopfattelse af den døvblinde persons samspilspartner.

3.3 Partnerrollen - forældre og professionelle

Et af de områder, der blev hentet ny viden fra til belysning af relationens betydning, var bl.a. den seneste forskning om småbarnets udvikling af socialt samspil og kommunikation. Ud fra denne vinkling lå problemet ikke hos det døvblinde barn - og heller ikke hos den voksne partner - problemet lå i relationen de to imellem. Relationen skulle være det fælles indhold, hvor kommunikationen først og fremmest skulle handle om at dele hinandens tanker og fælles oplevelser. I denne nye tænkning bliver selve begrebet partner centralt og omfatter de nærpå personer, som barnet er omgivet af i hverdagen - forældre og pædagoger.

Det at vi i dag anvender begrebet partner om både familiemedlemmer og professionelle henviser til ligestillingen i samværet, og til at den kompetente partner har ansvaret for at få samværet til at fungere og også ansvaret for at overføre sin egen kommunikative kompetence til den døvblinde person. Rollen som både den der følger den døvblinde og er udfordrende - introducerer nyt i samværet, så den døvblinde faktisk også lærer noget af at være sammen med os – er uhyre vanskelig og meget udfordrende for os alle. Hvornår skal vi udfordre? Hvordan skal vi gøre det? Hvor meget nyt kan vi finde på? Det er de store spørgsmål, vi står med dagligt. Der er heller ikke et entydigt svar på dette. Det kommer til enhver tid an på situationen samt den døvblinde og partnerens måde at gøre det på.

Når man arbejder ud fra et relationistisk perspektiv, får man som professionel en helt ny rolle. Vi må, som kompetente samspilspartnere forsøge at skabe et både socialt og fysisk miljø, der gør vores døvblinde partnere så lidt handicappede som muligt. Det kan vi kun gøre ved som udgangspunkt at se verden, som de ser den, dvs. tage deres perspektiv. Vi må have både teoretisk viden og praktisk erfaring, eller vi må have tilgang til den i form af supervision og vejledning.

Med denne tænkning bliver det omgivelserne, der må ændres for at samværet kan ske på døvblindes betingelser. Det betyder, at fokus ved alle tiltag går på at ændre partnerens

adfærd og ikke den døvblindes. Sagt på en anden måde: Hvis vi ændrer vores naturlige samspilskompetence til at møde den døvblinde på dennes betingelser, vil den døvblindes muligheder for at udvikle sig øges. Det er tydeligt, at der er mange måder at gøre tingene på. Det er imidlertid også tydeligt, at vi gennem viden og erfaring og kendskab til den enkelte døvblinde kan komme med temmelig præcise forslag til tiltag, som igen kan lede den afprøvende, eksperimenterende virksomhed, som er nødvendig for at skabe kvalitet i service for døvblindfødte.

Det bliver også tydeligere og tydeligere, hvor krævende partnerrollen er. Man skal turde bruge sig selv både kropsligt og følelsesmæssigt, man skal være kreativ og reflekterende, men man skal først og fremmest have lyst og selv tro på, at det lykkes. Det kræver, at man oplever at være i sammenhænge, hvor andre også tror på det man gør, og hvor det også er god tone, at man til enhver tid stiller spørgsmål til både, det man selv og andre gør.

Det at se på den kompetente partner har afgjort også sat familiens centrale betydning for denne tidlige kommunikative udvikling i fokus. Forældrene har en uvurderlig betydning for hele barnets udvikling, og er som resursepersoner - de der har det mest intime kendskab til det døvblinde barn - de vigtigste samarbejdspartnere for det professionelle team. Denne særlige viden om barnet betyder, at forældre i dag indgår i et ligeværdigt samarbejde med de professionelle, der er omkring barnet. Det er denne viden, der betyder, at forældrenes bidrag er specielt værdifuldt og viser de professionelle mulige genveje til en ægte relation.

Mange ændringer er sket inden for de seneste år, i den måde vi tænker og handler på. Vi prioriterer anderledes, når vi skal indholdsbestemme et godt tilbud til døvblinde børn, unge og voksne. I dag står vi ikke med en metode, men med retningslinier for hvad der er vigtigst at fokusere på - på forskellige tidspunkter i den kommunikative udvikling. Vi står med mange gode redskaber, som kan støtte partnere - forældre og professionelle - i deres arbejde; redskaber, som også kan bidrage til udvikling af kvalitet og viden inden for de specialområder, som vi har ansvar for. Mange døvblinde udvikler sig i dag normalt på alle områder, men ofte langsomt. Det er ligeledes positivt at konstatere, at vi ikke bare ser, at det lykkes med vældig mange døvblinde børn. Vi begynder også at se, at den ændrede specialpædagogiske praksis også kan lykkes med voksne, selv om de får det nye tilbud sent i deres liv.

3.4 Konsulentrollen

Det paradigmeskifte, som har fundet sted, har også naturligt ført til en ændring af konsulentrollen. Tidligere blev konsulenten betragtet som eksperten, der kunne komme med de rigtige løsninger og handlingsanvisninger. I dag er konsulentvirksomheden baseret på et tværfagligt samarbejde, hvor den 'tavse' viden, som forældre og pædagoger kan bidrage med er helt central for det døvblinde barns udvikling. Konsulentens opgave i denne form for teamsamarbejde vil i dag være det man kalder procesorienteret. Konsulentens opgave er bl.a. at støtte nærpå personerne i en italesættelse af deres 'tavse' viden, således at den bliver gjort tilgængelig for alle som en del af gruppens fælles eksplicitte viden. Med den procesorienterede konsulentfunktion bliver konsulentens evne til at kunne arbejde med forandringsprocesser og samtidig sikre gode indbyrdes relationer af stor betydning.

En af Døvblindecentrets konsulenter har i forbindelse med sin videreuddannelse beskæftiget sig med konsulentrollen. Han skriver, at set med et ekspertperspektiv vil indholdet i vejledning og rådgivning være at finde løsningsforslag, at have et facit klar. Konsulentens udgangspunkt vil være hentet fra et eksakt vidensfelt og føre brugeren frem til en på forhånd bestemt erkendelse. Med et procesorienteret perspektiv vil det være konsulentens opgave i selve processen at sætte fokus på deltagernes erkendelser og refleksioner ved selv at være lyttende, åben og dialogskabende.

Der er brug for begge roller i arbejdet som konsulent for døvblindfødte personers familier og professionelle. I det foreliggende projekt har vi sat fokus på to typer netværk, som præsenteres senere i rapporten. Det drejer sig om basisnetværk og gruppenetværk. Set i relation til konsulenten - enten som ekspert eller procesmager - lægger disse to former for netværk netop op til de to forskellige rolleopfattelser. I basisnetværket vil konsulenten i overvejende grad arbejde procesorienteret. De refleksioner og erkendelser, som nærpersonerne gennemgår, er det der er vigtigst. Med etableringen af gruppenetværket er målet at skabe et forum, hvor konsulenten i overvejende grad kan gøre brug af sin ekspertrolle. Her skal der være mulighed for faglig formidling, således at nærpersonerne får adgang til en mere generel viden om funktionsnedsættelsen døvblindhed. Her er konsulenten tiltænkt rollen som ekspert og formidler af døvblindefaglig viden, og resultatet skal munde ud i endnu mere kompetente samspilspartnere for det enkelte døvblindfødte barn.

Uanset hvilken ydre struktur der lægges omkring konsulenternes vigtige arbejde, så vil der være behov for konsulenter, der mestrer begge roller - både som dygtige døvblindeeksperter, der kan formidle deres faglige viden - og som dygtige skabere af processer, som kan støtte synliggørelsen af deltagernes 'tavse' viden.

3.5 Afsluttende kommentarer

Al nyere viden om børns læring og udvikling peger entydigt på, at alle børn lærer og udvikler sig naturligt i samvær med kompetente partnere, og at den læringsproces, der foregår, i høj grad skal være styret af barnets egne initiativer. Den kompetente partner overfører efterhånden sin egen samspilskompetence til barnet ved at veksle mellem at følge barnet og selv at være udfordrende og støttende i forhold til de nye funktioner, som barnet er på vej til at lære.

Den kompetente partner sørger hele tiden for, at barnet sætter dagsordenen og har kontrol over situationen. Når dette lykkes, er det for alle børn - også for døvblindfødte - helt tydeligt, at de selv bidrager til at komme videre udviklingsmæssigt. Det er afgørende, at partneren i sin tolkning leder efter holdepunkter i de oplevelser barnet har haft og har en åben afprøvende tolkningspraksis, hvor den døvblindes reaktion på tolkningen afventes. Med denne fremgangsmåde sikres, at de har mødt hinanden i et meningsfællesskab. Denne åbne, afprøvende tolkningspraksis stiller store krav til partneren. Partneren må kende den døvblindes erfaringsverden godt og må være i stand til at tage den døvblindes perspektiv, når hun forsøger at tolke. Teamarbejde og kontinuerlig supervision vil fremme denne praksisform.

Der eksisterer ingen objektiv og uangribelig tilgang til specialpædagogiske problemstillinger - heller ikke problemstillinger vedrørende døvblindfødte. Man må kombinere videnskabelig

indsigt på en tværfaglig måde, og resultatet er et tolket og komplekst overblik. Tværfaglighed og dermed teamwork bliver på denne måde forudsætningen for den bedst mulige fortolkning.

Dette afsnit om nye tider - nye roller kan ikke afsluttes mere præcist end det gøres af den norske psykolog Per Lorentzen, som på en af Videnscentrets landskonferencer har givet udtryk for, at der over portalen til døvblindeverdenen kunne have stået, at den, som træder ind her, lader gamle paradigmer fare. Nysgerrighed, åbenhed, entusiasme og faglig viden vil altid være vigtige ingredienser for den kritisk, reflektive døvblindemedarbejder. Det kan vi udvide til at gælde samtlige nærpå personer omkring den enkelte døvblinde og samtlige øvrige professionelle, der arbejder med og for døvblindfødte mennesker.

---

4. UDDANNELSE – EN NORDISK VISION

Beskrivelsen af den fælles nordiske vision på uddannelsesområdet - både i forhold til forældre og professionelle er medtaget i denne rapport, fordi det er tankegangen bag denne nordiske model, som har dannet udgangspunkt for udformningen af projektet "Netværksbaseret konsulentvirksomhed".

For at imødegå eventuelle udviklingsforstyrrelser skal ikke kun de professionelle men også forældre til døvblindfødte børn have adgang til den særlige viden og ekspertise, som findes på området. Uddannelse og faglig supervision bliver nøgleordene. Der er altså brug for såvel kurser som faglig formidling i form af konsulentvirksomhed.

En af de vigtigste resurser for døvblinde personer er veluddannede personer i de nære omgivelser. Den erfaring og ekspertise, der findes på døvblindeområdet, skal gøres tilgængelig gennem uddannelsesaktiviteter og anden form for formidling samt gennem muligheden for at kunne trække på faglig supervision fra erfarne døvblindekonsulenter. For personer med medfødt døvblindhed drejer det sig først og fremmest om nærpersonernes umiddelbare forudsætninger for i samspil og kommunikation at kunne kompensere for manglende eller nedsat syn/hørelse gennem en bevidst brug af berøring/bevægelse. For at døvblindfødte kan opleve sammenhæng og dermed have mulighed for at udvikle og opretholde kommunikation må samfundet gennem uddannelse sikre, at døvblindfødte har kompetente kommunikationspartnere.

4.1 Det nordiske forslag

Med udgangspunkt i en systematisk og kontinuerlig kundskabsformidling og kundskabsudvikling anbefaler en nordisk arbejdsgruppe en rammemodel (se skitsen sidst i dette afsnit), som i det døvblinde barns nærmiljø kombinerer faglig vejledning med udvikling af partnerkompetence. Med partnerkompetence menes bl.a. den viden om samspil og kommunikation, som nærpersonen må besidde for at kunne skabe kvalitet i samværs- og læringssituationer. Udviklingen af kundskab skal over tid bevæge sig fra dette individrelaterede kundskabsniveau omkring den enkelte døvblinde til et mere generelt kundskabsniveau, hvor der er mulighed for at inddrage eksisterende viden og erfaringer fra døvblindeområdet samt forskning fra andre relevante fagområder.

Modellen for denne form for kundskabsformidling og kundskabsudvikling forudsætter, at nærmiljøerne har kontinuerlig tilgang til en konsulenttjeneste, som samtidig med vejledningsopgaverne kan foretage koblingen mellem kundskabskilder og forskellige døvblindemiljøer. Fra første færd må der udover den døvblindefaglige formidling desuden være tilbud om oplæring i tegnsprog og taktile kommunikationsformer.

Vejledningsmodellen forudsætter at der opbygges to typer netværk – basisnetværk og gruppenetværk. Omkring det enkelte barn etableres et basisnetværk, som i DK vil kunne modtage vejledning fra Døvblindecentrets konsulentafdeling. Dette basisnetværk består af barnets forældre og de professionelle, som til daglig tager sig af barnets udvikling og læring. Konsulentbistanden i basisnetværket er bygget op omkring de tiltag, som det enkelte barn lige nu har behov for.

Ved siden af dette individuelle basisnetværk etableres et gruppenetværk, som kan bestå af f. eks. tre basisnetværk. I gruppenetværket skal deltagerne tilegne sig en generel viden om funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed samt hvilke nye kompetencer, der må erhverves, for at kunne blive en god samspilspartner for en døvblind person. Forældre og primærpersoner får også mulighed for at udveksle erfaringer omkring børnenes status og seneste udvikling samt diskutere fælles problemstillinger. Det er desuden tanken, at de kompetencer, som det enkelte forældrepar har opbygget i håndtering af deres særlige livssituation omkring deres døvblindfødte barn, formidles til de øvrige deltagere i projektet. Når flere individuelle basisnetværk kobles sammen, bevæger deltagernes viden og erfaringer sig fra et individrettet niveau til et mere generelt niveau. Denne udveksling af viden og erfaringer mellem forskellige individuelle basisnetværk kan på denne måde medvirke til at sikre en øget vidensudvikling på et mere generelt niveau.

4.2 Basisnetværket

Behovet for kontinuitet og stabilitet i kontakt og kommunikation over tid er afgørende for at kunne etablere nære relationer med andre. Kontinuitet og stabilitet baseret på emotionelle relationer er også en forudsætning for at opleve sammenhæng og mening i tilværelsen og for at kunne udvikle og opretholde kommunikation og sprog. Personer med medfødt døvblindhed vil altid være afhængige af partnere, som behersker døvblindespecifikke kommunikationsformer.

Nærpersoner har et særligt ansvar for at skabe forudsætninger for, at den døvblinde person livet igennem kan udfolde sig kreativt og vælge til og fra. Det kombinerede sansetab forhindrer døvblindfødte personer i på egen hånd at kunne udfolde deres muligheder og bidrage til at skabe sammenhæng mellem de forskellige miljøer de færdes i. Nære relationer til andre mennesker samt nærpersonernes aktive medvirken er derfor en forudsætning for at kunne opretholde mening og sammenhæng i forskellige oplevelser på tværs af situationer og miljøer.

Det individrelaterede kundskabsniveau henviser til den kundskab og kompetence, der knytter sig til den enkelte døvblindfødte – en kundskab og kompetence som de nære omgivelser må besidde for at samspil og kommunikation på den døvblindes betingelser skal kunne lykkes. Ansvar for vejledning på det individrelaterede kundskabsniveau – altså udvikling af partnerkompetence påhviler i DK de kommunale myndigheder i samarbejde med Døvblindecentret.

Med udgangspunkt i den nationale vejledning etableres et basisnetværk omkring hver enkelt døvblind, som består af professionelle, pårørende samt andre vigtige personer fra dagliglivets forskellige levemiljøer. Vejledning og kundskabsformidling tager udgangspunkt i en individrelateret rehabilitering som en del af den praktiske hverdag. Formålet er at udvikle en grundlæggende forståelse og partnerkompetence. I forbindelse med vejledningen kan det være aktuelt at arbejde med udgangspunkt i en projektorienteret model, hvor systematisk afprøvning og hyppig evaluering er vigtige elementer. Videooptagelser er en nødvendig og kontinuerlig del af arbejds-, evaluerings- og dokumentationsgrundlaget.

At formidle og udvikle kundskab i et basisnetværk forudsætter en række fælles grundlæggende holdninger og principper. Forældre og andre nærpå personer er nødvendige deltagere i denne netværksmodel, som skal dække samtlige levemiljøer i den døvblindes hverdag. Der er tale om en proces over tid, hvor der arbejdes systematisk og procesorienteret for at finde frem til samværsformer, som sikrer bedst mulig kommunikation med den døvblinde.

Døvblindfødte personer har ikke en umiddelbar social kontekst, hvor samspil og kommunikation vil udvikles af sig selv. Den pædagogiske vejledning må sætte fokus på relationen mellem den døvblinde og dennes nærpå person. Nærpersonens evne til at opfatte og bekræfte, dvs. reagere på barnets, den unges og voksnes signaler ud fra den døvblindes egne præmisser vil være af stor betydning. Nærpersonens egen sensitivitet og kompetence vil være afgørende for, om der bliver tale om et meningsfuldt samspil, hvor det at se, opleve og være nysgerrig for den døvblinde kan blive spændende udfordringer, der tager udgangspunkt i hans eller hendes muligheder og interesser. Ud fra et relationistisk udviklingssyn er det derfor vigtigt at se på nærpersonen og dennes muligheder for at udvikle sig til en kompetent samspilspartner for den døvblinde person.

4.3 Gruppenetværket

Et generelt kundskabsniveau afspejler generelle træk ved medfødt døvblindhed og almene principper for udvikling. Gennem døvblindekonsulentens formidling af eksisterende viden og erfaringer fra andre døvblinde kan basisnetværkets personer udvikle kundskab om forudsætninger for og principielle aspekter ved kommunikativ udvikling hos døvblindfødte. I dette arbejde ses døvblindfødtes kommunikation som en ligeværdig variation af menneskelig kommunikativ praksis og ikke som en afvigelse her fra. Med dette grundlæggende syn på kommunikationspraksis vil deltagerne få lettere ved at genkende, forstå og anvende døvblindfødtes egne kommunikative udtryk.

Hidtil har den landsdækkende vejledning fra Døvblindecentret været individuelt rettet mod forældre samt de professionelle, der er omkring det enkelte barn i daginstitution, skole mm. Der har bl.a. fra disse brugergrupper været udtrykt ønske om at få mulighed for at udveksle praksiserfaringer med andre forældre og professionelle omkring forståelsen af denne særlige funktionsnedsættelse.

På det generelle kundskabsniveau kan konsulentssystemet formidle en sammenkobling af to eller flere individuelle basisnetværk, således at de både fysisk og virtuelt får en fælles

mødeplads - et fælles forum, der her kaldes et gruppenetværk. Der vil primært være tale om nationale gruppenetværk. Formålet er at skabe mødepladser, hvor professionelle og pårørende kan udveksle erfaringer og herigennem få mulighed for at se det generelle/almene i det individuelle. Kontakt på tværs af basisnetværk kan arrangeres som engangsforeteelser eller som en serie af møder afhængig af tema og behov. Da populationen er så lille og så uensartet kan det også være nødvendigt at etablere møder med andre nordiske evt. internationale netværk.

Når flere individuelle basisnetværk kobles sammen, bevæger deltagernes kundskab sig fra et individrettet niveau til et mere generelt niveau. Udveksling af kundskab mellem forskellige individuelle basisnetværk sikrer på denne måde en øget kundskabsudvikling på et mere generelt niveau. En netværksbaseret tænkning omkring vidensformidling og vidensudvikling kan ligeledes være med til at fremme udviklingen af en døvblindefaglig identitet blandt professionelle, som arbejder i et stærkt decentraliseret system.

4.4 Afsluttende kommentarer

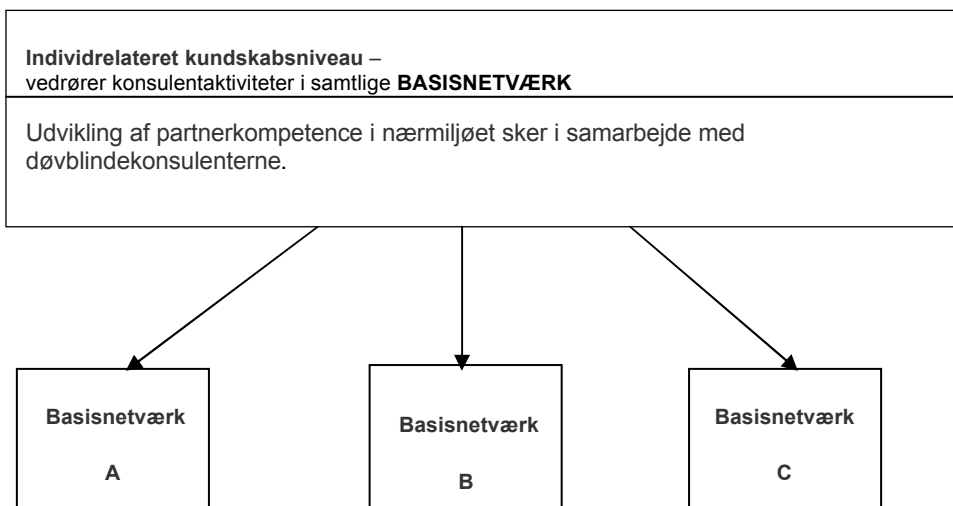
Udveksling af erfaringer og kompetencer mellem forældrepar har stor betydning for, hvordan man mestrer vanskelige livssituationer. Med en meget varieret population af døvblindfødte fordelt på relativt få personer er det meget vanskeligt for forældre at opbygge og vedligeholde et erfaringsnetværk med andre forældre til døvblinde børn bl.a. på grund af den geografiske afstand. Forældre til døvblindfødte børn har som andre forældre behov for et netværk, som fagligt og socialt - emotionelt kan møde dem, hvor de er i forhold til deres døvblindfødte barn. Et sådant netværk vil kunne støtte forældrenes indsats frem mod selv at blive dygtige samspils- og kommunikationspartnere for deres døvblindfødte barn. Konsulentsystemet på døvblindeområdet bør støtte og tage initiativ til etablering af flere forskellige former for forældre-netværk.

Parallelt med den videns- og erfaringsudveksling, der finder sted på netværksniveau i forhold til forældre og professionelle, må det danske efter- og videreuddannelsessystem sikre relevante muligheder for specifikke faglige kurser for alle, både forældre og professionelle.

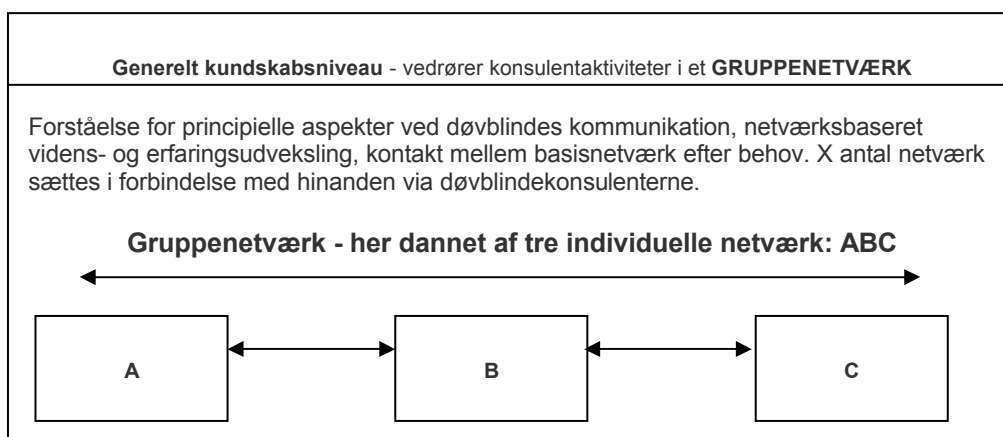
Kvalitetssikring af vejlednings- og formidlingsarbejdet i denne form for netværkstænkning forudsætter en særlig faglig kompetence hos de konsulenter, som skal initiere og vedligeholde netværkerne. For at dette fortsat skal kunne lykkes, så må konsulenter og andre vidensformidlere sikres en kvalificeret videreuddannelse på højt, internationalt niveau.

Oversigt over elementer, som kan indgå i døvblindeområdet uddannelsessystem

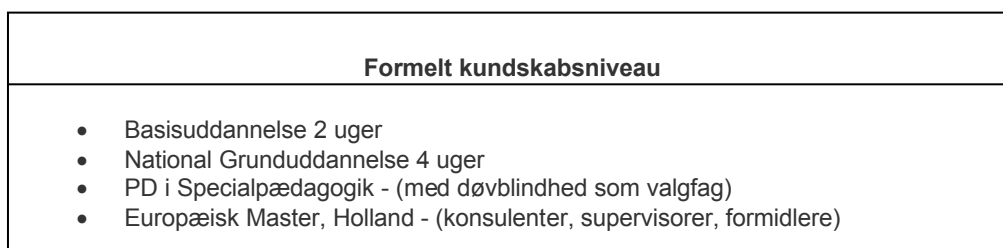
Trin 1:

Trin 2:

Trin 3:

Trin 0-3:

---

5. NETVÆRKSBASERET KONSULENTVIRKSOMHED

– EN ERFARINGSOPSAMLING

I dette kapitel beskrives projektets baggrund og indhold kort. Der vil være en beskrivelse af projektets opstart, form og indhold. Herefter vil vi fokusere på de erfaringer som deltagerne har gjort med en række af projektets centrale elementer. Indholdet i kapitlet er primært bygget op omkring forskellige bidrag fra Døvblindecentret, som havde det faglige ansvar for projektets metodevalg, indhold og forløb. Resultater fra to spørgeskemaundersøgelser samt de kvalitative interviews, som samtlige deltagere har været med i, anvendes på forskellig vis undervejs i erfaringsopsamlingen. Citater fra interviewrunden, konsulenternes "logbøger" mv. vil være angivet i kursiv. Beskrivelse og erfaringsopsamling vedrørende projektets IKT del, som Videnscenter for Døvblindfødte var ansvarlig for, findes i kapitel 6.

5.1 Den formulerede hensigt

Projektet har ønsket at undersøge og udvide eksisterende netværk med gruppenetværkstanken og herigennem undersøge disse gruppenetværks anvendelighed i forhold til at forbedre kvaliteten i døvblinde børns dagligdag samt øge deltagernes forståelse af almene og særlige aspekter ved funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed. I dette arbejde er visse former for tilgængelig informationsteknologi blevet afprøvet som et supplerende redskab imellem de aftalte kvartalsmøder. Af projektbeskrivelsen (bilag 1) fremgår det, at det har været projektets erklærede mål:

- at optimisere forældrenes og de professionelle samspils- og kommunikationskompetencer i forhold til det enkelte barn
- at øge den enkelte deltagers forståelse for hvad funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed betyder for et døvblindt barns generelle udvikling
- at give forældre og primærpersoner mulighed for at overføre viden og erfaringer fra arbejdet med andre døvblindfødte børn og herigennem få mulighed for at se både det almene og særlige i eget barn
- at skabe både fysiske og virtuelle mødepladser, hvor professionelle og pårørende kan udveksle erfaringer
- at fremme netværksbaseret tænkning omkring vidensformidling og dermed være med til at fremme dannelsen interessefællesskaber blandt forældre og professionelle på tværs af kommune- og amtsgrænser i et decentraliseret rådgivningssystem.

Den fælles nordiske uddannelsesmodel (kapitel 4), som har inspireret til gruppenetværkstænkningen i dette projekt, opererer med to typer netværk – basisnetværk og gruppenetværk. Basisnetværk omkring det enkelte døvblinde barn har allerede været praksis i Døvblindecentrets vejledning i nogle år. Sådant et basisnetværk består af barnets forældre og de professionelle, som til daglig tager sig af barnets udvikling og læring. Konsulentbistanden i basisnetværket er primært bygget op omkring de tiltag, som det enkelte barn lige nu har behov for. Udgangspunktet for basisnetværkets pædagogiske arbejde har været videoanalyse.

En helt central hypotese i dette projekt samt i den nordiske model har været den, at når flere individuelle basisnetværk kobles sammen, så vil deltagernes viden og erfaringer bevæge sig fra et individrettet (eget barn) niveau til et mere generelt (funktionsnedsættelsens generelle konsekvenser) niveau. Når forældre på denne måde tilegner sig en mere generel viden om døvblindhed, får de øje på ikke bare deres eget barns særlige måde at være døvblind på, men også på barnets ligheder med andre døvblinde børn. Dette understreger vigtigheden af, at man som partner til et døvblint barn skal være bevidst om, at barnet uanset graden af syns- og høretab har behov for, at samtlige nærpersoner anvender særlige døvblinde pædagogiske metoder, og at omgivelsernes fysiske udformning også skal være gearret til at vække motivation og nysgerrighed hos døvblinde børn.

5.2 Opstart og form

De tre børn der er repræsenteret i projektet, kommer fra samme amt. Dette opfylder ikke det geografiske afstandskriterium, som var en af forudsætningerne for projektets IKT del. Årsagerne til, at det blev netop disse tre børn, er i følge afdelingsledelsen på Døvblindecentret flere: Det var vigtigt at finde forældre med overskud til at indgå i et sådant forløb. Børnene skulle komme fra institutioner, der var villige til at være med, og de tre børn skulle i forvejen have basisnetværk, der var velfungerende, så der ikke skulle bruges tid på at etablere disse. En fjerde ting var, at det også var vigtigt, at transporttiden for forældrene ikke blev for stor, når der skulle afholdes kvartalsmøder i gruppenetværket.

Projektet lagde ud juni 2004 med en informationsdag, hvor Døvblindecentrets leder af konsulentafdelingen sammen med Videnscentrets informationsmedarbejder havde indkaldt de implicerede parter, dvs. forældre, børnenes institutionspersonale og institutionsledelse, konsulenterne fra Døvblindecentret samt det pågældende amts pædagogiske konsulent for at give en orientering om baggrunden for projektet. De to projektansvarlige ville også sikre sig, at de implicerede parter var enige om samtlige aftaler omkring projektet. Det vigtigste for institutionerne var, at det blev udgiftsneutralt, og at der ikke gik tid fra de andre børn i institutionen. Projektet måtte heller ikke gå ud over den vejledning, som de allerede modtog fra Døvblindecentret, og som den enkelte institution oplevede som meget positiv. Personalet fra de deltagende institutioner gjorde i øvrigt opmærksom på, at projektet ikke måtte forvente, at de hver for sig ville kunne bruge tid på at gå i dybden med de to andre børn. Videnscentrets informationsmedarbejder orienterede om projektets tekniske del, og i den forbindelse udtrykte forældrene et ønske om, at der i tillæg til projektets lukkede diskussionsforum, blev oprettet et lukket forum kun for forældre. (se kapitel 6)

Foruden informationsmødet har der været afholdt i alt syv møder i gruppenetværket i perioden 21.09.04 til 31.05.06. Mellem hvert gruppenetværksmøde, har de enkelte basisnetværk haft mindst et møde, hvor de har forberedt det klip, de ville bruge til næste gruppenetværksmøde. Disse møder har fundet sted i børnenes institutioner og er blevet betragtet som en del af det generelle vejledningstilbud, som børnene modtager i forvejen fra Døvblindecentret i Aalborg.

Det sidste møde i gruppenetværket fandt sted sidst i maj måned 2006. I løbet af september og oktober 2006 er der gennemført kvalitative interviews med samtlige deltagere. Planlægningen af de individuelle interviews tog dels udgangspunkt i en interview-

guide (bilag 3), dels i deltagernes besvarelser af de to skriftlige evalueringsrunder, som tidsmæssigt lå midtvejs og ved afslutningen af projektet. (Se spørgeskema - bilag 2).

Der har været en del kommen og gåen i gruppenetværket. Konsulentafdelingens leder måtte af forskellige grunde indtræde som mødedeltager og var med første gang i marts 2005. Efter sommerferien 2005 var der ny primærpædagog og lærer på det ene barn. Et andet barn skiftede institution og dermed alt personale, og det tredje barn fik ny primærperson i løbet af efteråret 2005. Dette har selvfølgelig præget forløbet, og det fremgår også af de enkelte interviews, at dette "gennemtræk" har skabt uro og usikkerhed ikke kun blandt de "gamle" deltagere. De nye projektdeltagere, der er kommet ind midt i forløbet, har haft svært ved at falde til i gruppen og har også følt, at de ikke har kunnet bidrage på samme måde som de øvrige projektdeltagere. Denne kommen og gåen afspejler på realistisk vis, hvordan virkeligheden ser ud for døvblinde børn. Der sker store ændringer i deres omgivelser, og de oplever ofte stor udskiftning blandt personale. Deres "tolk" og kommunikationspartner er pludselig væk, og en ny partner skal læres op/uddannes, før samspelet mellem det døvblinde barn og de institutionelle omgivelser igen kan fungere tilfredsstillende - set fra barnets perspektiv.

Den formelle ramme omkring møderne i gruppenetværket har været ens fra gang til gang. Møderne startede med en praktisk orientering. Herefter blev dagens program gennemgået. På en del af møderne i gruppenetværket har konsulenterne formidlet forskellige faglige temaer. Temaerne er opstået på baggrund af ønsker og behov hos projektdeltagerne. Her har konsulenternes "ekspertrolle" været vigtig, og det har været en stor fordel, at konsulenterne har haft forskellig faglig baggrund og forskellige specialeområder, så de på denne vis har suppleret hinanden godt. De faglige temaer har drejet sig om så forskellige emner som taktilitet, videoanalyse, videoredigering, spørgeteknik i taktilt tegnsprog og forudsætninger for kommunikation.

5.3 Indhold og forløb

Videoanalyse har, som tidligere nævnt, været en meget vigtig del af projektet og har tidsmæssigt fyldt meget. Mødestruktur og indhold har udviklet sig under projektførelsen - dels på grund af de erfaringer, man gjorde undervejs, og dels på grund af ønsket om at afprøve forskellige muligheder. Efter hvert gruppenetværksmøde har der været en evaluering af indholdet, og denne evaluering har så dannet grundlag for både indholdet i det næste tema/oplæg og for den form, videoanalysen skulle have næste gang. Denne kontinuerlige evalueringsproces har været en vigtig del af projektet, og projektdeltagerne har følt, at de herigennem har været medansvarlige i forhold til, hvordan arbejdsformerne og indholdet har udviklet sig undervejs i projektførelsen.

I starten af projektet blev der lavet videoanalyse i plenum, hvor indholdet i videoanalysen var videoklip med deltagerne i de tre basisnetværk hver for sig. Efter det første møde drøftede man, om man fremover skulle gå i dybden med et enkelt barn hver gang og så have en mindre detaljeret gennemgang af de to andre børn. Man blev enige om, at alle tre børn skulle analyseres hver gang. Begrundelsen herfor var, at forældrenes motivation for at deltage, helt klart var deres eget barn, hvilket fremgår af denne forældrekommentar: *"Det vil jeg være ked af, det er trods alt på grund af mit eget barn, jeg kommer."* Projektets pædagogiske ledelse vurderede, at dette var en pointe, som man måtte tage hensyn til for at fastholde et motivationsgrundlag hos forældrene. Ud fra de enkelte interviews af forældrene kan man se, at det tager lang tid i gruppenetværket at flytte fokus fra egen interesse i eget barn til et nærstudie af de

andre børn uden straks at sammenligne dem med sit eget. I samme omfang som dette skete, kunne deltagerne se, at netop kendskab til de andre børn og deres måde at skaffe sig tilgang til verden på faktisk kunne bane vej for et bedre kommunikativt tilbud til eget barn - uanset funktionsniveau.

På samme møde bestemte man også, at man ville forsøge at forberede de tre børn forskelligt, for at gruppen kunne afprøve forskellige måder at lave videoanalyse på: Et barn skulle forberedes af basisnetværket, et andet barn skulle forberedes af konsulenten, og et tredje barn skulle ikke forberedes, men diskuteres/analyseres uden forberedelse, så alle havde samme udgangspunkt. Resultatet af denne afprøvning blev, at samtlige basisnetværk omkring det enkelte barn forbereder egen analyse, fordi man her får den tværfaglige del med i fremlæggelsen. Endvidere føler alle sig på denne måde forpligtede og oplever medejerskab i forhold til klippet. Under præsentationen skal basisnetværket dog være lidt tilbageholdende for at få de andre deltagers synsvinkler med. Klippene skal lægges ud på nettet inden mødet i gruppenetværket, og alle er forpligtede til at se klippene igennem. Men det er kun basisnetværket, som skal foretage en analyse på forhånd. I forbindelse med diskussionerne omkring dette, var man enige om, at basisnetværket skulle supplere det valgte klip med en beskrivelse af, hvad man ønskede der skulle fokuseres på. At det netop blev videosekvenser, man valgte at fokusere på som primært indhold i den elektroniske formidling, skulle vise sig at blive årsag til rigtig mange frustrationer hos samtlige deltagere (se kapitel 6).

På det efterfølgende møde i gruppenetværket var der mindre tid til videoanalyse, da der samtidig skulle være et pædagogisk fælles tema samt information om videoredigering. Analysedelen blev derfor hektisk, og der blev givet udtryk for, at man ønskede mere tid til analysen og diskussionerne. Værdien i videoanalysen blev tydeligere denne gang, netop fordi man ikke havde tid til det man ønskede. Det blev sagt, at *"efterhånden som man lærer at analysere, går man mere i dybden, man ser efter det der fungerer og er mere tilbageholdende med at komme med forslag til tiltag for hurtigt."* Man ønskede simpelthen mere tid til at undre sig, diskutere og analysere.

På dette møde var der også et oplæg om spørgeformer i taktilt tegnsprog, hvor der var lagt op til en del øvelser, som skulle udføres to og to. Om dette møde har en af de professionelle noteret følgende: *"Dette var på en eller anden måde forløsende, der blev grinet en masse, og der blev snakket meget - også i plenum bagefter. Jeg tror der skete noget denne dag, måden at snakke sammen på ændrede sig. Trygheden i gruppen var større..."* De gode erfaringer fra denne dag førte frem til, at deltagerne næste gang ville arbejde med de enkelte videoklip i mindre grupper - forældre for sig, institutionspersonale for sig og konsulenter for sig.

Under den efterfølgende evaluering af de "fag" opdelte grupper: forældre for sig, institutionspersonale for sig og konsulenter for sig, var den generelle erfaring meget positiv. Som der blev sagt: *"Det var dejligt at være opdelt i grupper under videoanalysen, det fortsætter vi med!"* Det gav forældrene en social dimension, som projektet også ville søge at efterkomme. For konsulenterne var tiden godt givet ud, fordi de fik tid til at diskutere, hvilke teoretiske input de kunne komme med under plenumopsamlingen. På denne måde blev det tydeligere, at teori og praksis hænger sammen, og at man kan illustrere nogle af de teoretiske begreber, der er blevet brugt i de pædagogiske oplæg - direkte i analysen af de tre børn.

Specielt forældrene ønskede nu at få en mere teoretisk synsvinkel på det, man havde beskæftiget sig med i videoanalyserne. De følte sig parate til at koble teori og praksis sammen på en anden måde end tidligere. Der blev lavet et oplæg om "Forudsætninger for kommunikation" med udgangspunkt i de tre børn, og i forbindelse hermed kom der en del diskussioner og spørgsmål af faglig karakter. En af de professionelle udtrykker det på denne måde: *"Jeg tror dette oplæg kom på et gunstigt tidspunkt. Hvis vi havde gjort det tidligere, tror jeg ikke relevansen ville have været så stor. Nu havde alle været aktive i diskussioner omkring tre meget forskellige børn og havde samtidig en vis fornemmelse af, at lighedstrækkene omkring selve døvblindheden trådte tydeligere frem. Det generelle var blevet relevant i forhold til det enkelte barn - ikke mindst for forældrene."* Dette var netop et af de centrale mål for projektet.

Når man gennemlæser den del af mødereferaterne, der vedrører arbejdet med videoanalyse, bliver det meget tydeligt, hvor vigtigt det er, at forældre og professionelle sidder sammen og ser den samme situation. På den måde får man mulighed for at udveksle erfaringer i forhold til barnets udspil, og man får diskuteret, hvordan man kan tolke disse forskellige udspil. Den form for diskussioner, der fandt sted i gruppenetværket, fandt allerede sted i basisnetværkene. Det blev overvejet, om diskussionerne i gruppenetværkerne burde have været mere styrede og mindre "private" for på denne måde at give plads til samtlige deltagere. Konsulenterne kan have oplevet det at blive mere styrende som et dilemma, fordi de ikke har ønsket at stoppe en god dialog, der kunne være betydningsfuld for projektdeltagerne og det enkelte døvblinde barn.

En del af den sidste mødedag i gruppenetværket blev brugt til at drøfte, hvad man havde fået ud af projektet. Her blev det nævnt, at man som forældre og institutionspersonale først nu syntes, at man var klar til at indgå på lige fod i projektets netværkstanke. Det skyldtes bl.a. det forhold, at det tager lang tid at komme til at kende hinanden og hinandens børn, når man kun mødes en gang i kvartalet – ligesom den store udskiftning i gruppen af institutionspersonale ikke ligefrem har gjort en i forvejen svær proces lettere.

Videre blev det sagt, at man klart kunne se en udvikling i egne kompetencer omkring at udvælge situationer til videoanalyse, ligesom man oplevede, at videoanalysen havde fået en ændret funktion. Fra at være rettet mod at igangsætte/legitimere tiltag ses videoanalysen nu som et redskab til at forstå barnets kommunikative udspil bedre. Man er også blevet bedre til at se og tolke de enkelte børns udspil, ligesom det nu er de voksnes positive adfærd i samspilssituationerne, der bliver gjort til genstand for en nærmere analyse. Eksempelvis de synlige, positive resultater, der følger med det at give tilstrækkelig tid til det døvblindfødte barn samt at give barnet tilstrækkeligt med taktile og sproglige informationer.

Der blev givet udtryk for, at man gerne ser, at der bliver arbejdet videre med erfaringerne fra vejledningsformen i projektet. Dette udsagn kom fra en forælder, og det handlede om, at der til trods for de mange problemer med teknikken ligger en potentiel mulighed i at knytte forskellige basisnetværk sammen.

5.4 Projektet - set fra et konsulentperspektiv

Som det er fremgået af indholdet i rapportens tidligere afsnit, lægges der ikke skjul på, at dette projekt har givet både positive og negative erfaringer. Alle deltagere er enige i, at projektets døvblindefaglige mål i forhold til både forældre og institutionspersonale alle

er blevet indfrieede i et eller andet omfang. I kapitel 6 beskrives nogle af de problemer, som projektets elektroniske del har været årsag til, samt hvordan man i dag ville kunne undgå at komme til at stå med de samme problemer.

"Det at være med i et projekt, hvor tingene ind imellem sejler, skaber også udvikling og dynamik." Dette er skrevet af en af de deltagende konsulenter og kan her tages som udtryk for, at der trods mange problemer også er kommet meget godt ud af dette projekt. Vi skal her se nærmere på de erfaringer, som døvblindekonsulenterne har gjort.

Startproblemer

I spørgeskemaerne er deltagerne blevet spurgt, om de har haft kendskab til projektets mål og indhold, samt om alle forud for projektstart har accepteret dette. Samtlige deltagere - inklusive konsulenterne har svaret bekræftende på dette. Og alligevel er det konsulenternes oplevelse, at projektet ikke kom godt fra start. Dette skyldes formentlig, at man i konsulentafdelingen ikke havde gennemdrøftet projektet i tilstrækkeligt omfang, inden man rent faktisk gik i gang. Følgende uddrag fra konsulenternes skriftlige tilbagemeldinger viser, at de har savnet mere information, og at de ikke havde sikret sig at få en række klare aftaler på plads indbyrdes i konsulentafdelingen.

En af konsulenterne beskriver situationen omkring opstarten sådan: *"Jeg tror, at en af de faktorer, som gjorde at vi ikke kom så godt fra start, var at der ikke var klare nok aftaler før projektstart. Projektet var ikke blevet diskuteret nok. F. eks. hvis behov var det? Hvem ønskede et sådant projekt? Hvad ville deltagerne have ud af det? Det kom hurtigt til at føles som om det hele var udstukket på forhånd.....og (vi skulle) prøve at få det til at forme sig efter en på forhånd besluttet plan, som vi i øvrigt ikke helt kendte."* En anden konsulent gør følgende status: *"Hvem er ophavsmand til ideen til projektet? Det er vigtigt, at den som i første færd er initiativtager til projektet, den, som brænder for projektet, sælger sine tanker og ideer til de personer, som skal udføre projektet. Hvem har ejerskab for projektet? For hvis skyld er projektet kommet op at køre? Hvad skal projektet munde ud i?"*

Konsulenterne var tilsyneladende ikke klar over, at projektet var ønsket af både Døvblindecentret og Videnscenter for Døvblindfødte. Døvblindecentrets ledelse ønskede at afprøve det element i den nordiske uddannelsesmodel, som vedrører sammensætning af et antal basisnetværk til et gruppenetværk med henblik på vidensformidling (kursuslignende aktiviteter), der som primært mål har en generel indføring i funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed. Døvblindecentret og Videnscenter for Døvblindfødte drøftede ideen, og Videnscenteret ønskede at supplere projekttanken med afprøvning af de muligheder, som anvendelsen af elektroniske kommunikationsformer kunne give. Opgavefordelingen rent ansvarsmæssigt fremgår af den projektbeskrivelse, som fra starten har været alle bekendt: Døvblindecentret skulle stå for projektets faglige del, og Videnscenter for Døvblindfødte skulle stå for projektets tekniske del.

Uforudsete spekulationer

De første møder mellem de tre basisnetværk var præget af usikkerhed, og det blev tydeligt for konsulenterne, at etikken omkring det at bruge videoanalyse, blev et vigtigt fokusområde. En konsulent skriver: *"Jeg oplevede, at det i starten af projektet var svært for den enkelte at finde sin rolle i netværket. Alle virkede usikre på deres rolle. Set i bakspejlet, var det utroligt naivt af os at tro, at vi kunne føre tre forskellige netværker sammen og fra første færd have en gensidig tillid og tryghed til hinanden. Dette handler for mig at se både om tilliden os professionelle imellem og tilliden forældrene*

imellem. Før man går i gang med et sådant projekt, må der gøres overvejelser omkring sammensætning af gruppe (det havde vi vel egentlig også gjort i en vis udstrækning), og vi må overveje didaktiske metoder i forhold til at få skabt en gensidig tryghed deltagerne imellem. Når man konfronterer tre forskellige netværker, rammer man for mig at se ind i såvel kulturelle, følelsesmæssige og sociale forskelligheder. Hvordan forholder vi os til dette? Skulle vi eventuelt have startet ud med et socialt arrangement? Der har været forskellige forslag oppe hertil. Skal man starte ud med et weekend arrangement eller lignende, hvor hele familien og øvrige netværks medlemmer deltager? Jah, sådan kan man altid være så bagklog!”

Tanken om at bringe tre familier sammen i et tættere samarbejde tiltalte alle de deltagende parter og var et aspekt ved projektet, som alle før projektstart betragtede som noget særdeles positivt. Det viste sig imidlertid, at det ikke var uproblematisk. Der gik hen ved et lille års tid (fire projektmøder), før isen var brudt. Dette fik efterfølgende både professionelle og forældre til at udtale, at man nok skulle have investeret i en form for "intro-weekend", hvor alle familiemedlemmer i de tre basisnetværk havde mulighed for at lære hinanden og hinandens børn at kende.

Umiddelbart vil man vurdere, at forældre til døvblindfødte har forudsætninger for at have noget til fælles. Efter de første par møder havde alle - også konsulenterne lidt svært ved at få øje på, hvad det fælles kunne være. En af konsulenterne formulerer det således: *"Nå, men det at bringe de tre familier sammen - det var i hvert fald spændende. De havde jo en masse til fælles, troede vi, for de havde jo døvblindfødte børn. Men sådan så det ikke ud til at fungere her. Hvorfor: Måske blev de bare lige kastet for hovedkulds ud i det uden at lære hinanden at kende først. Vi havde ikke taget nok højde for, hvor sårbart det er at vise sig selv og sit barn frem på video og lade det underkaste diskussioner, teorier og metoder."*

Den manglende tryghed i projektets start samt gruppenetværkets valg mht. at ville lægge hovedvægten af den fælles projekttid på samme form for videoanalyse som i basisnetværket var ikke med til at fremme en god projektstart. Det var i den givne situation ikke det bedste valg, der kunne være gjort. Mange erfaringer har vist, at netop videooptagelser af samspillet mellem den døvblinde person og vedkommendes partner rent etisk kan være svære at manøvrere med - selv i små grupper, hvor man kender hinanden godt. Gruppenetværket er en meget stor gruppe at "blotlægge" sig for, hvilket flere af deltagerne også har givet udtryk for i de individuelle interviews. Samtidig er det svært at gå i dybden med de valgte problemstillinger, når der er så mange mennesker med så forskellig erfaringsmæssig baggrund til stede. Deltagerne giver dog senere i projektføreløbet udtryk for, at det har tilført drøftelserne en god dynamik, når personer med forskellig baggrund har budt ind med hypoteser omkring samme 'problemstilling'. Midtvejs i projektføreløbet afprøvede man med stor succes mindre videogrupper - forældre for sig, institutionspersonale for sig og konsulenter for sig. Disse møder startede og sluttede hver gang med plenumdrøftelser.

Det var ikke kun de ude fra kommende projektdeltagere, som i starten måtte opleve utrygheden som et ubehageligt vilkår for gruppens opstart. Som noget helt nyt har konsulenterne været nødt til at forholde sig til hinanden og til selve processen i gruppenetværket, noget der var en helt ny situation for dem. Denne indbyrdes utryghed havde man ikke forudset inden projektets start. Det kom ret overraskende for konsulenterne selv, idet de i forvejen kendte hinanden særdeles godt. Konsulenterne

drøftede dette med konsulentafdelingens leder, som fra marts 2005 valgte at gå ind i projektet for at aflaste konsulenterne ved gennemførelsen af gruppenetværksdagene.

Der var tilsyneladende tale om, at der var et element af konkurrence konsulenterne imellem, en konkurrence som udsprang af usikkerhed i forhold til manglende erfaringer med den form for teamwork. Konsulenterne kom i nogle situationer, som de trods deres mangeårige erfaringer ikke havde kunnet forudse. *"I starten af projektet noterede jeg for mig selv, at jeg synes det var svært at styre etikken omkring brugen af videoanalyse i det store netværk, byggende på tanker som: Det er svært at behandle et forældrepar med den samme intuitive fornemmelse for, hvad den enkelte kan bære i en given situation, når der er mange spillere på banen. Den enkelte konsulent er ikke på samme måde i stand til at sætte dagsordenen, dosere og være tovholder. Herved oplever jeg en øget risiko for, at der vil blive overskredet grænser for den enkelte, og at vi måske ikke rammer ind der hvor nærpå personerne befinder sig."*

Konsulenterne følte en klar irritation over, at en kollega kunne tage et tema op, som de selv bevidst havde udskudt, fordi tidspunktet ikke var det rette set ud fra konsulentens eget personlige kendskab til barnet og familien. Der var også tale om, at usikkerheden kom til udtryk i tanker som: Hvad tænker "mine" forældre om mit faglige niveau, når jeg ikke selv er kommet med det forslag, som min kollega nu præsenterer, og hvordan ser de mig og mine kvalifikationer i forhold til de andre konsulenter? Synes de, at jeg er god nok? Synes de, at mine kollegers fokuspunkter er bedre end mine? Synes de, at mine kolleger er bedre til at formulere sig, er mere tydelige og dermed dygtigere?

At være flere konsulenter sammen

Når man er flere konsulenter sammen omkring videoanalyse i gruppenetværket, er der mange forskellige bolde i luften: Hvordan varetager konsulenten forældre og personale i en sådan relativt set sårbar situation? Hvordan skal konsulenterne agere i forhold til hinanden? De har forskellige styrkesider og supplerer hinanden godt, men der vil alligevel uvilkårligt opstå situationer, hvor de føler, at kollegerne blander sig i en proces, som de er midt i med "egen" familie.

At være flere konsulenter sammen i et gruppenetværk på tværs af egne basisnetværk blev et projektvilkår, som konsulenterne alligevel har lært meget af - både om sig selv og deres kolleger. I sin tilbagemelding til projektledelsen vedrørende dette spørgsmål skriver en af konsulenterne følgende:

"Projektet har for mit vedkommende betydet, at jeg pludselig stod med en præstationsangst i forhold til mine kollegaer i forbindelse med formidlerrollen. Jeg føler selv, at jeg er meget bevidst om, at jeg ikke er "underviser", men føler samtidig, at jeg stille og roligt i min daglige konsulentrolle påtager mig flere og flere formidlingsopgaver. Pludselig i forbindelse med projektet blev jeg sat i en situation, hvor jeg følte et ubehageligt pres om at skulle stå som "underviser" (måske mest mine egne forventninger). En situation som jeg ikke havde gjort mig tanker om inden projektstart. Det var en ubehagelig oplevelse, og oplevelsen blev givetvis forstærket af, at jeg her skulle formidle foran kollegaer, som jeg anser som meget kompetente undervisere.....Flerkonsulent systemet har medført, at analysedelen løbende har fået et højere fagligt niveau. Jeg tror svaret til dels ligger i, at netværkets deltagere har fået en basisviden omkring medfødt døvblindhed. Dels i kraft af faglige indlæg dels i kraft af de diskussioner og forskellige hypoteser, vi i fællesskab er nået frem til. Jeg tror, at vi ved at dele vores tanker med deltagerne har fået deres øjne op for, at der ikke er noget

entydigt og enkelt svar på analysedelen. Samtidig tror jeg også, det er blevet tydeligt, at vi er afhængige af nærpersionernes observationer i dagligdagen, og at en analyse af et enkelt klip ikke giver os det endegyldige svar på, hvordan barnet eksempelvis responderer.”

Forældrene har alle oplevet det meget positivt at opleve de tre konsulenter samarbejde i gruppenetværket. En mor siger det på den måde, at de føler sig privilegerede, fordi de oplever, at de har fået det bedste fra hver af de tre konsulenter.

Konsulentens vurdering af familiens udbytte af gruppenetværket

Ved midtvejsevalueringen var konsulenterne meget i tvivl, om det døvblinde barns nærpersioner ville kunne nå de døvblindefaglige mål, som projektet sigtede mod. En sammenligning af konsulenternes svar ved midtvejsevalueringen og i det afsluttende spørgeskema viser, at konsulenterne vurderede samme spørgsmål helt anderledes ved projektets afslutning. Her er et par eksempler fra konsulenternes skriftlige tilbage-meldinger:

“Familien var meget indstillet på projektet fra starten, men spurgte også mange gange til hvad de ville få ud af det. Det jeg solgte projektet på var en bredere viden om døvblindhed og at de ville blive stillet mere lige med de professionelle, idet de ville få det samme undervisningsoplæg fra konsulenterne og derudover ville de få nogle diskussioner med de professionelle, som ikke kun lige handlede om deres eget barn, men mere generelt om de metoder der bruges til udvikling af døvblindfødtes kommunikation. Familien har taget opgaven meget alvorligt og har været interesseret i at deltage i diskussionerne og lave analyser af videoklip ikke kun med deres eget barn, men også med de andre børn. Jeg oplever at de har fået en mere generel forståelse for døvblindhed, som de også bruger meget konstruktivt i forhold til deres eget barn.”

“De sidste to netværksmøder har ændret mit syn på forældrenes udbytte af at være sammen med andre forældre. Forældrene synes nu i større udstrækning at kunne drage paralleller fra eget barn til andre. De har fået øjnene op for det døvblindespecifikke og karakteristika hos børn med medfødt døvblindhed. De kan i større udstrækning se, at samme udvikling kan komme til udtryk på forskellig vis afhængig af, hvilken sansemodalitet det enkelte barn inddrager. Det øgede kendskab til andre børn med medfødt døvblindhed har øget forældrenes forståelse for de nuancer og anderledes udtryksformer vi må medtænke i arbejdet med disse børn. Det har måske givet dem andre nuancer i forhold til deres eget barn. Jeg fornemmer at forældrene i løbet af projektperioden i stadig større udstrækning er blevet i stand at støtte hinanden i forældrerollen. De sætter sig ind i hinandens situation og bruger hinanden i en åben og konstruktiv dialog. Omgangstonen er blevet bedre. Jeg oplever større rummelighed fra den enkelte deltager. Man bestræber sig på at berige hinanden, dele erfaringer og give konstruktiv feedback.”

Ny kvalitet i basisnetværket

Den døvblindefaglig merviden, som forældre og professionelle nærpersioner har erhvervet sig via arbejdet i gruppenetværket, har kvalificeret den enkelte projektdeltagers arbejde i det lille basisnetværk. Når familier og professionelle er samlede i deres eget basisnetværk, kan man nu bemærke, at der er sket en ændring i forhold til den måde specielt forældrene tænker - i forhold til deres eget barn. Konsulenten vurderer, at det er blevet tydeligt for forældrene, hvor vigtigt det er at arbejde i ”bredden” med barnet i forhold til at udvikle dets sociale og kommunikative kompetencer. Det er blevet tydeligt

for forældrene, at kommunikation udspringer af naturlige læringsituationer, og at man ikke kan planlægge sig til og forudsige bestemte handlinger/kommunikative udtryk fra barnet. Det er for forældrene blevet tydeligt, at man som nærpersion ikke kan bestemme, at barnet skal tilegne sig bestemte færdigheder. At det forholder sig sådan beskriver konsulenten således:

“Forældrene i mit netværk har ved flere lejligheder via praktiske eksempler givet udtryk for deres læring. Der er generelt sket en ændring i basisnetværket på den måde, at alle er blevet mere ligeværdige parter i analysedelen af et givent videoklip. Alle er blevet ansvarlige for afholdte videoanalyse møder herunder indhold og forløb. Deltagerne har givet udtryk for, at de indimellem gerne vil have, at jeg ikke altid forinden har færdiganalyseret et klip. Ved at mødes omkring et klip, som kun den person som er på, har forholdt sig til forinden, oplever netværksmedlemmerne, at der opstår en større ligeværdighed parterne imellem. Der er på møderne en aktiv medvirken fra alle parter. Alle byder ind med deres tanker og sammen opstiller vi hypoteser. Forældrene har løbende fået en øget viden og indsigt i det døvblinde specifikke som de implementerer i deres daglige kontakt med barnet. Døvblindespecifikke interventioner indgår nu som en naturlig del af hverdagen i samspelet med barnet.”

5.5 Afsluttende kommentarer I

En konsulent fortæller, at hun har erfaret, at forældre har behov for at være sammen - også med et fagligt udgangspunkt, deltage i diskussioner og analyse, men at man som professionel skal passe på, at de ikke føler sig forpligtede til alt for meget.

Børnene i projektet har været på meget forskellige udviklingstrin. Igennem projektforløbet har deltagerne fået en større indsigt i de andre børns resurser. Man har fået øjnene op for små nuancer, som spiller ind og får betydning for det enkelte barns udvikling.

I takt med at projektet er skredet frem, har der været en øget aktivitet på møderne hos størsteparten af deltagerne. Som udgangspunkt var nogle projektdeltagere mere synlige end andre. Alle endte med i stigende omfang at byde ind med egne observationer og hypoteser om, hvad der skete på videoklippene. Det er blevet tydeligere for projektdeltagerne, at der ikke er noget rigtigt eller forkert svar på en given episode, hvilket måske giver en større tryghed til at byde ind med egne hypoteser.

Det har været givende at få flere øjne rettet imod det enkelte barn. Der er kommet flere nuancer ind i arbejdet omkring det enkelte barn. Netværksgruppens medlemmer benytter i stigende grad faglige termer i forhold til børnenes udvikling. Igennem de faglige oplæg er der blevet skabt et bredere fælles fundament professionelle/forældre imellem. Medlemmerne har fået en bredere teoretisk viden omkring den tænkning, der ligger til grund for døvblindeområdet pædagogiske afsæt og fænomenologiske tænkning.

Grundideen i projektet var, at netværksgrupperne skulle bestå af de samme personer gennem hele forløbet. Projektet skulle så at sige være et forløb med kontinuerlig uddannelse undervejs. Kontinuiteten på personalesiden har som tidligere nævnt ikke kunnet opretholdes, idet der undervejs er sket store udskiftninger primært i den gruppe professionelle, der i hverdagen "arbejder" med børnene. Årsager hertil har været institutionskift, omrokering af personale i den enkelte institution, nyansættelser mm.

En af konsulenterne skriver, at: *"forældrene løbende har fået en øget viden og indsigt i det døvblindespecifikke, som de implementerer i deres daglige kontakt med barnet. Døvblindespecifikke interventioner indgår nu, hvor projektet er slut, som en naturlig del af hverdagen i samspillet med barnet."* Når man har nået dette centrale mål hænger det formentlig sammen med, at det har været muligt at anvende videoanalyse over for andre børn end ens eget. Den samme erfaring har man gjort i kursusammenhænge med professionelle: At professionelle bedst lærer selve analyseteknikken ved at analysere andre professionelle børn. Når man analyserer andres børn, vil følelserne ikke spærre for en objektiv tilgang til det, der skal analyseres, hvilket ellers meget ofte kan være tilfældet.

Der har fra starten af projektet været lagt op til, at projektdeltagerne selv skulle udvælge indhold og arbejdsmetoder, som via gruppenetværket kunne være med til at arbejde hen mod de mål, som var formuleret for projektet. Hvad det "uddannelsesmæssige" indhold skulle være, var således op til projektdeltagerne selv. I selve projektbeskrivelsen står der ikke noget om, at man i de nye gruppenetværk, hverken indholdsmæssigt eller metodemæssigt, skal arbejde med videoanalyse af egne børn, sådan som man i forvejen gjorde i de tre basisnetværk. Alligevel vælger man at overføre basisnetværkets centrale pædagogiske indhold og arbejdsmetode til gruppenetværket. I projektets første år (dvs. tre møder i gruppenetværket) skabte dette som tidligere beskrevet frustration for alle parter, men i følge de individuelle interviews særligt for forældrene. *"Videoanalyse egner sig måske bedst i basisnetværkene?"* - sagt af en konsulent om sine egne erfaringer. Det viste sig også senere i projektet, at netop valget af videoanalyse som indhold og metode betød, at det for samtlige deltagere blev en blandet fornøjelse at forsøge at få projektets teknologiske del på plads. (se kapitel 6)

5.6 Projektet - set fra et brugerperspektiv

Evalueringen i dette afsnit bygger i hovedtræk på forældrene som brugergruppe. I evalueringssammenhæng er der ingen af de professionelle fra de tre deltagende institutioner, som har været med i hele projektperioden, og de har derfor heller ikke kunnet udtale sig i samme omfang som forældrene om projektforsløbet og dets indhold som sådan.

Hvad havde projektet af muligt positivt output for brugerne? De spørgsmål man havde stillet sig var bl.a.: Hvilken form for viden har forældre til døvblindfødte børn brug for? Vil faglig viden på et mere generelt niveau virke tilbage på kvaliteten af samspil og kommunikation med barnet i dagligdagen? Kan forældre til døvblindfødte børn have udbytte af at samarbejde i faglige netværk, hvor også børnenes professionelle nærpersoner deltager?

Opstart og information

Der har fra start til slut været en flot opbakning fra ledelsen i de tre institutioner, deres personale samt de tre forældrepar. Samtlige deltagere har fra projektets start været positivt indstillede i forhold til egen deltagelse og også set frem til at skulle møde personer fra de andre basisnetværk.

Fra besvarelserne af spørgeskemaerne ved vi, at de deltagere, der var med fra start til slut har følt sig godt orienterede om projektets formål og indhold. Undervejs i projektet har der som nævnt været udskiftning på personalesiden i samtlige deltagende institutioner.

For de professionelle, som er kommet til hen ad vejen i projektføreløbet, har informationen om projektet ikke været tilstrækkelig. Ingen i projektgruppen har tilsyneladende taget højde for, at samtlige nye personaler, som kom til undervejs på forskellige tidspunkter, fik udleveret en projektbeskrivelse, så de heraf kunne se, hvad det var de pludselig var blevet en del af. En pædagog formulerer det således, da hun bliver spurgt om hun har set en projektbeskrivelse: *"Det er svært når noget lige er startet, og der er etableret relationer på kryds og tværs og så komme som ny...Altså da jeg kom ind (i projektet) havde jeg det li'som....at der var målet ikke sådan helt klart for mig. Jeg blev sådan kastet lidt ind i det, og det havde selvfølgelig gjort en forskel helt fra starten, hvis man havde haft kendt projektets formål....Nej, nej, jeg mener ikke jeg har set en projektbeskrivelse."*

Oplevelser i gruppenetværket

Det samarbejde, som skulle udmøntes i gruppenetværket, havde en lidt kompliceret start. I det foregående afsnit berørtes emnet etik i den del af evalueringen, som er baseret på Døvblindecentrets tilbagemeldinger. Evalueringen af brugernes projektoplevelser har vist, at konsulenterne ikke har været ene om at have oplevet det som vanskeligt at håndtere gruppemedlemmernes adfærd i forhold til hinanden. Samarbejdet i gruppenetværket oplevedes i starten meget problemfyldt - særligt af forældrene.

Blandt forældrene er der nogle, som i starten har haft det svært med det, der kunne blive sagt på møderne i gruppenetværket. Det blev bedre hen ad vejen, men for enkelte forældre blev det aldrig helt godt: *"En enkelt eller to gange er vi da gået derfra hvor vi har følt, ..det var ærgerligt det her, det kunne de sgu' ikke være bekendt. Folk siger det jo ikke for at gøre folk kede af det, folk er bare ærlige, men når man så får et ærligt svar, og man er måske ikke lige klar til at få det den dag fra en anden forældre. Så gør det ondt. Så skal du bruge ekstra megen energi gangen efter til at åbne sig overfor folk igen... Men nogle gange beskytter man sig selv lidt og siger hertil og ikke længere."*

Det er i denne forbindelse vigtigt at være opmærksom på, at de enkelte basisnetværk måske skal forberedes bedre, så de alle kan medvirke til fra starten at etablere og vedligeholde en rar, varm og imødekommende atmosfære. Det lille "konkurrencemoment", som konsulenterne oplevede, det oplevede forældrene også. Følelsen af usikkerhed har for alle parter fremmet oplevelsen af sårbarhed. Både mentalt og konkret har konsulenterne måtte arbejde både med egen usikkerhed i forhold til hinanden og med selve omgangstonen i gruppenetværket. Om resultatet af dette i forhold til forældregruppen skriver en af konsulenterne: *"Jeg fornemmer, at forældrene i løbet af projektperioden i stadig større udstrækning er blevet i stand at støtte hinanden i forældrerollen. De sætter sig ind i hinandens situation og bruger hinanden i en åben og konstruktiv dialog. Omgangstonen er blevet bedre. Jeg oplever større rummelighed fra den enkelte deltager. Man bestræber sig på at berige hinanden, dele erfaringer og give konstruktiv feedback."*

Med hensyn til de faglige kriterier for sammensætningen af de tre basisnetværk så har den generelle opfattelse blandt forældrene været den, at der har været for stor forskel og spredning på de tre børn. Det var umiddelbart svært for forældrene at få øje på et muligt interessefællesskab. I forhold til børnene har der været tale om syns- og høremæssige meget forskellige forudsætninger, meget forskellig fysisk formåen samt meget forskellige udviklingstrin. To af børnene var førskolebørn, mens det tredje barn var skolebarn. Forældrene har selv oplevet deres behov og aktuelle situation som værende

meget forskellige. En af forældrene siger endda: *"Vi var nok lidt fejlplacerede i det projekt."*

Oplevelsen af disse tydelige forskelle har i projektets indledende fase ikke befordret forældrenes oplevelse af tryghed og sikkerhed i forhold til hinanden og til gruppenetværket som helhed. Det ville måske have hjulpet på situationen, hvis man havde haft mulighed for at starte med en form for socialt arrangement, hvor projektdeltagere samt de tre døvblinde børn havde kunnet lære hinanden at kende i nogle mere uformelle rammer. Dette er netop hvad der ligger i dette forældreudsagn: *"Min overbevisning var også at når man tager så mange mennesker og sætter sammen, så synes jeg, at man skal ryste folk bedre sammen inden at man går i gang. Der sidder utroligt mange mennesker med barriererne oppe og der går lang tid før – der er vi så forskellige – at man åbner sig overfor andre."*

Det er af de forskellige evalueringer tydeligt, at sammensætningen af de tre basisnetværk har haft såvel positive som negative elementer. I den form, som gruppenetværket har haft i dette projekt, har de store udviklingsforskelle mellem børnene, gjort det unødigt svært for nogle af forældrene helhertet at kunne deltage - specielt i starten af projektet. Nogle af de problemer, som forældre har oplevet undervejs i projektet, fremgår af denne kommentar: *"Det er vigtigt når man sammensætter sådan nogle grupper, det er at der ikke må være for stor spredning på børnene. Uanset hvem man samler, vil der altid være et af børnene der er svagest. Det tager lang tid at erkende, at mit barn ligger nederst på den stige, hvis det er det. Alle vil jo gerne når man sidder og har sit barn oppe på skærmen: se, mit barn kan nu godt. Så er det så svært at se, når der er nogle børn med, der er mindre, der kan mere end ens eget barn..... Kan man finde tre børn som ligner hinanden, og som er på samme stadie, vi snakker ikke alder, vi snakker bare samme stadie, så tror jeg også man havde mere at byde ind med til de andre forældre. Blev tømret mere sammen. Distancen ville ikke være så stor, plus at man måske i højere grad kunne gøre positiv brug af egne erfaringer."*

Dette synspunkt, at de udviklingsmæssige forskelle har været for store, deles ikke af alle forældre. For en forælder til et af de børn, som udviklingsmæssigt absolut ikke var alderssvarende, har den vigtigste fællesnævner været selve funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed. *"Det har altså været værdifuldt, at det var den samme funktionsnedsættelse, der var det der bandt os tre familier sammen, helt klart. Det er en utrolig vigtig melding at få ud, fordi der var så mange ting vi havde til fælles, og det gjorde også at fokuspunktet var det samme, og det var selvfølgelig det det handlede meget om. Hvad gør man når barnet ikke kan se og høre så godt."*

Det har altid været vanskeligt at få forældre til døvblindfødte børn overbevist om, at de karakteristika, som kendetegner selve funktionsnedsættelsen, også har betydning for deres barns udvikling. *"Mit barn ligner jo ikke de andre"*. At et døvblindt barn med en hørerest udviklingsmæssigt skal støttes med tegn er vanskeligt for seende/hørende personer - også forældrene - at erkende. At et døvblindt barn med synsrest metodisk har behov for den taktile sans i forbindelse med udforskning og kommunikation er også svært at erkende. Gruppenetværket har i denne sammenhæng vist, at erkendelsesprocessen hos forældre kan påvirkes positivt af det de oplever, når de ser andre døvblinde børn: *"Der har været nogle fællestræk med døvblindfødte vi nu har kunnet bruge i forhold til X. I starten kunne jeg slet ikke se hvad man.. altså perspektivet. ..(De to andre) er jo utroligt taktile, og X er jo overhovedet ikke taktile, og det har jo været*

meget slående. Det er jo hele tiden med hænderne de (andre to) hænger på. Så sent som i går talte vi om, at det muligvis kunne være en ide at starte op med noget taktilt."

Erfaringerne med den aktuelle sammensætning af de tre basisnetværk har fået deltagerne til at reflektere over, om man kunne have anvendt andre kriterier, som i højere grad havde kunnet påvirke deltagernes grad af engagement gennem hele projektet - ikke mindst den elektroniske del. Her er nogle udpluk af kommentarer fra brugerne: *"Det kan være andre fælles pædagogiske problemstillinger eller det kan være nogle medicinske fælles problemstillinger. Eller i hvert fald et eller andet sæt af kriterier der gjorde at der måtte være på forhånd noget fælles interesse i de tre netværk, man så ville koble sammen. At der på forhånd var noget som konsulenterne troede på ville være af fælles interesse."* En anden siger: *"Jeg vil da sige, jeg kunne godt have tænkt mig....jeg ville nok have syntes, at projektet havde være mere interessant med to med (samme diagnose som X), som havde været - hvis vi nu skal tænke optimalt - udviklingsmæssigt samme sted, med samme forudsætninger eller sådan noget lignende. Så havde der været mere at sammenligne med og måske mere målrettet."* En tredje siger det sådan: *"For det første så skal det være de samme symptomer som Y har, altså (samme diagnose), ikke? Det ville være godt hvis der var en to-tre andre som havde de samme symptomer, så man også kunne ligesom - måske ikke sammenligne, men udveksle, det ville man bedre kunne. Vi kan ikke rigtig udveksle erfaringer, for de er så forskellige de tre børn. Men måske også - ja, hvad skal jeg sige, hvis de f. eks. havde den samme syns- og hørerest de tre....."*

Forældre og professionelle kendte til fagligt samarbejde i forvejen gennem de basisnetværk, de hver især var medlemmer af. Alle giver udtryk for meget positive erfaringer med disse basisnetværk, og enkelte giver udtryk for, at arbejdet i basisnetværket er blevet endnu bedre, fordi man har kunnet implementere den viden om generelle aspekter ved medfødt døvblindhed, som man har fået via samarbejdet og den faglige formidling i gruppenetværket.

Spørgsmålet er jo så nu, om det man har lært i disse gruppenetværk kunne være formidlet under en anden form. De foregående tre udsagn tyder på, at der både blandt forældre og professionelle ser ud til at være et stort behov for en form for erfa-netværk, hvor informationer og erfaringer omkring døvblinde børn med samme diagnose eller samme døvblindefaglige pædagogiske tiltag kan udveksles. På spørgsmålet om elektroniske netværk i den sammenhæng kan være en mulighed, svarede følgende: *"Hvis jeg skulle indgå i et nyt projekt, så tror jeg godt jeg kunne tænde på, at det var nogle der lignede X i hvert fald, det er helt sikkert."* En af de professionelle siger det på denne måde: *"Jeg tænker måske på at man skal have et pædagogisk forum og et forældre forum. Der er nogle ting, som man ikke sådan lige kan sige til forældre, det kan godt blive sådan lidt... jeg føler at man har en mere åben kommunikation i et fagligt forum med pædagoger. For forældrene kan det være meget følsomt, sådan at have to fora samlet på en gang. Et forældre forum og et fagligt pædagogisk forum."* Og endelig taler en af de professionelle, om den faglige ensomhed, der følger med jobbet omkring et døvblindt barn, som er placeret i et institutionsmiljø, hvor der kun er det ene døvblinde barn: *"...at det er meget ensomt at arbejde med X. Jeg har jo ikke nogen at udveksle erfaringer med. Det kunne være rigtig godt, hvis man havde sådan et pædagogisk forum."*

At have flere konsulenter sammen

Samtlige brugere - både forældre og professionelle - oplever det som meget positivt at have lært andre forældre, professionelle og konsulenter at kende.

Projektet lagde op til en anden form for teamwork blandt konsulenterne, end de tidligere havde været vant til. Det har de selv gjort opmærksom på, og deres manglende erfaring med denne form for teamwork er også blevet bemærket af forældrene. En af forældrene formulerer det uopfordret på følgende måde: *"Jeg sad også og kiggede lidt på konsulenterne. Når man samler så mange konsulenter i et lokale... jeg kunne godt mærke lidt - uden at de skulle løbe en hundredmeter - så ville den ene da god "vinde" over den anden i de udtalelser de kom med."*

Generelt har samtlige brugere oplevet det positivt at have mulighed for at trække på tre konsulenter i projektet, og det er opfattelsen, at projektet og deltagerne har nydt godt af, at der var tale om tre meget erfarne døvblindekonsulenter med forskellige specialeområder.

Om projektstarten siger nogle af forældrene: *"Jeg synes jeg har lyst til at nævne, at jeg synes det har startet op et rigtigt sted med de der konsulenter. De havde en meget god fornemmelse af, hvor vi var henne som forældre mht. hvad vi kunne med videoer, hvor vi var henne mht. at analysere og sådan noget. Det kan jo ikke nytte noget, hvis de starter på månen, og vi står på jorden. Jeg tror de startede, hvor vi var. Så udviklede vi os hen imod den professionalisme de havde. Det har jo været godt. Rigtigt god. De lagde det hele tiden over til os. De lagde ikke ordene i munden på os. De gjorde ikke noget for 'at nu skal vi vise hvor dygtige vi er' og sådan noget. De var der bare og så rådgav de os. Det var en god måde de fik os frem på. Det tror jeg de skal bevare... Men det generelle billede er da, at de supplerer hinanden enormt godt og er meget professionelle." En anden forælder: *"Altså det som tiltalte mig før vi startede - og som også har fungeret undervejs - det er, at i stedet for at have én konsulent at trække på, så fik vi lige pludselig tre, og det udvidede jo også erfaringsgrundlaget. Altså ikke kun fra konsulenterne, men også de andre forældre, som har stået i en lignende situation..... hvor jeg med mit barn har gjort sådan og sådan. Og hvad har I så gjort. Der har været ekstra erfaring at trække på."**

Forældrenes egen vurdering af det faglige udbytte af at have arbejdet sammen i gruppenetværket er forskellig, men mindst givende for det forældrepar, som har sit barn placeret i Døvblindecentrets skoleafdeling. Spørgeskemaer og interviews viser, at de andre to hold forældre i overvejende grad vurderer det som positivt at have haft adgang til de samlede vidensressurser, som de tre konsulenter har repræsenteret, eller som en af dem konkret udtrykker det: *".. og så har jeg haft indtryk af, at selvom det jo er tre døvblindekonsulenter, som på mange måder minder om hinanden, så har de alligevel hver især deres specialer, og det har vi så kunnet trække på, og hver af dem har holdt oplæg. Der har vi ligesom fået det bedste fra alle tre konsulenter. Det har været meget rart."*

Om det faglige

Det der igen og igen fremhæves fra samtlige brugeres side er de 'minikurser' - oplæg omkring forskellige faglige temaer, som konsulenterne lidt inde i projektføreløbet gik i gang med:

"...og det har også givet et vist udbytte at se de andre børn, men jeg synes at børnene har været noget forskellige...Man kan jo godt føle sympati mellem forældreparrene, men jeg synes ikke sådan rent fagligt, at vi har haft den helt store glæde af at udveksle erfaringer om vore døvblinde børn... jeg synes, at specielt at de faglige indlæg har kunnet bibringe noget."

"Det er rart at være sammen med de andre forældre og snakke med dem i de her sammenhænge. og det er effektivt, at vi er flere, der får de samme informationer. Det er derfor jeg lægger vægt på de faglige indspil, der har været...altså de faglige oplæg der har været fra konsulenterne, det er derfor noget der har løftet min viden omkring døvblindføde."

".... det vi også har været meget glade for – eller jeg har været meget glad for, det er de forskellige oplæg der har været... de har kunnet koncentrere sig om døvblindhed. Det er jo problemet når vi sidder sammen med andre forældre til handicappede børn, at så er det måske noget med spisning, men det har ikke sådan helt ramt. Men det har det jo gjort i det her projekt, plus at vi jo også har kunnet inddrage vores egne børn som eksempler. Så selvom det har været et bredt oplæg, så er vi altid kommet ind på vores egne børn."

Ud over brugernes tilfredshed med de faglige oplæg fra konsulenterne, så har arbejdet i gruppenetværket også ført frem til en bedre forståelse for betydningen af videoanalyse i en pædagogisk sammenhæng. Videoanalyse er i dag det vigtigste pædagogiske værktøj, når man skal støtte det døvblinde barns udforskning, samspil og kommunikation. Om denne del af projektets faglige indhold siger nogle forældre bl.a.:

"Men vi har jo fået en helt anden forståelse for dybden af en videoanalyse. I starten var vi jo meget optagede af at få noget i kassen, så vi kunne vise hvor dygtige vi var. Nu er vi jo blevet mere optaget af at analysere og bare lade kassen køre. Det er en meget stor forskel..."

En anden forælder siger: *"Her i slutningen af forløbet – det tror jeg også vi har snakket om i det store forum – har vi været mere optaget af at se på analysedelen og er blevet gode til det og til at fokusere på de små ting, de små bevægelser. Det har vi fået øje for, det havde vi ikke i starten. Det er i hvert fald min påstand; det havde jeg i hvert fald ikke selv i starten."*

Netop omkring videoanalysen blev der stillet forventninger til forældrene om, at de skulle bruge forberedelsestid forud for møderne i gruppenetværket. Ingen af forældrene synes at have den tid der skal til. Når småbørnsforældre skal prioritere, så er det ikke alle, der har tid til denne form for mødeforberedelse: *"Det skal ikke være noget jeg skal forberede mig til. For jeg kan lige så godt se i øjnene, at enten får jeg det ikke gjort eller også bliver det for surt."*

Andre forældre har hårdt presset af mangel på tid selv måttet lave en behård prioritering. Hos nogle er det alligevel faldet ud til fordel for projektet: *"Jeg gør mig bare nogle overvejelser om, hvad jeg bruger min tid på, så resultatet er, bundlinien er altså, ok, vi har sådan en sæk med tid i. Hvordan vil vi bruge den, - det er jeg meget opmærksom på, - hvordan vil vi faktisk bruge den? Og jeg synes vi har brugt den rigtigt på det projekt her. Jeg synes vi har brugt den rigtigt. Jeg har ikke fortrudt. Jeg synes det har været god brug af tid."*

5.7 Afsluttende kommentarer II

Projektet havde som tidligere nævnt en form for uddannelse af forældre og professionelle nærpå personer som et af sine hovedformål. I projektbeskrivelsen (bilag 1) står der bl.a., at de kompetencer, som det enkelte forældrepar har opbygget i håndtering af deres særlige livssituation omkring deres døvblindfødte barn formidles til de øvrige deltagere i projektet. I projektbeskrivelsen fremsættes endvidere den hypotese, at når flere individuelle basisnetværk kobles sammen (i gruppenetværk), så vil deltagernes viden og erfaringer bevæge sig fra et individrettet niveau til et mere generelt niveau, og med denne merviden vil forældre og professionelle få optimaliseret deres samspils- og kommunikationskompetencer i forhold til det døvblinde barn. Generelt vurderes det af såvel forældre som professionelle, at disse døvblindefaglige ambitioner er blevet indfrie.

Projektets anden del - den informationsteknologiske - lykkedes ikke i tilstrækkeligt omfang. Denne del kom desværre til at give både forældre og professionelle den samme oplevelse af frustration og utilstrækkelighed, som konsulenterne havde oplevet.

I projektbeskrivelsen står, at de informationsteknologiske kommunikationsformer primært skulle anvendes som kontaktmulighed for gruppenetværket, og der gøres opmærksom på, at det også vil kunne bruges af det enkelte basisnetværk i forbindelse med bl.a. arbejdet med en logbog. Der var således fra planlæggernes side lagt op til en afprøvning af forholdsvis simple kommunikationsmuligheder. At denne del af projektet ikke lykkedes har flere forskellige forklaringer, som der mere detaljeret gøres rede for i kapitel 6.

Set i bakspejlet forholder det sig således, at nogle beslutninger taget før projektstart formentlig har medvirket til, at projektets IKT del aldrig kom til at køre sådan som den var tænkt. I udvælgelsen af mulige projektdeltagere valgte man at prioritere regional nærhed, så forældrene ikke skulle bruge for meget tid på transport i forbindelse med de syv kvartalsmøder. Med denne prioritering af geografisk nærhed valgte man at se bort fra tre af forudsætningerne for projektets IKT del:

1. Deltagerne manglede for de flestes vedkommende erfaringer med Internettets forskellige kommunikationsmuligheder.
2. Der var ingen umiddelbare fælles faglige interessefelter mellem de tre basisnetværk - bortset fra selve funktionsnedsættelsen.
3. En væsentlig geografisk afstand mellem de tre basisnetværk kunne måske have fremmet motivationen for elektronisk kommunikation.

Det må konkluderes, at gruppenetværket alt i alt har lagt op til nogle læreprocesser for alle parter, som man ikke kunne have fået ved alene at lade vidensformidlingen og erfaringsudvekslingen foregå i de kendte basisnetværk. Spørgsmålet er så, om de samme læreprocesser samt former for formidling af viden og erfaringer kunne have foregået med samme eller måske bedre resultat, hvis det var foregået under andre organisatoriske vilkår.

De to konsulenter, som har lavet skriftlige tilbagemeldinger vedrørende projektet, vurderer forældrenes og deres eget udbytte af forløbet meget forskelligt. Den ene mener ikke, at forældrene har fået noget i gruppenetværket, som de ikke kunne have fået ved alene at fortsætte med deres basisnetværk. Denne vurdering deles ikke med de

øvrige deltagere. Den anden konsulent ser tanken om netværksdannelse i en eller anden form som en fremtidig brugbar vejledningsform. Samme opfattelse er til stede hos nogle af forældrene. Konsulentens fortsætter: *"Netværksgruppen åbner større mulighed for at give nærpersionerne omkring det enkelte døvblinde barn en specifik viden omkring medfødt døvblindhed i form af faglige oplæg. I den traditionelle vejledningsform kan det være svært at få den fornødne tid (personalet i institutioner er pressede arbejdsmæssigt) til at formidle faglig viden til de nærpersioner, som er inde omkring den døvblinde. Manglende økonomiske resurser til at sende fagpersioner på kurser præger generelt billedet. Ved at danne små, måske mere lokale netværker omkring enkelte døvblinde, vil vi for mig at se nå ud til en større gruppe af nærpersioner, som i hverdagen arbejder med vores målgruppe. Samtidig vil dette kunne etableres indenfor en realistisk økonomisk ramme."*

Denne konsulents refleksioner afspejler, at hun er helt på linie med det, som både forældre og professionelle har vurderet som det mest udbytterige: Den faglige merviden om funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed, som projektdeltagerne har fået undervejs i projektet - primært takket være de mere formelle faglige oplæg fra konsulenterne.

Afslutningsvis kan vi lade dette udsagn fra en forælder være denne erfaringsopsamlings sidste kommentar: *"Jeg synes projektet har været vellykket. Det har ikke været et succeskriterium for mig, at IT-delen kom til at fungere. Jeg har glædet mig til møderne - både i basis- og gruppenetværket, og jeg er altid blevet inspireret og har fået et kick til at gå hjem og få gjort noget."*

---

6. PROJEKTETS IKT – DEL

Der er i rapportens tidligere afsnit ikke lagt skjul på, at netop projektets elektroniske del har været noget, som vel nærmest må betegnes som "ikke godkendt". Det er der flere grunde til. Her skal blot nævnes et par stykker.

Projektledelsen har ikke forud for projektet undersøgt deltagerne konkrete forudsætninger for at kunne håndtere en række forskellige nye kommunikationsmedier. Der er på et tidspunkt fra ledelsens side givet udtryk for, at man gerne ville have nogle deltagere, som havde en vis fortrolighed med elektronisk kommunikation, og som geografisk boede langt fra hinanden. Virkeligheden blev den, at alle deltagere kom fra samme region, og at kun få af deltagerne forud for projektet var fortrolig med brugen af Internettet.

Projektledelsen har heller ikke tydeligt fået gjort deltagerne opmærksom på, at der var tale om flere forskellige elektroniske formidlings- og kommunikationsformer, der blot skulle understøtte den videns- og erfaringsudveksling, som fandt sted på møderne i gruppenetværket. Uden at kunne forudse konsekvenserne har medarbejderne fra Døvblindecentret valgt det, der på det givne tidspunkt teknisk set var det vanskeligste og tidsmæssigt mest krævende: At gøre analyse af redigerede videoklip til en del af forberedelsen til møder i gruppenetværket.

Forudsætningerne for IKT delen var således ikke til stede ved projektets start. Der var heller ikke hverken pædagogisk, tidsmæssigt eller økonomisk taget højde for, at projektet kunne sikre sig tilvejebringelsen af den nødvendige know-how hos projektdeltagerne. De erfaringer, som projektet gjorde undervejs har naturligvis været præget af disse tidlige fejlpositioner. Vi har følt det nødvendigt at foretage en form for rekapitulering af hele det set up, der var for projektet.

Dette kapitel starter derfor med en beskrivelse af den ideelle opstart af et projekt, hvor man ønsker at anvende elektroniske kommunikationsformer som grundlag for arbejdet i elektroniske netværk. Herefter følger en kort redegørelse for nogle af de konkrete erfaringer, som deltagerne har gjort undervejs med projektets IKT del. Sidst følger en opsummering og perspektivering af IKT delen.

6.1 Hvad er et elektronisk netværk?

Som mennesker indgår vi i mange forskellige netværk uden at tænke over, at det faktisk er et netværk. Strukturere i netværkene kan være mere eller mindre formelle. Når vi deler erfaringer med gode venner om opdragelsen af vore børn, er det et uformelt netværk udsprunget af behovet for deling af erfaringer, mens et netværk af kolleger kan være såvel uformelt som formelt alt afhængig af indhold og form. Men fælles for alle netværk er, at de enkelte deltagere beriges gennem udveksling af information, viden og erfaringer.

Et uformelt netværk er en organisation med en flad struktur. Netværksdeltagerne kan kommunikere med nogle om én bestemt sag og med nogle andre om en anden. Det er som et net – der er mange muligheder for forbindelseslinjer. Et billede på netværks ideen er Internettet. Det er en "organisation" uden centrum. Der er mange centre, og kommunikationen kan gå over ét center den ene gang og over et andet den næste.

6.2 Forudsætninger for at et elektronisk netværk kan opfylde sin funktion

Ønsket om at udveksle informationer er ikke den eneste forudsætning, der skal være opfyldt, for at et elektronisk netværk skal få succes.

For det første er det langt fra givet, at alle er fortrolige med brugen af computere i arbejdslivet, og for manges vedkommende begrænser erfaringerne sig til at benytte computeren som en elektrisk skrivemaskine og lagringsmedie. I mange uddannelser indenfor det pædagogiske område er IKT først blevet en integreret del af undervisningen i slutningen af '90-erne og endnu senere i de tilhørende videreuddannelser. Der er således ikke en mangeårig tradition for inddragelse af IKT i det faglige arbejde, og slet ikke for at basere udvekslingen af informationer på Internettet.

Dette forhold har også betydning for den indstilling, der er til at anvende IKT ved erfaringsudveksling. Tilmed er det mange steder fortsat svært eller næsten umuligt at få den nødvendige tid til at sætte sig ind i brugen af nyt udstyr og programmer, selv når det er en forudsætning for at kunne varetage ens arbejdsfunktioner.

Den heraf manglende rutine resulterer ofte i en utryghed ved at eksperimenterer med IKT, idet man er usikker på om en ændring i f.eks. opsætning kan få konsekvenser for det videre arbejde. En anden sideeffekt af den manglende rutine med brugen af IKT er, at såvel udstyr som programmer ikke holdes opdateret. Det kan have konsekvenser for samarbejdet med andre institutioner, idet identiske programmer - men i forskellige versioner - kan have vanskeligt ved, eller slet ikke kan arbejde sammen.

Problemstillingen bliver endnu tydeligere omkring valg af opkobling til Internettet. Mange steder er en opgradering af hastigheden, hvormed man kan udveksle informationer, ikke fulgt med udviklingen i de muligheder, som programmerne åbner op for. Dette har bl.a. konsekvenser for udveksling af videoklip, da denne facilitet både kræver stor båndbredde for ikke at tage uforholdsmæssig lang tid samt maskiner med en vis lagringskapacitet.

Ved etableringen af netværket skal disse forhold være på plads på forhånd, hvilket betyder at konferencerummet, som skal rumme diskussionsforum og videoklip skal være oprettet og gennemafprøvet inden opstart. Ligeledes skal de personer, som skal være ansvarlige tovholdere i netværket, være grundigt instrueret i, hvilke faciliteter der er tilknyttet konferencerummet. De skal ved behov kunne yde en vis support til de øvrige deltagere i brugen af de valgte programmer og faciliteter. Og om muligt skal der være oparbejdet en samling baggrundsmateriale, som kan lægges ud til understøttelse af formidlingen i netværket.

For det andet er et elektronisk netværk i endnu større grad end et netværk, der er baseret på samtidig fysisk tilstedeværelse, afhængigt af at deltagerne kender og føler sig trygge ved hinanden. Derfor bør arbejdet i det elektroniske netværk så vidt muligt være baseret på et fælles opstartsmøde, hvor alle som skal indgå i det elektroniske

netværk er til stede, og hvor man kan få sat "ansigter" på hinanden. Ved opstartsmødet er der mulighed for, at den enkelte deltager kan fortælle lidt om sin baggrund for og ønske om at indgå i netværket, ligesom der kan skabes en fælles forståelses- og aftaleramme for, hvad indholdet og formen for det elektroniske netværk skal være.

Endelig - for det tredje - kan tovholderne udpeges, og deres roller og arbejdsopgaver beskrives i forhold til indhold og aktiviteter på det fælles konferencerum, som skal være samlingsstedet for det elektroniske netværk. Tovholderfunktionen er ekstrem vigtig for, at det elektroniske netværk kan fungere. Og jo mindre kendte deltagerne i netværket er med hinanden, des vigtigere er funktionen, idet det er op til denne person at sørge for, at der kontinuerligt sker en udveksling af informationer på diskussionsforummet mellem netværkets deltagere.

For det fjerde er det væsentligt, at forummet skal være let tilgængeligt og meget brugervenligt, ellers går der for megen tid tabt i forbindelse med opkobling, og så risikerer man, at netværkets deltagere fravælger den daglige rutine med at checke netkonferencen af for nye indlæg. Det gælder her om, at det sted på Internettet, hvor netkonferencen er placeret, skal være let at finde. Placeringen på en evt. hjemmeside skal være umiddelbar synlig, når man kobler op til hjemmesiden, og endelig skal log - on - funktionen være enkel og logisk.

6.3 Hvordan fungerer et elektronisk konferenceforum?

Traditionelt betegner begrebet "forum" et sted, hvor en sag drøftes. Tilsvarende betegner begrebet "konference" et fysisk møde eller en sammenkomst, hvor deltagerne drøfter emner af særlig interesse. Men i netfora og netkonferencer kan deltagerne "mødes" i et virtuelt rum og drøfte relevante emner. I netkonferencer foregår drøftelserne oftest tidsforskudt modsat en videokonference, hvor deltagerne er til stede samtidigt - men dog på forskellige fysiske steder.

Når deltagerne ikke er til stede på samme tid, men skriver deres indlæg og kommentarer på tidspunkter, som passer den enkelte arbejds- og familiemæssigt, stiller det store krav til netværkets deltagere med hensyn til at give sig til kende, enten i form af at skrive/kommentere indlæg eller ved på anden måde at give sin tilstedeværelse til kende, når man har været inde at læse andres indlæg. Ellers opstår der let en fornemmelse af, at ingen læser og forholder sig til de indlæg/spørgsmål, som man lægger på det fælles diskussionsforum, og så mister det sin berettigelse.

En netkonference/diskussionsforum kan være åben eller lukket. Hvis det er lukket skal man have tildelt et password/log-on for at kunne læse og skrive indlæg i konferencen. En beslutning om at lukke en konference vil ofte være begrundet i, at det indhold/tema, som drøftes i netværket, kan indeholde personlige eller fortrolige informationer.

Netkonferencen kan anvendes til løbende diskussioner mellem netværkets deltagere. Diskussionerne kan have afsæt i et oplæg, som en af tovholderne har lagt ud til fælles drøftelse, eller de kan opstå på baggrund af et spørgsmål fra en i gruppen. Men et indlæg kan også blot være en information/erfaringsudveksling.

6.4 Hvordan kan man skrive, kommentere eller læse indlæg?

Efter at have logget sig på med et password, kommer man ind på en oversigtsside, hvor de nyeste indlæg/beskeder ligger øverst. Hvis man ønsker at læse et nyt indlæg, dobbeltklikker man på indlæggets overskrift, hvorefter en ny side kommer frem med hele indlægsteksten. Efter at have læst indlægget har man mulighed for enten at gå tilbage og læse et andet indlæg eller man kan skrive en kommentar (lave en tråd) til det indlæg man netop har læst.

Skriver man en kommentar, bliver denne knyttet sammen med den tekst, som den er en respons på. Det betyder, at efterfølgende læsere af hovedindlægget vil blive guidet hen til kommentaren til indlægget, således at man har mulighed for at følge udviklingen i diskussionen.

Ønsker man derimod at starte en ny diskussion, skriver man blot et indlæg, som andre derefter har mulighed for at gå ind at læse og kommentere på.

Diskussionsforum egner sig også til at dele dokumenter, som f.eks. relevante artikler, hvis indhold kan diskuteres mellem netværkets deltagere.

Men ikke kun skriftlige informationer kan viderebringes gennem diskussionsforummet. Hvis man har lyst til at dele logbog over konkrete resultater eller f.eks. et foto eller en videosekvens, så kan dette også lade sig gøre i langt de fleste tilfælde. Endelig kan de indlæg, der bliver skrevet på diskussionsforummet også være praktiske beskeder til netværkets medlemmer, som f.eks. dagsordenen og referater samt andre fælles beskeder, som det er praktisk at videregive til alle på en gang.

6.5 Hvordan skabes de optimale rammer for et elektronisk netværk?

Tovholder

Som tidligere nævnt er udpegning af en tovholder af essentiel betydning for effektiviteten i et elektronisk netværk. Jo mindre kendte netværkets medlemmer er med hinanden, og des mere følsomt temaet er, desto større betydning har tovholderen.

Det er bl.a. tovholderens opgave at tilskynde til, at alle netværkets medlemmer er aktive. Dette kan f.eks. gøres ved at tage initiativ til at starte diskussioner på konferencen, dels ved at stille spørgsmål til emner, som kan have fælles relevans for netværkets deltagere, dels ved at uploade artikler eller give henvisninger til artikler, som kan danne baggrund for fælles stillingtagen til en problemfelt. Det er endvidere tovholderens opgave at medvirke til at skabe og opretholde en tryk atmosfære. Tovholderen skal ligeledes forsøge at inddrage alle i diskussionen, måske ved ligefrem at opfordre bestemte medlemmer til at give deres mening tilkende. Denne tilskyndelse kan både ske for at få alles meninger bragt frem i lyset, men også for at opmuntre mindre aktive medlemmer til at melde sig ind i fællesskabet.

Initiativ

Men initiativet skal ikke kun ligge hos tovholderen. Alle netværkets medlemmer skal føle en forpligtigelse i forhold til udveksling af informationer og synspunkter. I en opstartsfasen kan det ofte være hensigtsmæssigt, at man har forpligtiget hinanden til at koble sig ind og lægge meddelelser et vist antal gange over en afgrænset periode.

Dette dels for at sikre, at alle har opnået en færdighed i at koble ind og skrive/læse indlæg, dels for at opbygge en rutine i at komme ind omkring netkonferencen regelmæssigt. Herved har tovholderen også mulighed for at støtte op omkring et medlem, hvis det ser ud til, at der skal lidt ekstra vejledning til for at opnå rutine i brugen af diskussionsforummet.

Netværksarbejde er baseret på princippet om medansvar for fælles udbytte. For at få det fulde udbytte må deltagerne medvirke aktivt. Alle deltagere i tids- og stedsfleksibel dialogpræget erfaringsudveksling har et medansvar for, at den bliver vellykket og udbytterig. En ideel arbejdsproces kan bestå i at hente oplæg, indlæg og kommentarer fra diskussionsforummet, bearbejde disse, formulere egne synspunkter og svar og sende disse. Derfor forringer deltagerne udbyttet både for sig selv og de øvrige deltagere, hvis de vælger rollen som passiv tilskuer.

Der er ikke noget mere dræbende for et elektronisk netværk end et diskussionsforum, hvor der ikke sker noget – medlemmerne holder ret hurtigt op med at koble ind for at kontrollere udviklingen.

Forberedelse

Jo mere intensivt et elektronisk netværksforløb er planlagt til at være, jo bedre forberedt skal det være. Det betyder, at alle faciliteter, som skal inddrages i arbejdet, skal være på plads, udviklet og gennemafprøvet, inden arbejdet i netværket startes op. Herved sikres, at alle de faciliteter, som netværkets succes bygger på, er til rådighed fra starten. Hvis netværket har den mindste antydning af en formaliseret struktur, skal der også tages stilling til, hvem der har ansvaret/er tovholder for netværket. Ved opstarten af netværket vil det som tidligere nævnt være en fordel, hvis deltagerne har mulighed for at mødes fysisk. Ved den lejlighed er der mulighed for at demonstrere og gennemgå de programmer og værktøjer, som det kan forventes, at udvekslingen af erfaringer og viden er knyttet op på. På den måde sikres en fælles "mindste-nævner" omkring kendskabet til det benyttede IKT- udstyr. Kan det ikke lade sig gøre at mødes fysisk, skal der udarbejdes grundige og detaljerede vejledninger, som giver instruktion i, hvordan de forskellige faciliteter på netkonferencen fungerer, og tovholder skal sørge for, at der sker en præsentation af netværkets medlemmer.

6.6 Fordele og ulemper ved et diskussionsforum

Fordelen med diskussionsfora er, at netværksdeltagerne kan svare, når det er belejligt. Dog er det en forudsætning for at få et diskussionsforum til at fungere, at deltagerne i forummet har en klar aftale om, at alle er aktive med aftalte mellemrum og føler et fælles ansvar for, at udvekslingen af viden og erfaring finder sted.

Erfaringsmæssigt er det væsentligt, at tovholderen også har et overordnet ansvar for, at der løbende er indlæg på forummet, enten i form af spørgsmål til diskussion eller uddybende skriftligt eller visuelt materiale, som kan supplere tidligere indlæg. Det er dog klart nødvendigt, at alle deltagere føler sig forpligtede til at deltage i de løbende diskussioner og i de indspil, som lægges ind på forummet med jævne mellemrum.

En anden fordel er, at det er let for netværkets deltagere at følge de kommentarer, der er blevet skrevet til et bestemt indlæg – også over tid, da teknikken bag et diskussionsforum sørger for at holde indlæg og kommentarer sammen i tråde. For det tredje vil selv gamle indlæg kunne genfindes af alle, om ikke andet så via en autoarkiv funktion.

For nogle vil det være en ulempe at skulle formulere sig skriftligt. Dette kan yderligere forstærkes af, at nogle emner egner sig bedre til mundtlig formidling eller i hvert fald formidling, hvor man umiddelbart kan aflæse modtagerens reaktion.

En forudsætning for et vellykket resultat af en diskussion er derfor, at forståelsen af de øvrige deltagere ikke er sløret af egne behov, fordomme og lidenskaber. Deltagerne må løbende vurdere sig selv og deres rolle i netkonferencen, herunder om deres forbehold og skepsis er velbegrundet eller bygger på personlige fordomme. Som deltager i en netdialog bør man være opmærksom på, at ens selvrepræsentation har en principiel drejning. Man kan fortælle om sig selv og sine erfaringer med henblik på, at andre kan lære en at kende, for at få andre deltagere på banen eller for at få dem til at uddybe indlæg om et tema ("Det kender jeg godt, ..." "Jeg har det sommetider sådan, at ..."). I samtaler i familiers og i venners lag vil man ofte fortælle om sig selv uden anden grund, end at man har lyst til at være fortrolig og lade de andre kende en. En netdialog er ikke gensidig på samme måde.

I netfora er der normalt tale om en speciel skriftlighed på mundtlighedens præmisser. Dialogen er skriftlig, men man må benytte sig af nonverbale udtryk som smileys og andre skrifttegn som kan videreformidle de inforationer, som man normalt vil formidle via stemmeleje og kropssprog.

En anden ulempe kan være, at spontaniteten i en erfaringsudveksling bliver mindre, fordi man ikke kan forvente at få en umiddelbar reaktion på et indlæg, men må vente på at en anden netværksdeltager logger ind og læser/kommenterer ens indlæg.

Man kan heller ikke afbryde og bede om at få noget uddybet, som man kan undervejs i en talestrøm, for kommunikationen via mails og netkonferencer er tidsforskudt.

Skal udvekslingen foregå mellem parter, der ikke kan mødes i et fysisk rum, kan det derfor være et alternativ at benytte f.eks. videokonference eller webkamera. Denne form vil dog kræve, at man kan finde et fælles tidspunkt, hvor det vil passe begge parter at koble op.

Hvis man ikke allerede er vant til at udveksle erfaringer og råd og vink via mail/Internet, skal man ikke forvente, at etableringen af et netforum umiddelbart vil ændre på dette. Kommunikation af denne art må være en naturlig og lystbetonet del af deltagerens hverdag, hvis netværket skal fungere. Yderligere skal man være omhyggelig med at beskrive formålet med netværket, hvad man vil opnå ved at være deltager, samt opstille en realistisk målsætning for netværket. Nogle gange kan man også overveje, om en mailgruppe kan tilfredsstille de behov et netværks medlemmer har for at være i kontakt.

6.7 Det konkrete projekt

I projektet har vi haft en intention om, at knytte projektdeltagerne sammen i forskellige formelle og uformelle netværk, alt efter hvilken funktion netværket skulle tilgodese.

På forhånd var der etableret 3 formelle basisnetværk, som var etableret omkring de enkelte døvblindfødte børn. Basisnetværkerne bestod af forældrene, institutionspersonalet og døvblindekonsulenten. Disse tre basisnetværk fik via et tværgående fælles

konferencerum, hvortil kun de havde adgang, mulighed for at etablere et uformelt elektronisk netværk, hvor viden og erfaringer omkring arbejdet med de døvblindsfødte børn kunne deles.

Det elektroniske netværk skulle give forældrene mulighed for virtuelt at mødes med andre forældre, som var i samme situation som dem selv, og som måtte forventes at have den samme tilgang til de vanskeligheder, som funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed kunne medføre i opfostringen af et barn. Tilsvarende skulle det elektroniske mødested give institutionspersonalet mulighed for at mødes med andre personaler i et netværk, for derigennem at dele de pædagogiske muligheder og faglige problemstillinger, som de i deres arbejde med de døvblindsfødte børn blev stillet overfor. Denne netværksdannelse er ofte vanskelig dels på grund af de store afstande mellem institutionerne dels fordi den enkelte institution ofte kun har en enkelt eller meget få døvblindsfødte personer, som får deres tilbud der. Det elektroniske netværk blev etableret via et konferencerum på Videnscenter for Døvblindsfødtes hjemmeside.

Fra starten var det et klart ønske fra forældrene, at adgangen til konferencerummet skulle begrænses ved hjælp af password, idet mange af informationerne man ville dele her, kunne komme til at indeholde fortrolige personlige oplysninger, som kun en begrænset personkreds skulle have adgang til. Derfor fik hver enkelt deltager tildelt et password, som dels gav dem adgang til de informationer, der blev lagt på diskussionsforummet, og dels til et lukket område til videoklip.

Det var således et af projektets mål, at skabe fysiske og virtuelle mødepladser, hvor professionelle og pårørende kunne udveksle erfaringer via anvendelsen af elektronisk kommunikation samt at fremme netværksbaseret tænkning omkring vidensformidling og dermed fremme dannelsen af interessefællesskaber på kryds og tværs blandt forældre og professionelle. I den forbindelse skulle der være fokus på inddragelse af informationsteknologi som et supplerende kommunikationsredskab i vejledningen.

Som optakt til projektet blev der afholdt et informationsmøde. På dette møde blev det i forhold til den tekniske side af projektet afklaret, hvilken computer og internetadgang deltagerne havde, samt om de var i besiddelse af et digitalt videokamera.

Forudsætningen i projektet var, at kravene til det elektroniske udstyr, som projektdeltagerne skulle gøre brug af for at kunne udveksle informationer via Internettet, ikke skulle være større, end at det ville kunne forventes at være til stede i enhver familie. Programmerne, som skulle bruges til udvekslingen, skulle så vidt muligt være frit tilgængelige og gratis software.

Denne beslutning blev truffet for at sikre, at en eventuel videreførelse af projektet kunne gennemføres uden tilførsel af ekstra økonomiske resurser.

Til videoredigering blev programmet Windows Movie Maker valgt, og til gennemsyn af downloadede videoklip blev foreslået Windows Media Player. Det viste sig, at ikke alle havde adgang til et digitalt videokamera. Dette blev løst ved udlån fra projektudbyderne. Desuden viste det sig, at ikke alle havde en bredbåndsforbindelse til Internettet, hvilket var nødvendigt for at kunne downloade videoklip af en rimelig længde. Dette blev efter en periode løst ved, at forældrene fik tilbudt og betalt en 512 Kb opkobling.

Det værktøj, som skulle facilitere kontakten mellem projektdeltagerne, var et fælles konferencerum på Videnscentrets hjemmeside. Fra starten var det klart, at adgangen til konferencerummet skulle ske ved hjælp af password, idet mange af informationerne i såvel logbøger som videoklip ville komme til at indeholde fortrolige personlige oplysninger, som kun en begrænset personkreds skulle have adgang til. Teknisk var der lagt op til, at det lukkede konferencerum skulle indeholde såvel diskussionsforum, logbog over det enkelte barn samt videoklip. Med den opbygning ville der kun være behov for at logge ind et sted for at få adgang til samtlige informationer fra gruppenetværket.

Ved projektets første gruppenetværksmøde var de ydre rammer for det lukkede konferencerum ikke på plads. Blandt andet havde opbygningen af det lukkede konferencerum taget længere tid end forventet hos Videnscentrets hjemmeside-udbyder. Ligeledes manglede aftalerne omkring password og eventuelle underdelinger i delnetværk. Forældrene fremkom med et ønske om at have et særskilt forum, som de professionelle ikke skulle have adgang til. Det var et ønske, som forældrene ikke var alene om. En af børnenes pædagoger udtalte i forbindelse med interviewet efter projektets afslutning følgende: *"Jeg har jo ikke nogen at udveksle erfaringer med. Det kunne være rigtigt godt, hvis man havde sådan et lukket diskussionsforum kun for pædagoger. Fint at have et sted, hvor man kunne spørge kolleger til råds/få gode ideer. Men som det er nu, hvor alle kan se med, så er der nogle ting man ikke udveksler, fordi man ved forældrene ser hvad man skriver."* I samme forbindelse udtalte en anden professionel: *"Der er jo vidt forskellige måder at kommunikere på, alt efter om det er de professionelle der er sammen alene eller om det er sammen med forældrene."*

I planen for det første gruppenetværksmøde var der afsat kort tid til en introduktion til diskussionsforum. Projektdeltagerne fik beskrevet, hvordan de skulle logge sig ind, samt hvordan de ville kunne udveksle skriftlige erfaringer med hinanden. Senere fik de via mail tilsendt information om, hvordan de kunne koble op til det lukkede konferencerum og logge sig ind med password. Informationen indeholdt desuden en beskrivelse af, hvordan man kunne producere et indlæg samt læse/kommentere andres indlæg. Projektdeltagerne blev i mailen bedt om at logge sig ind på det lukkede konferencerum, dels for at sikre at der ikke var problemer i adgangen hertil, og at de tildelte password fungerede, dels for at sikre at informationerne var forstået. Desuden skulle man kommentere et indlæg. Ved denne lejlighed var der kontakt med alle.

Det viste sig efterfølgende, at firmaet, som leverede Videnscentrets hjemmeside, ikke var i stand til at integrere diskussionsforum og upload af videoklip i det samme lukkede konferencerum. Projektdeltagerne blev derfor efterfølgende udstyret med to sæt password og skulle således afsøge to forskellige steder, når de var inde for at udveksle informationer. Dette faktum kan have været en medvirkende årsag til, at trafikken på diskussionsforummet blev meget begrænset. Kun i meget få tilfælde kom der en egentlig dialog i gang, hvor der blev givet tilbagemelding på et indlæg.

I forbindelse med midtvejsevalueringen blev det derfor besluttet, at der skulle oprettes en mailgruppe i tilknytning til diskussionsforummet, således at man skulle sende en kort besked via mail, når man lagde nye informationer ind på diskussionsforummet. Derved blev diskussionsforummet primært et sted, hvor informationer om dagsorden og referat fra gruppenetværksmøderne kunne findes. En af forældrene har fundet dette utilfredsstillende: *"Diskussionsforum har været brugt for lidt, dvs. man går ikke ind og tjekker*

det. Det er i princippet en god ide at have et diskussionsforum, men det er jo bedst hvis alle er aktive”.

Logbog

Udover udveksling af viden og erfaringer, skulle det lukkede konferencerum indeholde en logbog over det enkelte barn. Denne skulle være opdelt i to. Dels basisinformationer, som ville give gruppenetværket informationer om hoveddiagnoser samt syns- og hørestatus. Dels en del hvor basisnetværket skulle kunne formidle informationer til de øvrige projektdeltagere om pædagogiske tiltag og andre forhold som påvirkede barnets udvikling mellem gruppenetværksmøderne.

Det viste sig, at ønsket om at have en logbog over det enkelte barn, som alle fra et basisnetværk kunne skrive i online, ikke kunne gennemføres på den oprindelig planlagte måde, men ville forudsætte, at der var en koordinerende person, som stod for vedligehold af den enkelte logbog f.eks. konsulenterne. Da der ikke var nogen i de enkelte basisnetværk, der så sig i stand til at påtage sig denne koordinerende opgave, blev denne mulighed aldrig afprøvet.

Videoklip

Den tredje funktion, som det lukkede konferencerum skulle åbne mulighed for, var udveksling af videoklip. Oprindeligt var tanken, at udveksling af videoklip skulle foregå løbende, og være et led i formidlingen af hverdagssituationer fra såvel livet rundt det døvblindfødte barn i familierne som i institutionerne. På denne måde kunne de enkelte basisnetværk få et indtryk af, hvad man havde fokus på i de øvrige basisnetværk. Tanken var, at udveksling af videoklip skulle sidestilles med almindelig udveksling af fotos med f.eks. en vennekreds/familie.

En anden ide med udvekslingen af videoklip var, at disse klip kunne bruges af konsulenterne ved oplæg på gruppenetværksmøderne.

Det var her den oprindelige ide kom i baggrunden. Man forestillede sig nu, at alle som forberedelse til møderne i gruppenetværket skulle foretage videoanalyse af klip, som blev lagt ud i konferencerummet. Her bød man sig selv en opgave, som teknisk set vanskeligt kunne gennemføres. For at videoklip kan være velegnede til videoanalyse, så skal opløsningen være optimal, og det skal være muligt at afspille videoklipet med én frame (slow-visning) ad gangen, samt at kunne spole og vælge pause i fremvisning.

I projektet var der enighed om, at de enkelte videoklip, der skulle danne baggrund for videoanalyse, ikke måtte være længere end ca. 3 – 4 min. af hensyn til den tid det ville tage at downloade klippene til gennemsyn. For at kunne imødekomme dette krav var det nødvendigt at foretage redigering og sammenklipping af den enkelte videooptagelse, før klippet kunne lægges ud på det fælles forum. Man skulle også have kendskab til, hvilke videoformater der egnede sig bedst til udgivelse på Internettet, for samtidigt at kunne minimere størrelsen på det enkelte videoklip uden tilsvarende at reducere billedkvaliteten væsentligt. Et minuts videooptagelse i digital kvalitet fylder ca. 36 MB i ukomprimeret form. Et videoklip, der er formateret, så det egner sig til at sende via en bredbåndsforbindelse på Internettet (512 kbit/sek) på et minut fylder ca. 3 MB og tager ca. 7 – 10 minutter at downloade.

Da det i løbet af projektperioden viste sig, at deltagerne kun havde lidt eller ingen erfaringer med redigering og klargøring af videoklip, blev der for konsulenterne arrangeret

et dagskursus i redigering, så de kunne varetage redigering og upload af de udvalgte videoklip fra basisnetværkene, som skulle danne baggrund for videoanalyse på gruppenetværksmøderne. Først længere inde i forløbet fik også forældre og de professionelle nærpå personer et to timers oplæg om redigering af video i forbindelse med et gruppenetværksmøde.

Ved gennemsyn af videoklip direkte i konferencerummet var en del af de tidligere omtalte styringsfunktioner ikke tilgængelige, væsentligst var, at fremvisningsskærmen var relativ lille i forhold til en almindelig TV-skærm. Dette, kombineret med at billedopløsningen ikke var tilstrækkelig fin, og at man ikke kunne se klippet i slow, ligesom det heller ikke var muligt at spole, gjorde, at det forberedende arbejde før gruppenetværksmøderne blev vanskeliggjort betydeligt. Tillige tog det relativt lang tid at downloade selv 3 minutters klip til egen computer med de internetforbindelser, der var til rådighed, og da klippene ofte var længere end det aftalte og blev lagt ud i sidste øjeblik inden et gruppenetværksmøde, blev download ofte ikke benyttet. Denne mulighed ville have givet adgang til en større billedskærm (som dog i et vist omfang ville have forringet billedkvaliteten) samt mulighed for at spole. *"... og så var der også noget med de videoklip – de bliver meget tunge rent teknisk, det bliver 50 MB filer og så er der mange computerforbindelser der giver op, så der skulle man have vejledt og have lavet to forskellige størrelser, man kunne godt have en dårlig opløsning og så en god opløsning, som man brugte på møderne."*

At det lukkede konferencerum blev opdelt i to fora: et til diskussioner og et til videoklip, kombineret med at projektdeltagerne ikke fra starten af mestrede at sammenklippe og klargøre en videooptagelse, så den kunne lægges ind på det lukkede videoforum, har sandsynligvis medvirket til, at hverdagsituationerne og de små, sjove klip aldrig blev delt. En af deltagerne udtrykker det på denne måde: *"Vi har aldrig selv lagt videoklip ind. Jeg gider ikke bruge tid på sådan noget. Jeg bliver død irriteret over sådan noget teknik. Men jeg er heller ikke særlig teknisk minded."*

Herved blev det alene de klip, som basisnetværkene udvalgte til videoanalysen, som blev uploadet. Problemerne med at uploade og downloade videoklip blev på et tidspunkt vurderet til at tage for meget fokus fra det pædagogiske arbejde i projektet, samtidigt med at konsulenterne ikke længere følte at de kunne afse den nødvendige tid til redigeringen af videoklippene. Det blev derfor besluttet, at man den sidste del af projektperioden ville distribuere videoklippene til videoanalysen via almindelig postforsendelse og på VHS-bånd.

6.8 Afsluttende kommentarer

Set i lyset af de erfaringer, som dette projekt har givet, omkring inddragelse af informationsteknologi som et supplerende kommunikationsredskab i vejledningen omkring forældre og professionelle nærpå personer til døvblindfødte børn, er det relevant at sammenfatte de forhold, som har haft indflydelse på projektets resultat.

Forberedelse af projektet

Generelt kan man sige, at det er yderst vigtigt at være opmærksom på, at de krav der stilles til projektdeltagerne er rimelige i forhold til den tid, den enkelte kan forventes at afsætte til projektet.

Først og fremmest skal de ydre rammer være på plads ved projektets start. For den tekniske dels vedkommende betyder det, at hjemmesiden med de informations-teknologisk bærende elementer inden projektstart bør være gennemtestet for de funktioner, som er forudsat i projektet. Denne forberedelse skal være gjort i samspil mellem den teknisk ansvarlige og de pædagogisk ansvarlige, således at de ønskede faciliteter opfylder de krav og behov, som IKT skal understøtte i projektet. Som en forælder udtrykker det: *(det tekniske) skulle have været på plads før man startede projektet, og man skulle have det indkørt – et halvt år før havde været helt fint og at man havde det gennemtestet osv. sådan at web-portalen ikke først bliver lavet færdig inde i projektet.*

Ved projektets start bør der foreligge en beskrivelse af de minimumsstandarder/krav, som det tekniske udstyr hos den enkelte projektdeltager skal opfylde, hvorved eventuelle mangler kan imødegås og søges afhjulpet. Det gælder for computer, internetadgang og videoudstyr. Desuden bør der foreligge en omtale af de værktøjer, der vil blive inddraget. Det vil måske være hensigtsmæssigt, hvis der kan udleveres en cd-rom med de nødvendige softwareprogrammer, herved sikres dels at den enkelte projektdeltager ikke skal bruge energi på at skaffe disse, dels at man har samme version af programmet. Allerbedst vil det være, hvis der gives mulighed for introduktion/brug af værktøjerne med direkte adgang til instruktør.

Jo flere uafprøvede værktøjer man ønsker at gøre brug af i en gruppe af ikke rutinerede computerbrugere, jo bedre skal hele forberedelsesfasen gennemtænkes, og des bedre introduktion skal der gives til det enkelte værktøj. Som en forælder sagde i forbindelse med evalueringen: *"ja, starte på et lidt lavt niveau og så bygge op"*.

Denne fælles basis kunne muligvis være opnået ved at samle hele gruppenetværket til en fælles introduktionsweekend forud for projektet. Her kunne der dels være skabt et grundlæggende kendskab basisnetværkene imellem i forhold til de tre fokusbørn/familier, dels kunne faciliteterne på det lukkede forum være gennemgået og afprøvet under tæt supervision, og endelig kunne der være givet et mindre videoredigeringskursus, hvorved meget af berøringsangsten kunne have været imødegået og der kunne være skabt grobund for lysten til at udveksle informationer/viden på diskussionsforummet. En væsentlig del af den utryghed, der var forbundet med anvendelse af værktøjerne, kunne have været reduceret, således at fokus på formidlingen af det faglige budskab og etableringen af gruppenetværk lettere ville være kommet i centrum af projektet.

Diskussionsforum og logbog

Diskussionsforummet - som mødested for udveksling af spørgsmål og erfaringer/viden - kom aldrig til at fungere efter hensigten. Det var der flere væsentlige årsager til.

Den altoverskyggende årsag skal findes i, at der ikke var udpeget en ansvarlig tovholder/moderator, der kunne fungere som indpisker i opstartsfasen. Det betød, at der ikke fra starten var etableret en rutine med at logge sig ind for at læse/skrive indlæg og hermed følge med i arbejdet i de øvrige basisnetværk. Dynamikken/dialogen udeblev. Herved kom diskussionsforummet primært til at indeholde efterretningsinformationer som dagsordener og referater fra gruppenetværksmøderne.

En anden væsentlig årsag skal sandsynligvis findes i, at videoklippene måtte placeres i et separat forum. Herved kom den spontane udveksling af videoklip med hverdags-situationer, som kunne have dannet baggrund for udvælgelse af klip til brug for

videoanalyse, aldrig i gang. Samtidig betød en opsplitning af de to formidlingskilder, i henholdsvis et diskussionsforum og et forum for videoklip, at en indlogging for manges vedkommende, skulle planlægges som en aktiv handling, hvis der skulle være tid til at gå ind i begge fora, og når handlingen samtidigt ofte ikke resulterede i nye informationer, blev frekvensen, hvormed man besøgte de lukkede fora, sjældnere og sjældnere. *"Jeg synes, at i stedet for et diskussionsforum skulle man have lavet en mailingliste, så man bare kunne maile til folk i stedet for. Det synes jeg ville være mere brugbart taget i betragtning at det tager lidt tid at finde password og få logget ind osv. Det er ikke alle der ved så meget om IT og slet ikke sådan noget med log-in på hjemmesider og kigge efter diskussionsfora."*

Dette kombineret med at de tre basisnetværk, ikke som oprindeligt lå geografisk spredt og endvidere fik mulighed for at mødes fysisk hver tredje måned i gruppenetværket, er nok endnu en årsag til at incitamentet til at kommunikere over Internettet ikke blev så stort som først forudsat, i en hverdag som også var travlt optaget af andre væsentlige ting som f.eks. personale- og institutionsskifte samt familieforøgelse. *"Man er jo nødt til at vælge noget fra (tidsaspekt – indgå i netværk)."*

Endelig har det faktisk, at logbøgerne for de tre børn aldrig fik den funktion, som de var tiltænkt, gjort at mange ikke fik oparbejdet en rutine i brug af diskussionsforummets faciliteter. *"Jeg tror nok jeg har fået skrevet nogle ting derinde på et tidspunkt, det var ikke så kompliceret at finde ind i. Men det skal være simpelt at betjene ellers opgiver man."*

Videoforum

En udviklings- og testperiode ville have givet den tekniske ansvarlige og konsulenterne bedre mulighed for at tage stilling til, om videoklippene kvalitetsmæssigt ville kunne bruges til udveksling af informationer til brug for videoanalyse. En testperiode ville samtidig give tid til at indarbejde kendskab og opnå rutine i brug af diskussionsforum, således at konsulenterne i et vist omfang kunne have vejledt/guidet basisnetværkene i brugen af dette forum. Her i projektet var de i starten næsten lige så usikre i brugen som de øvrige deltagere. Desuden skulle videoredigeringskurset for konsulenterne have været placeret før projektstart.

Dette ville have betydet, at konsulenterne havde haft mulighed for at danne sig et indtryk af den tid, der ville være behov for til redigering og upload af videoklip, samt om denne arbejdsopgave af tidsmæssige hensyn kunne placeres hos den teknisk ansvarlige. På grund af det valgte indholds sværhedsgrad kunne man også have fravalgt redigerede videoklip og i stedet anvendt de andre kommunikationsmuligheder, som projektet havde lagt op til.

Afsluttende bemærkninger

Nogle af de tekniske løsninger, som var valgt til projektet blev allerede på et tidligt tidspunkt overhalet inden af mere fordelagtige løsninger. Men da der hos en del af projektets deltagere ret tidligt i projektet opstod en manglende motivation for alt, hvad der havde med IKT løsninger at gøre, var det ikke formålstjenligt at introducere nye værktøjer, hvis funktionalitet ikke kunne garanteres 100%. Eksempelvis blev udveksling af videoklip over SKYPE/Messenger muligt. Til gengæld har en del af de negative erfaringer, som er blevet indsamlet i dette projekt, været med til at lette planlægningen og gennemførelsen af et senere projekt, som skulle belyse elektroniske læringsformer - herunder også forløb, hvor anvendelsen af videoanalyse indgik.

På trods af de mange negative erfaringer i projektet omkring inddragelse af IKT værktøjer til etablering/understøttelse af netværk mellem forældre og institutionspersonale, så vil supervision fra det landsdækkende korps af døvblindekonsulenter eller andre tilsvarende videnskavere kunne få tilføjet nye dimensioner via brug af elektroniske værktøjer som diskussionsfora, webbaserede kommunikationsprogrammer, samt videokonferencer, der vil give brugerne lettere adgang til at dele erfaringer og diskutere faglige problemstillinger med ligestillede uden at skulle flytte sig geografisk over lange afstande.

---

7. PERSPEKTIVERING

Projektet "Netværksbaseret konsulentvirksomhed og IKT" har afprøvet nogle alternative veje for den landsdækkende specialpædagogiske rådgivning ved Døvblindecentret i Aalborg. Baggrunden for at prøve at tænke den eksisterende vejledning ind i andre organisatoriske former udspringer af de tanker, der ligger bag et forslag til en nordisk model, der drejer sig om uddannelse af forældre og personale.

Det er en fælles nordisk erfaring blandt professionelle, at specielt forældre til døvblinde børn har et ønske om at vide mere om døvblindhed, og at de også gerne vil have både fysiske og virtuelle rum, hvor de kan udveksle erfaringer med andre forældre til døvblinde børn. Behovet for faglig viden - også blandt danske forældre - er for nogle år siden blevet dokumenteret i en undersøgelse gennemført af Videnscenter for Døvblindfødte for Amtsrådsforeningen. Samme undersøgelse viste ligeledes et behov for blandt lærere og pædagoger i konsulentområdet at få etableret kontakt med andre professionelle samt et ønske om mere uddannelse.

På baggrund af de forskellige evalueringer, der er gennemført i forbindelse med dette projekt, så tegner der sig en række forskellige ønsker til aktiviteter, som Døvblindecentrets konsulentafdeling og Videnscenter for Døvblindfødte kan løse sammen og hver for sig.

Den samlede evaluering af projektet viser, at der er mange faglige elementer, der vurderes positivt af deltagerne. Skal projektet vurderes alene ud fra, om brugerne har fået den faglige viden, som kan løfte kvaliteten i det fortsatte samarbejde i de små basisnetværk, så må man konkludere, at det er lykkedes. Derimod er afprøvningen af de elektroniske muligheder for kommunikation ikke lykkedes. Dette skyldes en række forskellige faktorer, som er beskrevet tidligere både i afsnit fem og seks.

Flere af projektdeltagerne giver udtryk for, at man gerne ser, at der arbejdes videre med erfaringerne fra vejledningsformen i dette projekt. Flere giver ligeledes udtryk for, at der - til trods for de mange problemer med teknikken - ligger en potentiel mulighed i at knytte forskellige basisnetværk sammen. Vi har set på de væsentligste positive og negative tilbagemeldinger, og vi vil her i perspektiveringsafsnittet prøve at anvende disse tilbagemeldinger konstruktivt og fremadrettet.

Ved sammensætning af flere basisnetværk i et fælles gruppenetværk bør man nøje overveje, ud fra *hvilke kriterier* de enkelte basisnetværk skal udvælges. Når deltagerne har accepteret '*spillereglerne*' vil det være en god ide at starte op med en uformel sammenkomst i en form for '*intro-weekend*', hvor alle familiemedlemmer i de deltagende basisnetværk (og professionelle nærpå personer, hvis de skal deltage) har mulighed for at lære hinanden og hinandens børn at kende. Familiens øvrige børn deltager også.

En af konsulenterne efterlyser deciderede *forældrekurser* i konsulentafdelingen og vurderer på den baggrund, at gruppenetværkstanke kan være en god model at tænke undervisning ind i i forhold til forældregruppen. Forældrene foreslår, at der afprøves

forskellige former for gruppenetværk - og af forskellig varighed. Der kan i denne sammenhæng være tale om interessenetværk, lokale netværk, nationale, nordiske eller internationale netværk f. eks. omkring sjældne diagnoser og andre temaer af fælles interesse.

Gruppenetværkets størrelse samt sociale og psykiske rum er sårbart over for "gennemtræk". Med udgangspunkt i formålet for selve indholdet i gruppenetværket kan forskellige konstellationer af gruppedeltagere overvejes f. eks.:

- Gruppenetværket består af samtlige nærpersoner omkring de tre (eller flere) døvblinde børn. Netværket vil indholdsmæssigt primært fokusere på faglig formidling omkring selve funktionsnedsættelsen (konsulentens ekspertrolle, se afsnit 3.4). Der kan undervejs eksemplificeres med videoeksempler af "neutrale" og/eller egne døvblinde børn. Netværket kan under de enkelte møder deles op i mindre grupper ud fra forskellige kriterier.
- Gruppenetværket udgøres alene af forældre. Indholdet vil variere ud fra de enkelte familiers behov. Der kan arbejdes med mere 'private' videoanalyser kombineret med faglige indlæg fra konsulenterne (konsulentrollen - både processkaber og ekspert, se afsnit 3.4). Hvis der skal arbejdes med videoanalyse af de (tre) døvblinde børn, så vil det kunne lette deltagerne, hvis data og vigtige informationer om børnene er tilgængelige enten i form af en vægavis eller på almindelige info ark.

Såfremt det skønnes formålstjenligt, kan det i visse sammenhænge være godt at anvende en decideret mødeleder i gruppenetværket. Netop sammensætningen af projektdeltagere samt det manglende kendskab til arbejdsformen har i dette projekt vist, at man med fordel kunne have anvendt en mødeleder fra projektets start.

Forældrene har et helt klart ønske om at blive bedre klædt på rent fagligt. Man ser gerne regionsopdelte kurser - eksempelvis to dage om året. Der var forslag om at lægge disse kurser på almindelige hverdage i tidsrummet 9-16. På disse kursusdage eller temadage må der i følge forældrene gerne være mulighed for at gå i mindre grupper med egne konsulenter i et par timer og her eventuelt se videoklip med egne børn. På disse kursusdage eller temadage vil forældre efter eget udsagn selv kunne netværke og finde sammen omkring fælles interesser og god indbyrdes kemi. I følge en af forslagsstillerne kan dette være med til at vedligeholde den motivation, som er nødvendig i forhold til at netværke elektronisk.

I forhold til projektets elektroniske del kan de indhøstede erfaringer også bruges fremadrettet på Videnscenter for Døvblindfødte samt på konsulentområdet til glæde for samtlige brugergrupper. Erfaringerne er allerede brugt i et projekt, hvor Videnscenter for Døvblindfødte har deltaget i et projektarbejde for Undervisningsministeriet. Projektarbejdet, der må siges at have været vellykket, havde fokus på udvikling af teknologistøttede kurser. Vi kan derfor konstatere, at der på anden vis er kommet noget godt ud af det herværende projekts IKT del. Fremadrettet peger vores projekt på følgende forhold, som skal være i orden (læs mere om de enkelte punkter i kapitel 6):

- Der udpeges en tovholder for hele netværket.
- Konsulenterne skal have kendskab til læringsprocesser i det virtuelle univers.

- De forskellige elektroniske hjælpemidler skal være gennemprøvet forud for anvendelsen.
- Deltagerne skal have en beskrivelse af de tekniske forudsætninger, så eventuelle mangler kan udbedres.
- Deltagerne skal forud for netværksarbejdet "klædes" fagligt på, så de bliver fortrolige med de forskellige elektroniske faciliteter.
- Deltagere som kommer til undervejs i forløbet skal have en form for supervision omkring det tekniske og også informeres om formålet med selve netværksamarbejdet.
- Sidst men ikke mindst - så forudsætter denne form for "uddannelse", at deltagerne arbejder meget struktureret, og at de får stillet den nødvendige tid til rådighed.

Fremtiden vil fortsat byde på store krav om vidensproduktion og vidensformidling i de pædagogiske miljøer på døvblindeområdet. Hverken Videnscenter for Døvblindfødte eller Døvblindecentret kommer uden om at se på en fagligt velfunderet udnyttelse af informationsteknologiens muligheder. Samtidig med denne indsats bør det overvejes, hvordan den bedst mulige synergi opstår mellem de mange små basisnetværker, der i dag er en del af hverdagen i døvblindekonsulenternes arbejde.

At gå nye veje kræver refleksion, tid og lydhørhed. Det kræver metodeudvikling og vilje til at se kritisk på egen praksis. Vi har nu kritisk gennemset dette projekt og reflekteret over såvel de positive som negative resultater. Vi håber, at læseren vil kunne se, at vi med vore forslag til perspektivering også har været lydhøre, konstruktive og fremadrettede - ikke kun i forhold til døvblindeområdet - men også i forhold til andre små handicapområder i det specialpædagogiske arbejdsfelt.

BILAG 1 - PROJEKTBEKRIVELSE

Netværksbaseret Konsulentbistand og Informationsteknologi

- om vejledning af forældre og professionelle omkring døvblindfødte børn

At få et handicappet barn er i sig selv en meget svær situation for et forældrepar. Som forældre til et barn med medfødt døvblindhed vanskeliggøres den i forvejen svære situation af det forhold at man ikke oplever forældre-barn kontakt ad samme kanaler som man ellers bruger til sit seende/hørende småbarn. Forældre til døvblindfødte børn har derfor behov for faglig støtte fra professionelle og har i dag adgang hertil gennem det landsdækkende vejledningstilbud ved Døvblindecentret i Nordjyllands Amt. De har imidlertid også behov for kontakt til andre forældre som er i samme situation som dem selv.

Projektets baggrund

Udveksling af erfaringer og kompetencer mellem forældrepar har stor betydning for, hvordan man mestrer vanskelige livssituationer. Med en meget varieret population af døvblindfødte fordelt på relativt få personer er det meget vanskeligt for forældre at opbygge og vedligeholde et erfaringsnetværk med andre forældre til døvblinde børn bl.a. på grund af den geografiske afstand. Forældre til døvblindfødte børn har som andre forældre behov for et netværk som fagligt og ikke mindst emotionelt kan møde dem hvor de er i forhold til deres døvblindfødte barn. Et sådant netværk vil kunne støtte forældrenes indsats frem mod selv at blive dygtige samspils- og kommunikationspartnere for deres døvblindfødte barn.

Hidtil har den landsdækkende vejledning fra Døvblindecentret været individuelt rettet mod forældre samt de professionelle der er omkring det enkelte barn i daginstitution, skole mm. Der har bl.a. fra disse brugergrupper været udtrykt ønske om at få mulighed for at udveksle praksiserfaringer med andre forældre og professionelle omkring forståelsen af denne særlige funktionsnedsættelse.

Medfødt døvblindhed

Funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed er ikke blot sjælden men er også meget vanskelig at forstå og dermed forholde sig til. I Danmark kendes der ca. 200 mennesker i alle aldre med denne funktionsnedsættelse. Medfødt døvblindhed er en funktionsnedsættelse der omfatter en alvorlig grad af kombineret syns- og hørenedsættelse. De fleste døvblinde har en synsrest eller en hørerest eller begge dele, men den kombinerede funktionsnedsættelse medfører, at de to sansenedsættelser gensidigt reducerer mulighederne for at udnytte en eventuel høre- og/eller synsrest optimalt. Det vil endvidere ofte være sådan at et barn som er optaget af at undersøge f. eks. en genstand med sine hænder ikke vil kunne modtage samtidige informationer via sin eventuelle syns- eller hørerest. De fleste døvblinde oplever dagligt social isolation som en alvorlig konsekvens af deres funktionsnedsættelse. For den enkelte døvblinde opstår isolationen når nærpersionen er uden for rækkevidde.

Årsagerne til medfødt døvblindhed findes i mange forskellige diagnoser som bl.a. kan skyldes genetiske forhold eller infektioner i fostertilstanden. Årsagen kan også skyldes at et ellers normalt spædbarn pådrager sig en alvorlig virus- eller bakterieinfektion inden for de første leveår.

Funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed er først og fremmest et kommunikationshandicap. Mulighederne for at personer med medfødt døvblindhed kan udvikle sig hænger først og fremmest sammen med de nære omgivers kompetence. De personer der omgiver barnet til daglig må forstå og acceptere døvblindhed som en særlig funktionsnedsættelse. De må gradvist tilegne sig viden om døvblindhedens natur og særlige læringsbetingelser ligesom de må have kendskab til det lille barns normale udvikling. I denne proces vil nærmiljøet være afhængig af konsulentbistand fra det landsdækkende vejledningstilbud ved Døvblindecentret i Nordjyllands Amt.

Projektets formål og indhold

Døvblindecentret og Videnscenter for Døvblindfødte ønsker i fællesskab at udvikle en vejledningsmodel som bevidst inddrager netværkstænkningen som en af grundforudsætningerne i konsulentarbejdet. Samtidig ønsker projektet at udnytte informationsteknologien således at forældre og professionelle får mulighed for også at inddrage elektroniske møde- og kommunikationsformer i udviklingen af deres netværkssamarbejde.

”Netværksbaseret konsulentbistand og informationsteknologi” skal først og fremmest sikre at det enkelte døvblindfødte barn får de bedst mulige udviklingsbetingelser i eget hjem og i daginstitution/skole. Disse udviklingsbetingelser er betinget af et velfungerende nærmiljø der gennem konsulentbistand er parat til at modtage vejledning og faglig supervision. Gennem etableringen af nye netværksformer og anvendelsen af elektronisk kommunikation er det projektets formål

- at optimalisere forældrenes og de professionelle samspils- og kommunikationskompetencer i forhold til det enkelte barn
- at øge den enkelte deltagers forståelse for hvad funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed betyder for et døvblindt barns generelle udvikling
- at give forældre og primærpersoner mulighed for overføre viden og erfaringer fra arbejdet med andre døvblindfødte børn og herigennem få mulighed for at se både det almene og særlige i eget barn
- at skabe både fysiske og virtuelle mødepladser hvor professionelle og pårørende kan udveksle erfaringer
- at fremme netværksbaseret tænkning omkring vidensformidling og dermed være med til at fremme dannelsen interessefællesskaber blandt forældre og professionelle på tværs af kommune og amtsgrænser i et decentraliseret rådgivningssystem.

Vejledningsmodellen forudsætter at der opbygges på to typer netværk – basisnetværk og gruppenetværk. Omkring det enkelte barn etableres et basisnetværk som modtager vejledning fra Døvblindecentret. Dette basisnetværk består af barnets forældre og de professionelle som til daglig tager sig af barnets udvikling og læring. Konsulentbistanden i basisnetværket er primært bygget op omkring de tiltag som det enkelte barn lige nu har behov for.

Ved siden af dette individuelle basisnetværk etableres et gruppenetværk som består af f. eks. tre basisnetværk. I gruppenetværket gives forældre og primærpersoner mulighed for at

udveksle erfaringer omkring børnenes status og seneste udvikling samt diskutere fælles problemstillinger. Det er desuden tanken at de kompetencer som det enkelte forældrepar har opbygget i håndtering af deres særlige livssituation omkring deres døvblindfødte barn formidles til de øvrige deltagere i projektet. Når flere individuelle basisnetværk kobles sammen, bevæger deltagernes viden og erfaringer sig fra et individrettet niveau til et mere generelt niveau. Udveksling af viden og erfaringer mellem forskellige individuelle basisnetværk sikrer på denne måde en øget vidensudvikling på et mere generelt niveau.

Vejledningsmodellen vil som noget nyt også fokusere på inddragelse af informationsteknologi som et supplerende kommunikationsredskab i vejledningen. De informationsteknologiske kommunikationsformer vil primært skulle anvendes som kontaktmulighed for de tre basisnetværk der sammen danner et gruppenetværk men vil også kunne bruges af det enkelte basisnetværk i forbindelse med bl.a. arbejdet med en logbog.

Døvblindhed vil altid medføre stærkt begrænsede erfaringer. At tilstræbe optimale udviklingsbetingelser stiller store krav til netværkets evne til sammen med døvblindekonsulenten fortløbende at prioritere, iværksætte og evaluere tiltag. Vejledningsarbejdet i projektet vil derfor have karakter af den projektorienterede arbejdsform.

I den projektorienterede arbejdsform indgår videoanalyse som et centralt pædagogisk redskab. Der laves videooptagelser af dagligdags samspils- og kommunikationssituationer mellem barnet og de nære personer. Gennem videoanalyse højnes kvaliteten af vejledningen og dermed øges det døvblindfødte barns muligheder for udvikling og læring. I gruppenetværkene vil det være muligt med udgangspunkt i videoklip at se både det almene og det specielle både hos eget og hos andre døvblinde børn. Ved også at anvende videoklip som dokumentation fastholdes fokus på de opnåede resultater i forhold til barnets individuelle udvikling og kan derved bruges som evalueringsredskab med henblik på, om den anvendte pædagogiske praksis understøtter de aftalte indsatsområder i barnets handleplaner.

Projektets organisation og samarbejdspartnere

Projektet forventes at starte august 2004 og vare frem til sommeren 2006. Projektets faglige samarbejdspartnere er Videnscenter for Døvblindfødte og Døvblindecentrets konsulentafdeling. Projektets øvrige samarbejdsparter består af forældre og professionelle fra tre geografisk forskellige steder.

Tre forældrepar til børn med funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed vil medvirke i projektet sammen med to primærpersoner fra hvert af børnenes dag/døgntilbud. Til hvert af de tre døvblinde børn er der knyttet en fagkonsulent fra Døvblindecentret. Hvert forældrepar, det enkelte barns primærpersoner og en døvblindekonsulent udgør tilsammen et basisnetværk. De tre basisnetværk som kobles sammen af Døvblindecentrets konsulentafdeling udgør tilsammen et gruppenetværk.

Gruppenetværket mødes én gang i kvartalet i en periode som vil strække sig over 2 år. På kvartalsmøderne vil konsulenterne give forældre og primærpersoner vejledning og lægge op til diskussion omkring samspil og kommunikation med udgangspunkt i videooptagelser fra barnets hverdag.

Gruppenetværket af forældre/primærpersoner og konsulenter skal ud over at mødes én gang i kvartalet knyttes sammen i et elektronisk kommunikationsnetværk som skal bruges til kontinuerlig udveksling af informationer og spørgsmål i forhold til temaer som fastlægges af

gruppen i fællesskab fra gang til gang. Her vil konsulenterne ligeledes kunne lægge nye videoklip som faglige oplæg til de kvartalsvise møder.

Den fysiske placering af det elektroniske netværk vil blive på Videnscenter for Døvblindfødtes hjemmeside, hvor der vil blive skabt et lukket forum for projektets deltagere.

Døvblindecentrets konsulenter skal forestå det faglige arbejde i basisnetværk og gruppenetværk. De skal ligeledes forestå evaluering og erfaringsopsamling i forhold til eget og deltagernes udbytte af den form for vejledning set i forhold til den hidtidige individuelle vejledning.

En informationsmedarbejder fra Videnscenter for Døvblindfødte tilknyttes projektet. Udover de teknisk administrative forhold skal informationsmedarbejderen forestå evalueringen af projektets forskellige elementer i forhold til struktur og arbejdsformer.

Projektets metodevalg

De enkelte basisnetværk forpligter sig på hver især at bidrage med indlæg til en logbog både over møder i basisnetværket og over møder i gruppenetværket. Logbogen placeres i det elektroniske kommunikationssystem.

Den direkte vidensformidling på møderne i gruppenetværket vil tage udgangspunkt i videooptagelser som er lavet i basisnetværkerne. Videoklippene vil give mulighed for indsigt og forståelse for det specielle ved det enkelte døvblinde barns kommunikation. Over tid vil udvekslingen af erfaringer give deltagerne mulighed for at tilegne sig forståelse for en række fælles generelle træk omkring funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed. Denne proces vil blive støttet af fagkonsulenternes teoretiske indsigt og brede erfaringsbaggrund.

Samtlige projektdeltagere vil kontinuerligt have mulighed for at være i kontakt med hinanden på tværs af de tre basisnetværk via et lukket conferencesystem på Internettet. Her vil projektdeltagerne sammen med deres konsulenter kunne formulere nye spørgsmål, udveksle nye erfaringer, kommentere nye videoklip osv.

Midtvejs i projektførelsen vil der i forbindelse med et kvartalsmøde blive gjort status i forhold til projektets målsætninger. Her vil dialogmetoden og deltagerinterviews blive taget i anvendelse. De samme metoder vil blive anvendt ved projektets afsluttende evaluering.

Projektrapport

Projektets erfaringer og resultater omkring indhold og form vil blive beskrevet i en afsluttende rapport. Rapporten vil blive udarbejdet af konsulentafdelingen ved Døvblindecentret og Videnscentrets medarbejdere. Det er vores håb at rapporten kan give inspiration til udvikling af nye vejlednings-, samarbejds- og kommunikationsformer inden for det specialpædagogiske fagområde. Ikke kun i forhold til gruppen af døvblindfødte men også i forhold til andre små handicapgrupper hvor netværksdannelse suppleret med elektronisk kommunikation kan fungere som brobygger mellem personer med sjældne handicap, deres familier og de professionelle som på samfundets vegne skal støtte dem.

BILAG 2 - EVALUERINGSSKEMA

Videnscenter for Døvblindfødte
konsulentbistand og IKT

Netværksbaseret

Evaluering - forældre og professionelle

Vi er nu godt i gang med projektet om netværksbaseret konsulentbistand og IKT. Dette spørgeskema skal medvirke til en erfaringsopsamling midtvejs i projektet. En del af de informationer, vi får fra spørgeskemaet, vil kunne bruges til at justere og forbedre projektets sidste fase. Dette spørgeskema er det første af i alt to. Vi vil bede jer om at udfylde endnu et skema ved afslutningen af projektet efteråret 2006. De to besvarelser skal danne et sammenligningsgrundlag med henblik på at vurdere projektets konkrete resultater for den enkelte deltager.

Resumé af projektets baggrund og formål

Hidtil har den landsdækkende vejledning fra Døvblindecentret været individuelt rettet mod forældre samt de professionelle, der er omkring det enkelte barn i daginstitution, skole mm. Med udgangspunkt i brugerønsker skal dette projekt udvikle en vejledningsmodel, som tager udgangspunkt i netværkstækning som en af grundforudsætningerne i konsulentarbejdet. Samtidig vil projektet udnytte informationsteknologien, således at forældre og professionelle får mulighed for at inddrage elektroniske møde- og kommunikationsformer.

Der opbygges to typer netværk – basisnetværk og gruppenetværk. Omkring det enkelte barn etableres et basisnetværk, som modtager vejledning fra Døvblindecentret. Dette basisnetværk består af barnets forældre og de professionelle, som til daglig tager sig af barnets udvikling og læring. Konsulentbistanden i basisnetværket er primært bygget op omkring de tiltag som det enkelte barn lige nu har behov for.

Et gruppenetværk kan bestå af tre basisnetværk. Når flere individuelle basisnetværk kobles sammen, bevæger deltagernes viden og erfaringer sig fra et individrettet niveau til et mere generelt niveau. Udveksling af viden og erfaringer mellem forskellige individuelle basisnetværk sikrer på denne måde en øget vidensudvikling på et mere generelt niveau – altså mindre individrettet.

Projektets informationsteknologiske del skal ses som et supplerende kommunikationsredskab og skal anvendes som kontaktmulighed for de tre basisnetværk, der sammen danner et gruppenetværk. Den teknologiske del vil også kunne bruges af det enkelte basisnetværk i forbindelse med bl.a. arbejdet med projektets logbog.

Optimale udviklingsbetingelser for det enkelte døvblindfødte barn er et velfungerende og veluddannet nærmiljø. Gennem etableringen af nye netværksformer og anvendelsen af elektronisk kommunikation er det projektets formål

- at optimisere forældrenes og de professionelle samspils- og kommunikationskompetencer i forhold til det enkelte barn
- at øge den enkelte deltagers forståelse for hvad funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed betyder for et døvblindt barns generelle udvikling
- at give forældre og primærpersoner mulighed for at overføre viden og erfaringer fra arbejdet med andre døvblindfødte børn og herigennem få mulighed for at se både det almene og særlige i eget barn

- at skabe både fysiske og virtuelle mødepladser hvor professionelle og pårørende kan udveksle erfaringer
- at fremme netværksbaseret tænkning omkring videns formidling og dermed være med til at fremme dannelsen interessefællesskaber blandt forældre og professionelle på tværs af kommune og amtsgrænser i et decentraliseret rådgivningssystem.

Vejledningsarbejdet i projektet har karakter af den projektorienterede arbejdsform. I den projektorienterede arbejdsform indgår videoanalyse som et centralt pædagogisk redskab. I gruppenetværkene vil det være muligt med udgangspunkt i videoklip at se både det almene og det specielle både hos eget og hos andre døvblinde børn. Ved også at anvende videoklip som dokumentation fastholdes fokus på de opnåede resultater i forhold til barnets individuelle udvikling. Videoklippene kan også bruges som evalueringsredskab med henblik på, om den anvendte pædagogiske praksis understøtter de aftalte indsatsområder i barnets handleplaner.

Evalueringsdelen

Evalueringsmaterialet er udarbejdet som udsagn. Du kan være mere eller mindre enig og selvfølgelig helt uenig i det der er skrevet. Dette angiver du med et **X** ved valget af et tal – 1 for det mest negative og 6 for det mest positive. Enkelte af udsagnene er målrettet enten forældre eller professionelle. Her sætter du dit **X** i kolonnen "ej relevant". Se følgende eksempel:

1	2	3	4	5	6	Ej relevant
Negativt/ingen/helt uenig			Meget positivt/helt enig			

Et eksempel:

	1	2	3	4	5	6	Ej relevant
	Helt uenig					Helt enig	
Projektet har klare og entydige mål					X		

Ifølge dette svar er du næsten helt enig i, at projektet har klare og entydige mål.

A. Projektet - generelt

	1	2	3	4	5	6	Ej relevant
Jeg har kendskab til projektets formål og faglige indhold							
Projektets formål er klart formuleret							
Projektets mål og indhold har været accepteret af alle, som er involveret i projektet							
Projektstarten har været vanskelig							
Det har indtil nu været spændende og lærerigt at deltage i projektet							
Mit engagement i projektet har udviklet sig positivt undervejs							
Mine samarbejdspartneres engagement har udviklet sig positivt undervejs							
De forventninger og krav projektet stiller til mig er rimelige og fornuftige							
Projektarbejdet har haft en positiv indflydelse på min hverdag							
Jeg oplever, at projektarbejdet har haft en positiv indvirkning på Y's livskvalitet							
Den nye viden jeg har fået via projektet har jeg kunnet anvende i praksis sammen med Y							
Jeg har fået en anden og bedre forståelse af, hvad kommunikation er/kan være							
Min egen kommunikation med Y er bedre i dag							
De andre nærpersoners samspil og kommunikation med Y er også bedre i dag							
Y's færdigheder omkring samspil og kommunikation er bedre i dag							
Samarbejdet i Y's daglige netværk fungerer godt							
Jeg kan se, at der er en række fælles træk ved de tre børn, som hænger sammen med deres fælles funktionsnedsættelse – medfødt døvblindhed							
Jeg ser disse fællestræk tydeligere i dag end jeg gjorde ved projektets start							
At se andre døvblinde børn giver inspiration til mit samspil med Y							
Det har været positivt at lære andre forældre, professionelle og konsulenter at kende							
Jeg har lært meget ved at erfare forældrenes kompetencer i forhold til eget barn							
Som professionel har det været positivt at udveksle							

praksiserfaringer med professionelle fra andre netværk								
Som forælder har jeg via projektet fået en god kontakt med andre forældre								
Anvendelse af video har styrket min personlige læring og udvikling								
Anvendelse af video har været et godt udgangspunkt for planlægning af aftaler								
Projektets mere strukturerede arbejdsformer har ændret mine daglige rutiner								
Projektet har ændret mine holdninger til mine samarbejdspartnere								
Projektets vejledningsmodel giver deltagerne et større udbytte end den vejledning, der ellers anvendes								
Projektets vejledningsmodel har givet os en bedre fælles platform at arbejde ud fra								
Projektet har givet mig en bedre forståelse af, hvad en funktionsnedsættelse som medfødt døvblindhed betyder for barnets udvikling								
Denne form for konsulentttjeneste er noget der rykker og giver kvalitet i hverdagen for alle parter								
Som forælder vurderer jeg, at projektets faglige indhold er relevant for den fremtidige udvikling af konsulentttjenesten på døvblindeområdet								
Som konsulent vurderer jeg, at projektets faglige indhold er relevant for den fremtidige udvikling af konsulentttjenesten på døvblindeområdet								
Som konsulent vurderer jeg, at projektets faglige indhold er relevant for den fremtidige udvikling af konsulentttjenesten på døvblindeområdet								

**B. Projekterfaringer i de to typer netværk:
Dine erfaringer fra det individuelle netværk**

	1	2	3	4	5	6	7	Ej relevant
Møderne i det individuelle netværk har fungeret godt								
Møderne har været præget af åbenhed og tryghed								
Samarbejdet i det individuelle netværk har udviklet sig positivt undervejs								
Det individuelle netværk har været et inspirerende møderum								
Jeg har været god til at dele egne erfaringer/viden med de andre i det individuelle netværk								
Jeg har oplevet at have indflydelse på møde- og samtaleindhold								
Der har været en god informations- og vidensudvikling mellem parterne								
Jeg har haft et godt personligt og fagligt udbytte af udviklingsarbejdet i det individuelle netværk								
Mine personlige erfaringer og resurser er blevet inddraget i projektarbejdet								

Dine erfaringer fra gruppenetværket

	1	2	3	4	5	6	7	Ej relevant
Møderne i gruppenetværket har fungeret godt								
Møderne har været præget af åbenhed og tryghed								

Samarbejdet i den store gruppe har udviklet sig positivt undervejs									
Gruppenetværket har været et inspirerende møderum									
Jeg har været god til at dele egne erfaringer/viden med de andre i gruppenetværket									
Jeg har oplevet at have indflydelse på møde- og vidensudveksling									
Jeg har haft et stort personligt og fagligt udbytte af udviklingsarbejdet i gruppenetværket									
Mine personlige erfaringer og resurser er blevet inddraget i projektarbejdet									

C. Projektets IT del

Projektet skal udvikle en praksisform omkring konsulentvirksomhed, hvor det at tænke i netværk og i denne sammenhæng forsøgsvis anvende forskellige elektroniske kommunikationsformer, skal afprøves og evalueres. Denne del af evalueringen er lavet som åbne spørgsmål.

Hvordan har opstarten af projektets tekniske del været? Hvilke problemer har der været, og hvad kan der gøres for at undgå lignende problemer i andre projekter?

Har projektet ført logbog via nettet i det individuelle netværk? I gruppenetværket? Hvis ikke, hvad skyldes så årsagen hertil?

Er der noget du ellers ønsker at uddybe/kommentere?

D. Personlige oplysninger

Har du tidligere deltaget i et udviklingsprojekt? Hvis ja, så beskriv hvilke.

Har du erfaringer med et mere traditionelt vejledningsarbejde? Hvis ja, hvordan er din umiddelbare oplevelse af de to forskellige måder at arbejde på?

Har du deltaget i kurser hvor temaerne er bygget op omkring funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed? Hvis ja, hvilke kurser drejer det sig om?

Skemaet er udfyldt af: _____

tlf.: _____ email: _____

BILAG 3 - INTERVIEWGUIDE

Interviewguide

Afsluttende evaluering

Deltagernes baggrund

Om Y - år i vejledning? Udskiftninger undervejs - betydning?

Tidligere forældreuddannelse? Tidligere professionel uddannelse?

Projektet - generelt

Projektets betydning for fokuspersonen? Større indflydelse, aktør i egen hverdag? Livskvalitet, livsglæde?

Basisnetværkets andre nødvendige relationer/andre professionelle/familiemedlemmer - vidensdeling?

Oplevelsen af det øvrige basisnetværks kommunikation med Y i dag?

Projektets betydning for relationen forældre og professionelle i basisnetværket?

Afsmittende virkning på andre børn i institution/skole?

Har du fået viden om projektet spredt, videregivet til andre familiemedlemmer/kolleger?

Oplevelse af andre familiemedlemmers/kollegers engagement i projektet?

Oplevelse af ledelsens engagement i projektet? Dettets påvirkning af eget engagement?

Eksempler på fagligt/personligt udbytte for dig selv/for andre i basisnetværket?

Eksempler på fagligt/personligt udbytte for dig selv/for andre i gruppenetværket?

Målrelaterede spørgsmål

Al konsulentvirksomhed: først og fremmest at sikre at det enkelte døvblindfødte barn får de bedst mulige udviklingsbetingelser i eget hjem og i daginstitution/skole.

Udvikling af vejledningsmodel som bevidst inddrager netværkstækningen som en af grundforudsætningerne i konsulentarbejdet

Kombinationen af basisnetværk og gruppenetværk - betydning for forældre, for professionelle?

Optimalisering af forældrenes og de professionelle samspils- og kommunikationskompetencer i forhold til det enkelte barn?

At øge den enkelte deltagers forståelse for hvad funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed betyder for et døvblindt barns generelle udvikling

At give forældre og primærpersoner mulighed for overføre viden og erfaringer fra arbejdet med andre døvblindfødte børn og herigennem få mulighed for at se både det almene og særlige i eget barn

At tilegne sig forståelse for en række fælles generelle træk omkring funktionsnedsættelsen medfødt døvblindhed.

At skabe både fysiske og virtuelle mødepladser hvor professionelle og pårørende kan udveksle erfaringer

At fremme dannelsen interessefællesskaber blandt forældre og professionelle på tværs af kommune og amtsgrænser i et decentraliseret rådgivningssystem.

At fremme netværksbaseret tænkning omkring vidensformidling både specifikt og generelt niveau

At udnytte informationsteknologien således at forældre og professionelle får mulighed for også at inddrage elektroniske møde- og kommunikationsformer i udviklingen af deres netværksamarbejde.

Inddragelse af informationsteknologi som et supplerende kommunikationsredskab i vejledningen som *kontaktmulighed* for de tre basisnetværk og for det enkelte basisnetværk i forbindelse med bl.a. arbejdet med *en logbog, som er* placeret i det elektroniske kommunikationssystem.

Afsluttende kommentarer

Tanker om denne form for fælles uddannelse af forældre og professionelle?

Forslag til forbedring af vilkårene for denne form for fælles uddannelse af forældre og professionelle.

Overvejelser omkring andre former for tiltag der kan fremme fortsat faglig udvikling.

Mulighederne for vidensdeling og vidensformidling til kolleger/familiemedlemmer via platform på nettet?

Ændringer i eksisterende struktur og arbejdsformer som kan fremme vidensflowet?

Ændring i fremtidige arbejdsrutiner?

Forslag til forbedring af en tilsvarende opstart.

Kriterier for sammensætning af gruppenetværk.

Fremtidens konsulentvirksomhed?

Andre kommentarer?